SERIA II. — ANUL I. — No. 2 | 50 Bani Exemplarul în toată țara | Duminică 5 Decembrie 1920

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORI: AL. V. BELDIMAN 1888—1897; CONST. MILLE 1897—1920

Prim-redactor: EMIL D. FAGURE

Nici celui drept, legi;
Nici înțeleptului sfaturi;
Dar nimeni n'a știut încă
prea mult.
GRACIAN

Din vremurile idealismului

Adolescența generației noastre, a trecut printr'o vreme de luptă și agitație intelectuală luminată de soarele idealismului. In fața „Convorbirilor Literare" cari adunaseră tot ce produsese mai de valoare în literatură și știință generația precedentă, se ridica gruparea dela „Contemporanul" care vestea în sunete de fanfare apariția unei lumi noui, pentru înțelegerea și pregătirea căreia tot ce simte și gândește, trebue să se înarmeze. Dacă la „Convorbiri" centrul împrejurul căruia se grupau toți, îl forma Maiorescu, centrul mișcărei pornite de „Contemporanul" era un tânăr emigrant rus, nu cizmar și poet ca altă dată Hans Sachs, dar birtaș și critic, un tip de apostol, cum se nasc și se desvoltă în imensitatea melancolică a uriașei Rusii. Era Gherea.

„Adevărul literar" de altă dată a fost și el popularizatorul ideilor ce Gherea expunea și propovăduia. Iar noi din generația care scriem acum la seria de față a acestei gazete, ascultam oprindu-ne răsuflarea, vestea cea nouă și mântuitoare ce răsuna și asistam la duelul intelectual dintre Maiorescu și Gherea, cu pasiunea cu care adolescenții de azi asistă la un match de foot-ball sau chiar de box. Bun e sportul, dar mai bună e pentru tineret preocuparea intelectuală. Idealul e să se unească amândouă, dar nu mă pot opri să nu cred că predominarea preocupărilor sportive e în ultima linie păgubitoare și că o armonizare a lor cu cele intelectuale nu se poate obține decât asigurându-se precumpănirea acestor din urmă. Nu numai pentru că în definitiv sportul nu e scopul, ci mijlocul de a asigura omului posibilitatea atin[illegible]erei și priceperei celor mai înalte [illegible]ncepții morale și intelectuale, dar [illegible] pentru că adevărata fericire nu se [illegible]te găsi decât în preocupările in[illegible]ctuale, ele fiind pavăza cea mai [illegible]ă a individului contra tentațiu[illegible] și pârghia cea mai sigură pen[illegible] propășirea națiunei.

[illegible] acea luptă dintre Maiorescu și [illegible]ea, pentru noi tinerii, Gherea [illegible] biruitorul. Dacă examinăm as[illegible] cu spirit critic duelul acela dus [illegible] armele filozofiei și esteticei, în [illegible]e ambii luptători mânuiau cu a[illegible]tate arma argumentelor, la Ma[illegible]escu o lamă de Toledo sau Da[illegible]sc, la Gherea spada grea a revo[illegible]unei ce va să vie, suntem desi[illegible] dispuși să modificăm în multe [illegible]ecata noastră de atunci. Dar într'un punct nu o vom putea modifica nici odată; în punctul care privește influența binecuvântată pe care Gherea a avut'o atunci asupra direcțiunei preocupărilor tineretului intelectual și, la un moment dat, al întregei gândiri a opiniei publice. Gherea aruncase cuvântul fecund despre critica științifică. Examinărei operei literare din punctul de vedere pur estetic el opusese cercetarea din punctul de vedere estetic și social. Dacă Maiorescu privea pe artist și opera sa, ca un obiect în sine și aplica în judecarea lor, mai ales criteriul subiectiv al gustului, al impresiunilor sale, Gherea cerea ca artistul și opera sa să fie examinați și cercetați ca produse ale societății, în care trăiesc și acționează. Și în aplicarea acestui postulat, Gherea arunca și în câmpul intelectualității noastre, marea problemă a materialismului istoric, care consideră întreaga istorie umană ca o evoluție continuă, ce se desfășoară după anume legi, cari nu pot fi găsite decât prin cercetarea stucturei fundamentale a societei umane. Aceasta însă la rândul ei nu este altceva decât structura ei economică, modul ei de producțiune și de repartiție a producțiunei, din care se deduce stratificarea claselor ei, din lupta cărora iese progresul.

Ar duce prea departe dacă aș intra aci într'o expunere amănunțită a materialismului economic și dacă urmând criticile ce-i s'au adus până astăzi, aș arăta ce s'a menținut dintr'însul și care sunt rezultatele la cari a ajuns. Poate că va veni ocaziunea să fac și aceasta. Acum însă vroi să constat altăceva, anume influența binefăcătoare, pe care a avut-o Gherea, nu numai asupra celor cari l'au urmat mai multă sau mai puțină vreme, ci asupra întregei generațiuni care a asistat la activitatea sa literară. Ideia criticei științifice, precum și cea a materialismului economic, odată aruncate, au trebuit să îndrepte pe toți cei cari putuseră lua cunoștință de dânsele, pe calea studiilor. Ele erau atât de cuprinzătoare, reclamau atât de varii cunoștinți; de științe naturale fiindcă se refereau la Darwinism și aplicau cercetărilor sociale metodele științelor naturale; de istorie fiindcă cereau privirea artistului din mediul său social în legăturile sale istorice; de sociologie și economie politică fiindcă înțelegeau istoria din desfășurările economice și sociale; de filozofie fiindcă își trăgeau originea din filozofia lui Hegel și erau în acelaș timp, îmbibate de pozitivismul lui Comte, cu un cuvânt îndreptau atențiunea în așa variate domenii ale cugetărei umane, în cât trezise gustul de cercetare și știință, o sete nepotolită de a afla și cunoaște cât mai mult, o admirabilă emulațiune spre intelectualitate.

Și pe deasupra tuturor, izvora din acest materialism economic, o tendință spre idealism care învelea totul într'o aureolă de sentimente nobile și de mărețe aspirațiuni. Căci ultimul rezultat al studiului istoric după metoda materialismului economic era, că nici o formă socială nu e permanentă și eternă, că și în istoria omenirei, ca și în natură, totul e în veșnică curgere și transformare, și că cercetarea fazei sociale în care trăim ne arată că în mod fatal, inexorabil, mergem spre o nouă și mai perfectă societate, în care idealurile de egalitate, fraternitate și justiție ale revoluției franceze vor deveni o realitate; în care nu va fi asuprit nici asupritor, în care nu va fi sărac și bogat; în care oamenii fiind scutiți de pacostea avidității de bani, multe din urîtele patimi ale vremei noastre vor dispare; în care în fine, poporul, proletariatul, acest uriaș bun și blând, care doarme în lanțuri fără a-și cunoaște puterea, se va fi trezit și va fi realizat vârsta de aur a omenirei. A trăi în asemenea gândire, a lupta pentru o asemenea țintă, a îmbrățișa întreaga omenire într'o prelungă și caldă sărutare,—ce ideal mai măreț și mai frumos se poate imagina și ce criteriu mai sigur pentru a trăi moral încă în societatea aceasta capitalistă, veritabil purgatoriu în care cei cari prind conștiință de adevărurile științifice, trebuie să se jertfească pentru realizarea cât mai repede a idealului întrevăzut cu preciziunea cu care astronomul prevede un fenomen ceresc.

De a fi îndreptat tineretul spre un ideal și de a'l fi convins că el nu poate fi urmărit, nici realizat decât prin studii, acesta va rămâne cel mai mare merit al lui Gherea. Cu vremea mulți au părăsit mișcarea al cărei teoretician a fost el; poate cu vremea au recunoscut imperfecțiunile concepțiilor și ideilor sale și au întors spatele idealurilor tinereței; dar din inima lor nu au mai putut smulge complect, de aceasta sunt sigur, nobleța ideilor altruiste de libertate, de dreptate, de dragoste de aproapele, pe cari tocmai autorii și propagatorii materialismului istoric le-au învățat cu vorba și cu fapta. O conștiință mustrătoare le-a rămas, un colț de suflet în care luminează idealul și unde se mai produc, când împrejurările le irită, emoții cari îi fac să se simtă oameni.

B. BRĂNIȘTEANU

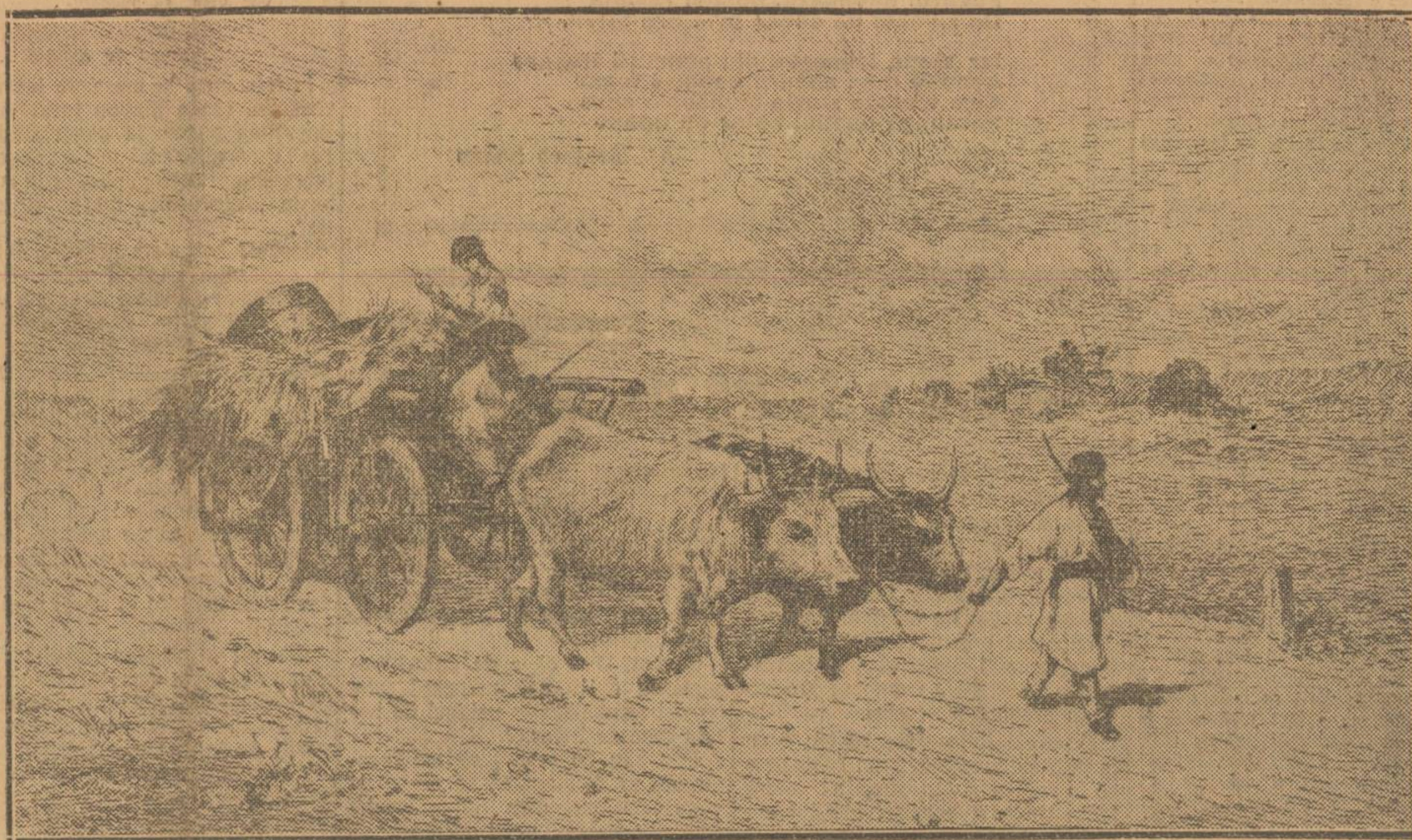
Wundt despre moarte

Marele psicholog Wilhelm Wundt, care a murit acum de curând, a lăsat o autografie în care, între altele, povestește o foarte curioasă întâmplare care a avut o adâncă înrâurire asupra concepției sale despre viață. Când la vârsta de 25 ani s'a stabilit ca docent la Keidelberg, o puternică hemoptizie, urmare a surmenajului, l'a trântit la pat. Medicii desperaseră de a'l menține în viață și el însuși chemase pe frate-său, care se afla în altă localitate, ca să'și ia rămas bun pentru totdeauna dela dânsul.

„Nici odată însă — scrie Wundt în viața mea, nu am mai avut o așa impresiune de liniște complectă, ca în ceasurile acelea. Sentimentul de a fi încheiat cu tot ce putea neliniști sufletul, de a fi încheiat cu toate aspirațiunile și cu orice voință, sentimentul de a fi împlinit viața, este poate cel mai înrudit cu cel al celei mai curate și mai perfecte plăceri a vieței. El presupune, ce'i drept, ca spiritul să fie fără dureri și e posibil că tocmai de aceia e refuzat multora, dacă nu celor mai mulți dintre oameni, cum se poate deduce și din faptul că se vorbește atât de mult de agonie și atât de puțin de liniștea morței. A fi trăit odată această liniște a morței, consider ca un câștig fără seamăn. De el a devenit inseparabil acel sentiment al incompatibilității acestei întâmplări a impasibilității ca să se repete vre odată. Tocmai de aceia e refuzat celor a căror trecere viață e însoțită de dureri. Contra acestora nu există decât un leac pe care rare ori un om îl poate atinge și care celor mai mulți le e inaccesibil: leacul constă în a uita cu totul legătura trupească cu toată puterea ce exercită și de a pătrunde prin înfiorare de sine la acea liniște sufletească, dată de la sine celei care moare fără dureri. Acest contrast m'a întâmpinat încă odată acum câtă-va vreme, când mi-am luat rămas bun dela un amic care se lupta cu moartea. El mi-a urat ca odată să plec din lume în complectă inconștiență, fără ca să am o ideie măcar de momentul despărțirei. La auzul acestei urări mi s'a reîmprospătat amintirea acele întâmplări din tinerețea mea și mi-am spus: Eu doresc contrarul și nici un caz nu aș dori să părăsesc această viață, fără deplina conștiință, că cu însumi am trăit ultimul ei act. Dar încă ceva mi s'a lămurit, când mai târziu căutam să'mi reprezint acest moment al ultimei limiti a existenței. Este înrudirea, ai zice mai bine, unitatea acestei liniște a vieței cu sentimentul religios".

Car cu boi

de Teodor Aman

Teodor Aman este unul dintre primi pictori mari ai României, s'ar putea zice pionerul artei picturale la noi. Gravura pe care o reproducem aci și care face parte din genul aqua-forte pe care el l-a cultivat cu multă dragoste, dă o idee exactă a artei lui Aman. E o considerare idilică a naturei, o poetizare a ei, căreia naturalismul, cum ne-am obicinuit noi cu dânsul îi este străin. Dacă e îngăduită o comparație, am spune că din gravura de mai sus se degajează o poezie senină asemănătoare aceleia a Pastelurilor lui Alexandri, cu care Aman are de altfel multe afinități.

Sonet

Pe luciul tău, lac verde cu-apa clară,
In mii de ani, atâția ochi priviră,
Și nu văzură decât cum se 'nșiră
Bătrânii brazi înalți ce te 'nconjoară.

Da 'n vraja caldă-a unei nopți de vară,
Un trubadur trecu plecat pe-o liră,
Și ochii lui, înmărmuriți, zăriră
In luciul tău adânc, întreaga țară. *)

Că sufletul poetului, și el e
Un lac adânc ce'n liniște profundă
Visează'n vârf de munte, lângă stele.

O stâncă doar îi tremură în undă...
Să'i știe adâncul nimeni n'o să poată—
Și 'ntrânsul s'oglindește lumea toată.

Radu D. Rosetti

*) Legenda după care s'a scris *Le Roman de la Rose.*

Rolul intelectualilor

A doua zi după succes cunoști firea omului. Firea slabă o găsești alunecată pe panta minimului de rezistență: omul petrece fără a gândi 'a ziua de mâine. Cel tare, și mai ales cel destinat să rămână tare în viitor, își păstrează frâul conducerii, este cu mai multă stăpânire de sine, după succes, decât înainte.

La popoare acelaș lucru.

Nouă Românilor, ca popor tânăr, ne trebue o sforțare uriașă asupra noastră, ca să nu ne lăsăm târâți pe panta minimului de rezistență. Și totuși această sforțare trebue s'o facem, cu orice sacrificiu, fiindcă altmintreli suntem perduți.

Dar dela cine să înceapă această sforțare?

Dela clasele de jos, nu. Aceste clase, și mai ales aceea a țărănimei, au fost prea obijduite în trecut ca să mai poată auzi de sacrificii. Țăranii vor împărțirea moșiilor, precum munctorii dela oraș vor sporirea salariilor. Este destulă sforțare pentru ei, să primească, unii pământ, și alții salarii, sub forma de lege și nu de pomană.

Dela burghezii îmbogățiți și mai puțin.

Averea era înainte vreme rezultatul prevederei și al virtuților economice. Un bogat era „eo ipso" un om stăpân pe sine, un cap prevăzător. Astăzi averea este rezultatul combinațiunilor ilicite și degradatoare. Cine zice bogat, — bogat după război, — înțelege samsar de afaceri veroase. Dela asemeni oameni nu poți cere sacrificii.

Rămân intelectualii.

Uriașa sforțare le-o cerem lor; de nu le va fi prea grea.

Mai întâi, ca pregătire: intelectualii să se exileze cu gândul din mijlocul în care trăesc. Să nu audă și să nu vadă mizeriile ce clocotesc în jurul lor. Să nu se indigneze; sau dacă indignarea le covârșește nervii, să nu dea o îmbrăcăminte ideală indignării lor. Mizeriile de astăzi se vor uita, dacă ei nu le vor încrusta în opere literare și artistice. Peste un secol și mai curând chiar, nimeni nu va mai vorbi de eroii și oamenii de Stat, criptogamele de astăzi ale ultimului război; nimeni nu va mai face atențiune la marasmul nostru moral. Dacă însă un istoric, sau un literat, ne va zugrăvi cu măestrie epoca noastră, de batjocură rămânem pentru toată vitorimea.

Atâta nu este destul. Exilați cu gândul din mijlocul ce-i înconjură, intelectualii să ne plăsmuiască din creațiunile minții lor o realitate vrednică de un popor român. Să ne vorbească de filosofie, de artă, de știință înaltă, de menirea noastră istorică... și să ne vorbească, nu timid, ci bravând ridicolul situațiunei lor de somnambuli ai idealului, în centrul Bucureștilor, ca și cum ar fi la ei acasă, fără a lua seama la noroiul care îi stropește. Un străin auzindu-i, sau citindu-i, nici să bănuiască perspectiva depărtată a sufletului lor. Iar generațiunile viitoare adăpându-se din scrierile lor, să poată fi furate pe nesimțite spre alte orizonturi. Câți lucrători nu lucrează pe schele înalte, suspendați între cer și pământ; de ce n'ar lucra astfel și intelectualii?

Dar este grea sforțarea pe care le-o cerem! Este grea, recunoaștem, când intelectualii sunt izolați. Grupați la un loc este cu totul altceva. Intr'o uniune generală, sau sindicat, intelectualii vor găsi atmosfera care le lipsește astăzi. Pe lângă îndemnul la muncă, organizația sindicală fiind o oglindă vie a inteligenții românești, va grăbi limpezirea conștiinței naționale. Isolați intelectualii au căzut adeseori în rolul de instrumente: instrumente în serviciul burghezilor, sau în serviciul varității lor personale. Uniți, intelectualii vor dobândi încredere în forțele lor proprii și orientarea lor va fi pe viitor cu desăvârșire independentă.

Nu văd o bază mai solidă pentru clădirea edificiului României Mari decât unirea intelectualilor.

C. RADULESCU-MOTRU

Ion Mânzu

de I. DRAGOSLAV

Trecuse și anul 1907 și nu am mai primit nici o veste dela prietenii mei Gheorghe și Grigore Popescu, proprietarii moșiei Pocolenii de Jos. Le scrisesem vreo două, trei, scrisori, dar mai ba, să primesc vreun răspuns, — par'că muriseră. Atâta știam din ziare că spiridușul răscoalelor țărănești din anul ista se abătuse și prin județul prietenilor mei, dar nu-mi închipuiam că comuna Pocolenii să fi intrat și ea în hora răzvrătirei.

Ii știam niște băeți de inimă și care făcuseră mult bine țăranilor. Ii puseseră la parte la moșie, le da în schimbul unui preț mai eftin decât alți moșieri, pământ și imaș; îi împrumuta cu bani, le boteza copii, îi cununa, le ridicase o școală model și o biserică; munciseră la închegarea unei mici biblioteci la școală, fundară o bancă dar care nu merse din pricină că pe vremea aceea țăranii nu aveau încredere în Bănci. Și asta, nu le făcea că aveau nevoe de vreo recunoștință ci, că se născuseră și copilăriseră între ei și se pătrunseseră de sufletul și nevoile țăranului, în care întrevedeau puterea de viață a neamului, dar care aveau nevoe de lumină și de îndrumare. Ținta lor când luară moșia în administrare după moartea mamei lor, a fost să răstrângă băutura de rachiu în sat, pe care țăranii, Duminica își dădeau punga, încât a doua zi unii nu aveau nici de o lulea de tutun. Pentru asta dădură pe vechiul cârciumar afară, puseră un om de-al lor, să nu vândă decât bere și vin, și alte mărunțișuri pentru nevoile țăranului. Toate astea atraseră dragostea lor, că toți le ziceau „tătucii noștri". Singur Ion a Mânzului era nemulțumit și striga pe toate cărările că el e feciorul boerului Iordache Popescu, tatăl băieților și că și lui i se cuvine o parte din case și moșie, și că boerul a lăsat testament și că ei l'au dosit.

Totuși, văzând că toate scrisorile mele au fost fără răspuns, dela o vreme mă prinse bănuiala că trebue să li se fi întâmplat ceva și abea așteptai să se mai încălzească afară, ca să mă reped măcar așa de preumblare pe la dânșii. In gândurile astea trecuse și primăvara anului 1907, și tot nu m'am mai dus. Vara mai fusei prin Moldova, trecu și iarna anului 1908, și cu multe și multe valuri par'că mai uitai de ei, închipuindu-mi că și ei uitaseră de mine.

Când într'una din zilele de mijit de primăvară, așa, pe vremea când prind să înverzească sălciile în Capitală, pe o vreme călduță și cu un cer șters de nouri, și cu un soare ce părea o minunată floare de aur ce se deschide încetul cu încetul, trecui prin Cișmigiu, să mă duc la un prieten ce sta dincolo de Măgureanu, în Sf. Constantin.

Când pe una din băncile ce duce la podul de lângă pavilionul de pe lac, văd un om care prin portul lui de slujbaș la tramvai îmi atrase cel dintâi luarea aminte. Mă uit la el; par'că îl cunosc, par'că nu. El la rându-i se uita la mine și tresări și se ridică în sus, și îmi zice luându-și șapca: „Bună ziua, boerule! Mă mai cunoașteți?" Dar eu îi zic: „De unde? Unde m'ai mai văzut? Și, căutam să-mi amintesc unde am mai văzut pe omul ista, dar totuși, ca nu cumva să-l las nemângâiat că s'a s'a înșelat, pe când el se uita la mine zâmbind ca și cum ar fi zis: „Ghici?", adăugai: „Aha, ce mai faci?".

— Sunt și eu pe aice, — îmi răspunse dânsul, de când au murit boierii nu mai stau la țară.

— Cum? Când au murit, întrebai eu, într'o doară, căutând să prind șirul de unde îl cunosc.

— Ce nu știi?

— Nu! — Ei, cum?

— Apoi, n'au fost uciși, când cu răscoalele din anu trecut...

— Cine?

— Cuconu Gheorghe și cuconu Grigore. N'ai citit prin gazete?

Aici mă luminai și strigai:

— Cum? Gheorghe Popescu dela Pocoleni?

— Chiar el, răspunse omul. Și, atunci, mă uitai bine la el și recunoscui pe vizitiul prietenilor mei pe Dumitru Ciocan, care ne ducea cu trăsura la scăldat și plimbări. Dar vremea făcuse mare schimbare în înfățișarea lui: părea mai cărunt; fața mai smerită și mai scrijelată de cuțitul suferințelor; se vedea că pe fața lui Ciocan fusese un nor greoi și când se luase, dădu să se vadă o nouă mască. Iar odată cu asta mi se năluci și toată panorama satului Pocoleni cu castelul pe deal, între vii și plopi înalți și acoperit cu olane roșii.

— „Nu se poate! Ei, cari s'au purtat ca niște părinți cu țăranii?

— De, boerule răspunse Ciocan, și numai Ion, fratele lor vitreg, le-a făcut-o.

— Vra să zică ăla cu căruța, în adevăr era fratele lor?

— O lume știe, răspunse Ciocan.

Intr'adevăr, într'o zi, luându-ne: eu cu Popeștii și cu Ciocan cu trăsura la scăldat, la moară, la întoarcere, ne oprisem la crâșmă să bem ceva după bae, când și intră un țăran posomorât cu sprâncenele arcuite și îmbinate cu biciul pe mână, care fără să dea bună ziua, ceru răgușit un pacioc de tutun, și plecă ca o furtună, iar după asta, Popeștii îmi spuseră că țăranul e feciorul unei foste slujnice care a fost la tatăl lor, și el din asta, se crede fratele lor și vecinic le cere partea lui. Imi spuseră o întreagă comedie, că au vrut să-l îmbuneze, și n'a vrut, că zicea că au dosit testamentul prin care boierul cel bătrân îi lasă și lui o parte din moștenire.

— Da, da, urmă Ciocan, după puțină gândire, o lume știe, așa e: el e feciorul boierului bătrân.

— Și cum, sbucnii eu, tocmai țăranii ceia, pe care i-au ajutat tocmai ei au fost așa de ticăloși, că s'au potrivit lui.

— Apoi, nu; el a venit cu țăranii altor sate, apoi, au mai fost și găinarii din sat, pe care i-a momit el că-i ia parte la moșie. Răsculații au fost aduși într'un zori de ziuă, când satu era buimac de somn... Mi-aduc aminte ca acum... Dar, de ce nu ședeți? Luați loc pe bancă! Barim, să vă spun acătărea cum a fost.

Și după ce luai și eu loc, urmă:

— Era într'un zori de ziuă: cerul senin arăta că are să fie o zi frumoasă de primăvară, iarna pe la noi, fusese, cu puțintică zăpadă, și acum era seacă de tot. Cocoșii cântau a vreme bună. Când numai ce auzirăm clopotele la biserică, foc prin geamuri; ardea crâșma; glas de

(Continuare în Pag. 2-a)

Șeful de orchestră

de George Georgescu

[Directorul „Filarmonicei", George Georgescu, care a făcut o intrare atât de fericită în viața noastră muzicală, aducând alăturea de darurile și cunoștințele unui mare șef de orchestră, tinerețe și avântul unui temperament de artist, a răspuns solicitărei noastre și va scrie pentru **Adevĕrul literar și artistic** *articole de ordin muzical. Astăzi directorul „Filarmonicei" ne vorbește despre* **Șeful de orchestră** *— un subiect despre care are oarecare competență!...*

Fericit că'l numără printre colaboratorii lui, **Adevĕrul literar și artistic** *îi mulțumește pentru bunăvoința cu care a răspuns solicitărei sale]*

Tinde spre pupitrul de dirigent executantul nemulțumit de intensitatea unui singur instrument.

E desigur acelaș sentiment care a îndemnat pe primul compozitor să adauge încă un instrument și încă unul, fiecare de timbru diferit, la cel pe care obișnuia să cânte până atunci. Odată tentat de a contopi vigoarea sonoră a mai multor instrumente laolaltă, dirigentul presimte în sine și o putere specială de comunicare, neprecisă dacă gest, vorbă, sau schimă, totuș suficient de clar simțită spre a-i da încredere că fiecare executant al orchestrei, îi se va substitui pe de-a-întregul sentimental.

Acest limbaj de sugestionare tocmai fiindcă n'are nici o formă definită, e ceva ce nu se poate învăța de la altul și totuș pare că e decisiv pentru felul cum un dirigent își exercită chemarea.

Căci a pătrunde sensul unei opere muzicale, a desluși structura ei generală cu valorile și efectele părților constitutive, pot desigur ceva mai mulți, decât cei cari sunt în stare săși exteriorizeze *prin orchestră,* ceia ce din operă s-a lămurit astfel în ei.

Dintre oamenii înzestrați cu putere de receptivitate, adică sensibili la impresiunile operilor de artă, sunt unii care absorb impresiunile total, ca și culoarea neagră razele luminoase, alții care le resfrâng în cea mai mare parte înapoi, asemenea culoarei albe, ceștia din urmă constituind *receptivii creativi,* adică și dirigentul în cazul de față, cei dintâi reprezentând cel mai bun auditor, adică receptivii pentru care merită ca opera de artă să fie executată.

De fapt dirigentul nu transmite numai opera muzicală, ci o elucidează în anume măsură, ceia ce nu înseamnă că o face mai bună decât e, dar o adaptează unu spirit anumit, care poate fi tot atât de bine a unui individ, ca a unei națiuni, sau a unei întregi epoci. Căci o operă de artă e ca și natura, îndestul de vastă spre a fi divers interpretată, așa încât cutare simfonie a lui Beethoven după orcât de multe execuțiuni, să rămână deapururi nouă.

Dar dacă rezonanța psihică față de marele opere muzicale, nu decide de un bun dirigent, cât timp acesta nu descopere în sine și mijloace de a comunica orchestrei ceia ce îi încearcă, în raport cu opera, sufletul său,—apoi nici puterea de a sugestiona pe orchestranți, până la a cânta din toți deodată, ca singur, direct dintr'un instrument, nu ajunge de a consacra decisiv un dirigent, atât timp cât înrâurirea sa n'are de rezultat desvăluirea unei deosebite concepțiuni.

Aceiaș bucată poate suporta, în anume măsură, un tempo diferit, o diferită frazare, o nuanțare specială a tematicei întregi, sau o deosebită relevare a părței unui instrument, ceiace face însă meritul unui dirigent nu e silirea unei concepții personale până la desfigurarea operei de executat, ci a găsi, a descoperi, a avea intuiția execuțiunei ce desvălue fondul primordial al operei în cel mai înalt grad.

Fiind voba de intuiție ar urma că și 'n această privință dirigentul n'are nimic de învățat; și totuș nimic n'a compromis mai mult dirigenții în cariera lor, de cât încrederea prea mare în atotputernicia înzestrărei.

Dacă natura e mărinimoasă și înzestrează cu adevărat pe un ins, apoi acesta e dator a-i onora darul, îngrijindu-l, cultivându-l, crescându-l cât mai mult, ceia ce numai prin muncă și studiu neîntrerupt se poate obține.

De aceia șeful de orchestră care la a 101-a executare a simfoniei Eroica a lui Beethoven, nu o studiază ca la data întâi, și lucrând-o pentru a o suta una oară nu descoperă într'însa lucruri nouă, acela confundă chemarea de dirigent cu ceia ce mecanismul metronomului ajunge ca să îndeplinească.

G. GEORGESCU

EPIGRAMATICE

Pe zidul unei ocne

(După Petöfi)

De ce păziți ocna cea goală,
Așa, ca pe-un hotar de țară?
Vă temeți să nu dea năvală
Toți hoții slobozi, de pe-afară?

P. ROSIADE

trâmbiță, larmă, iar când ieș afară, un călăreț cu o basma roșie trecea pe dinaintea porței fâlfâindu-o și strigând ceva, și nu mult gardurile curței pârâiră și o gloată de țărani beți: care cu topoare, care cu țăpoaie, care cu coase, furci și puști, și cu Ion Mânzu în frunte înconjurară casa: toți străini de satu nostru.

— Ce vreți mă? îi întrebă cuconașu Gheorghe, care era mai inimos și care ieșise în capul scărei numai în halat și în papuci.

— Vrem cuconașule, strigară țăranii să lași moșiea satului și 'mneta să te duci la târg.

— Dar tu, ce vrei măi Ioane? îl întrebă pe Mânzu, care tocmai ședea înainte cu mâinile încrucișate pe piept și privind trufaș și țanțoș pe boier.

— Ce nu știi, ce vreau? Te faci că nu știi? Unde e testamentul tatei?

— „Ticălosule" i-a strigat atunci cuconașul Grigore, care se ivise după spatele cuconașului Gheorghe și care avea un revolver sub halat „îndrăznești să ne hulești părintele? ...Na, moștenește-l dacă nu te-ai mai săturat!".

Și o pușcătură se auzi și un fum după care Ion se învârti locului halucinat, și pică, cât ți-i de lung, pe spate. O proscătură de sânge țâșni din fruntea lui și creierii se prelinseră pe obraz.

„Săracii boieri!" oftă adânc și cu greutate Ciocan și după câteva clipe de reculegere urmă:

„A doua zi, le-au scos trupurile — soldații — de sub dărâmături, — făcute scrum.

Nenorocire mare boierule! De atuncea am plecat și cu mâhnit în lume.

Acu îs vezeteu la tramvaiul cu cai... Ce să fac? Mi-a rămas și mie destule parale la boieri. Acum, trebue să muncesc din nou să-mi adun o leacă de agoniseală".

La asta, Dumitru tăcu uitându-se gânditor la mânile lui noduroase și cu bătături de hățurile cailor. Apoi, sbucni iar oftând adânc: „Ce să-i faci, așa a fost scris... Blestem boierule!... I-o blestemat Veta mama lui Ion, când a eșit cu el în brațe pe poartă. Că vezi, d-ta, înainte de a se însura boierul cel bătrân, ea a fost jupâneasă la dânsul și era frumoasă și nu avea bărbat și a avut *băiatul ista*. Boierul pe urmă s'a însurat și cucoana de *jaluzie* nu a vrut s'o mai aibă în casă, iar boierul ca să aibă liniște, i-a dat ce i-a dat și i-a spus să se ducă că are el grijă de dânsa. Acum, se înțelege, ca ea care fusese ca o stăpână în casa lui a eșit tare cătrănită și că ar fi blestemat când a eșit pe poartă: „praf și cenușă să se aleagă de voi", și a prins a da acatiste pe la biserici și a spune la toată lumea cum și ce fel e cu băiatul ei.

Acum, era la curte un chelar Toader Mânzu. Boierul ce s'a gândit să-i astupe gura femeei, și o sfătui în ascuns să-l iee pe Toader că dacă face așa el are să-i pue pe toți în testament și să tacă că el și are un testament gata prin care dacă nu va avea moștenitori băiatul tot are să ia parte la moștenire cu cucoana lui, iar de va avea vor împărți frățește cu băieții lui. Ca s'o orbească și mai bine chemă pe preotul satului, care era cu un picior în groapă și îi citi în fața lui o hârtie în chip de testament în felul ăsta și așa o mărită după Toader Mânzu, care sfătuit de boier trecu copilul pe numele lui. Nu mult popa a murit.

Boierul, când erau cuconașii de vârsta școlei a murit și el. Veta a așteptat s'o cheme la moștenire; dar testament nu a fost, Toader Mânzu, atunci, s'a pus cu bătaia pe băiat și pe femeie că l'o înșelat și, într'o zi l-o lăsat și s'o dus.

Și așa a trecut vremea. Ion a crescut mare și cu vrăjmășie de moarte către moșieri până când a venit răscoala...

Și iată acum pe tustrei morți pentru avere. Nu se mai satură lumea de avere...

Și cu asta își scoase ceasornicul și zise: „Ii, da-i târziu"... și se ridică: „Mă duc, că trebue să mă sui pe vagon... Și rămâneți sănătoși!..." Și scoțându-și pălăria cu o amărăciune negrăită, plecă printre copacii Cișmigiului, care par'că și ei se legănau cu tânguire de cele povestite de Ciocan, iar mie mi se năzări în minte cu o iuțeală nespusă tot romanul acestei întâmplări. Chipul lui Ion cu brațele încrucișate stând dârz în fruntea leaotei de țărani și cerându-și partea lui de moștenire, pe care credea el că i-a lăsat-o boierul prin testament și nu mult că-l văzul căzând cu fruntea găurită tot în ograda unde văzuse întâiași dată lumina zilei. Apoi moartea fraților lui și mistuirea conacului în vârtejul flacărilor, totul ca o scrisă a tainelor nepricepute, dar hotărâtoare a vieței noastre.

I. DRAGOSLVA

Universitati Populare

Pentru tinerii muncitori și meseriași din București „Cercul Tinerimei" a deschis Duminică 5 Decembrie seria șezătorilor sale populare.

Inaugurarea s'a făcut la școala Tunari, printr'o serbare cu producții literare și artistice, iar cunoscutul conferențiar popular d. Ion Teodorescu a ținut prima sa conferință, din ciclul interesant, cu care are de gând să întrețină auditorul său însetat de cultură trainică și sănătoasă.

Când Sandu cântă

Cântărețului Al. St. Vernescu

Când Sandu cântă, toate tac,
Vorbește numai struna;
Și-ascultătorul e un lac
In care țese luna.

Infiorată, neîndrăzneț
Se mișcă apa clară,
Căci minunatul cântăreț
I-un vraci de-odinioară.

Când Sandu cântă, uiți pe-ai tăi
Și neamul tot e'n tine,
Cu strămoșeștele'i văpăi,
Cu patimi, cu suspine.

Asculți, dar tu ești cotropit
De suflete stăpâne;
Tot neamu'n tine s'a trezit,
Setos de cânt, Române.

Când Sandu cântă, nu mai vrei
Avere, slavă, har....
Și la sfârșit de cânt, să bei,
Intreg al tău pahar.

V. DEMETRIUS

CAZACUL

Se duce cazacul prin stepa pustie
Pe roibul lui ager în hopot grăbit,
S'așterne ca vântul pe 'ntinsa câmpie
Sbucnind în răstimpuri cu'n lung chiuit.

Cu capul pe spate, cu cobza în mână
Cu frânele'n voe și spada la brâu
El trece nălucă, ecoul se'ngână
Prin noaptea cu lună pe-al vadului râu.

Pe șesul ce-adoarme în pal da zare
S'avântă al stepei războinic semeț,
Când duhuri de noapte trecând rânjitoare
Ajung de pe urmă nebunul drumeț.

El trece năprasnic și'n raze de lună
Privește la umbra-i ce sboară 'n câmpii,
Fugarul nechează, pustiul răsună
De zumzet de cobză prin ore târzii.

Iar stepa foșnește, din somnu-i tresare
Ascultă cum zboară copilu-i fugar
Ce'n tropote surde alunecă'n zare
Și-alungă pustiul hotar cu hotar.

AL. SOBESCU SOARE

Povestiri adevărate

Despre o fetiță de nouă ani

N'am talent literar, dar îmi place să privesc în dreapta și 'n stânga și să-mi însemnez ce văd. Și bag de seamă că „subiectele", tragice ca și comice, roiesc în toate părțile. Păcat, că multe din talentele noastre umblă cu ochii în buzunar și cu capul prin nori, căci altfel din ciocnirea mai deasă geniului cu realitatea ar scăpăra frumoase producții în proză și'n versuri.

De-aceia îmi propun să fac și eu ce pot, să consemnez aci subiectele ce le întâlnesc în cafe, să notez fapte reale și precise, absolut autentice, ce-ar putea sluji ca motiv de inspirație celor pe cari natura i-a i-a plămădit cu fermentul artelor.

*

E de nouă ani, e fetiță, și e orfană. Cu piciorușele cuprinse în ghete cu botul căscat, lepăe sgribulită pe Calea Victoriei. E perpelit îmbrăcată, și cu ochi jinduiți privește la cucoanele înfășurate în blănuri care le lasă totuși goale până la lingurea, la bluze pembea, la ciorapi de mătase, la ghete de lac și la pene de struț.

Dar pronia blândului Isus, cel de oameni iubitor, plutește în juru-i. De aceia, pe când tocmai se ferea de trei automobile și de două trăsuri care cât pe ce s'o calce, fetița puse piciorul pe-o pungă de argint. O ridică, o privi, o deschise: plină doldora de bani.

Gândul ei fusese până atunci s'o sbughiască spre casă cu nădejdea la tăciunele din sobă, că începuse s'o pătrundă ceața rece. Dar acu și-l schimbă. Cu iuțeală și cu înflăcărare o luă drept spre Prefectura Poliției.

Aci, în forfoteala de oameni, pătrunse până la unul mai mare și-i povesti grăbit, încurcat și călduros ceia ce i se întâmplase. Dar punga nu voia s'o dea, ci numai o arăta, cerând stăruitor să fie pusă în fața păgubașei, ca să i-o remită în mâini proprii.

Cu mare greu a abanadonat-o în cele din urmă șefului în fața căreia se găsea. Un martor ocular, mișcat de fapt și de scenă, dărui fetiței o mie de lei. Același lucru făcu a doua zi și păgubașa, care fu aflată de poliție.

Faptul e atât de extraordinar pentru zilele în care trăim încât amărâtul Dv. suflet ar dori să afle că fetița a mâncat o sfântă de bătae de la mă-sa că nu i-a adus ei punga. Ce să vă fac, nu pot. Am făgăduit că voiu spune numai lucruri absolut adevărate, și adevărul, de data aceasta, e frumos, e sublim chiar, după cum veți vedea mai la vale.

*

Domnul Isus a dat sfoară 'n țară astfel că în curând fetele dintr'un internat al Statului aflară și ele faptul. O delegație se prezentă imediat Directoarei, — o înaltă putere care catadicsește a sta de vorbă cu cei mici, — și-i zise:

— Doamnă, am fi foarte fericite dacă mica orfană, al cărui tată a murit poate în războiu sau de mizerie, să fie admisă în școala noastră.

Directoarea, o mamă pe care nici chiar cei 400 de copii ce-i are nu ajung să-i satisfacă imensa și buna ei maternitate, uimită și încântată, aleargă la Minister să ceară învoiala deși nu mai avea nici un locușor liber. Acolo, se vede tot blândul Isus lucrase — a găsit cea mai desăvârșită indiferență, adică lucrul ne interesând pe nimeni, ei a fost imediat acordat.

Și fetița cea orfană și cinstită are acum căldură, casă, masă, haine, învățătură și 400 de prietene.

*

O nouă răutate simt că se ivește în mintea unora dintre Dv.: Dar dacă ar fi fost băiat?

Ei, dacă ar fi fost băiat și tot ducea punga la poliție, e cu putință ca colegii lui de școală să'l fi luat în râs. Căci vedeți Dv., femeia e roabă veche, a fost și este roabă pretutindeni pe întinsul globului. De aceia ea păstrează și practică multe virtuți, acele virtuți pe care stăpânitorii lumei le inventă pentru uzul celor asupriți.

In felul ei virtutea e o zgardă care păzește cel mai bine averile și puterile câtorva. Dar se întâmplă cu vremea că ceea ce era un truc devine o forță, o forță a celor slabi. Poeții mai cu seamă vin de se fac complicii acestei forțe admirând-o și cântând-o. Din naivitatea unora întovărășită cu talentul celorlalți iese ceeace se chiamă frumusețea morală, pârghie grozavă, care răstoarnă tocmai pe cei ce inventaseră lucrul la început ca pe niște cătușe.

Credeți Dv., că e de puțină importanță existența mărgăritarului ce vi-l semnalăm în noianul de noroiu care ne îneacă?

Dar bag de seamă că am început să predic, adică „să scriu" și v'am spus că asta nu-i treaba mea. Eu trebue numai „să notez",— și voiu continua a nota. Alții să le desăvârșească dându-le forma artei.

I. TEODORESCU

In templul Terpsichorei

Isadora Duncan

Celebra dansatoare se întoarce la Paris.

La începutul războiului se afla în Grecia și la o manifestație ce se făcea pentru intrarea în acțiune alături de aliați, Isadora Duncan, a dansat în fața casei lui Venizelos. Admirabil gest care învia tradiția Greciei antice, patria dansului și a cultului pentru formele sculpturale. Regele Constantin a gonit-o.

După încheerea armistițiului, se reîntoarse în Grecia unde are o vilă pe dealurile din Capanos. De-acolo, de pe terasa unei vile superbe își aruncă ochii în spre insulele Egine și zărește în zarea aburie Acropole și Partenonul. Ochii i se odihnesc pe rozul marmurei Pentelicului și pătrund cu închipuirea, în taina pădurilor Tatoi. Iată decorul în mijlocul căruia cele opt zeci de elve, ale sale, una mai frumoasă de cât alta, în tunicile albe care acoperă splendoarea sculpturală a corpurilor și mai albe — ca pe vremea lui Aristide — se mlădie în eleganța gesturilor unui dans admirat de lumea întreagă. Parfumul florilor de pretutindeni vine să îmbălsămeze aerul, iar păsările se opresc din cântec, ca să vadă ce n'au mai văzut în cele mai lungi pribegiri ale lor.

In vălmășagul dansurilor mai mult sau mai puțin estetice, care ametesc scenele varieteurilor și al music-hall-urilor din lume; pe de-asupra celor mai iscusite și mai măestrite manifestări ale coreografiei, Isadora Duncan, cu discipolele sale, se ridică purtată de vălul străveziu al poeziei gestului. Arta ei rezumă într'o splendidă unitate muzica cu pictura, sculptura cu poezia și par ființe eterice desprinse din magia infinitului.

Acum vre-o cincisprezece ani dansa la Londra în admirația unui public, care nu contenea cu ovațiunile, iar Elle Terry cea mai desăvârșită interpretă a lui Shakespeare se ridică în picioare și spuse, că ceeace se petrece în fața ochilor ei este o revelație, că Isadora Duncan aducea în dansul ei ceva din frumusețea eternă, ce se risipise în artificialitatea modernizmului prozaic și că ceeace face nu e altceva decât reînvierea simțului real al artei adevărate.

Parisul se pregătește s-o primească întocmai ca pe o regină, — regina dansului și a materializărei viselor. I se pregătește acestui public însetat de frumos, adevărate serbări, în cari Isadora Duncan va interpreta gândirea lui Wagner din *Parisfal, Tristan*, și *Tannhäuser*.

FAUN

„I. I."

„Dintr'un capăt la celalt al Patriei cele mari, fii înstrăinați, solemni și foarte gravi, cară cosciuguri. Ei duc pe umerii lor Rusia nenorocită. Tobele nu răsună. Duc la groapă libertatea stâlcită în mijlocul bucuriei robilor. Duc moartă Dragostea de umanitate. Merg merg, merg și orașele și satele și se liniștesc în tăcerea desnădejdei.

Tăcere — și un zid!

„Să tăcem și noi, prietene, ca să nu se bucure vrăjmașii. Inădărât în vizuinile noastre. Luptele cele mari, cele adevărate vor veni, să sperăm-'.

(Simion Iuskievici în „Cântec de toamnă").

In fața mea, la masa de lucru, în redacție, șeade Simion Iuskievici și împreună punem la punct traducerea „Poveștilor" lui „cît un degetar" încredințate spre publicare în românește „Adevărului literar și artistic".

Mereu întrerupem lucrul și intrăm în explicația fiecărei fraze. Eu îi spun cât de nebuloși ni se par scriitorii ruși și în genere cei dela Nord, cât de bizar ni se pare obiceiul lor de a filosofa monologând, sau alegând pentru aceasta de preferință un nebun ori un bețiv.

El îmi spune că aceasta e o consecință a cenzurei, care, în goana ei spre a ucide ideia, o silea să se refugieze în simboluri cât mai vagi și în tendința ei de a trage la răspundere și a pedepsi pentru orice idee mai liberă, obicinuia pe scriitor să se tupileze în dosul unui iresponsabil...

Mă uit la Simion Iuskievici: o viață de om a pus tot talentul lui în slujba idealului revoluționar, și iată-l aci, în fața mea, singur, despărțit de imensitatea Patriei sale și așteptând, ca pe Messia, un bilet la „Simplon" spre a se exila și mai departe, la Paris, sau peste Ocean.

Prietenul lui de până eri, Lunacearsky, ministrul Instrucției în guvernul Sovietelor, l'a poftit să vie la Moscova și să se pue în serviciul propagandei bolșevice. Simion Iuskievici s'a frământat, a chibzuit și cu inima îndoită a hotărât să se despartă de toți ai lui, de limba în care scrie, de țara care-l înțelege, și să rătăcească în pribegie.

— De ce faci pasul ăsta, Simion Iuskievici?

Omului acesta cât un munte, bărbat de peste cincizeci de ani, minte coaptă, i se umeziră ochii și bolbosi:

— Nu pot. Trebue!

Degetul lui alunecă pe manuscrisul schiței „Cântec de Toamnă" și se opri la fraza: „A murit marele Martie".

Marele Martie e prima revoluție rusă, cea din 1917, care a răsturnat autocratismul.

Acuma, în a doua revoluție, „fii înstrăinați, solemni și foarte gravi, cară cosciugurile. Ei duc pe umerii lor Russia nenorocită. Duc la groapă libertatea stâlcită în mijlocul bucuriei robilor. Duc moartă Dragostea de umanitate".

— A cui e părerea aceasta, Simion Iuskievici?

— A noastră, a Intelighenzzei, a Intelectualilor ruși.

— De ce s'a clătinat credința voastră în mântuirea prin revoluție?

— Fiindcă cerșetor, poporul orfan și-a dat viața înnotând în sânge până la genunchi, iar azi robii în cârduri, pleoscăesc în palta de aur.

— Așa dar, o viață întreagă ați chemat revoluția, spre a vă îngrozi azi de ea?

— Nu e revoluție. E sânge, sânge și nici o schimbare! — răspunde Simion Iuskievici, muncit de aceiaș cumplită îndoială sufletească.

— Apoi nu sunteți niște Hamleți? Ori de câte ori vă apropiați de acțiunea pe care ați visat'o, chiemat'o și implorat-o să vie, dați înădărât îngroziți.

— Așa e. De aceia bolșevicii ne-au botezat pe noi Intelectualii „Ispugnnaia Intelighenzzia" — sau „I. I." cum suntem desemnați în prescurtare.

— Și ce înseamnă această caracterizare?

— Inseamnă că Inteligența (Intelectualitatea) care a dorit Revoluția, acum îi e frică de ea.

— Așa dar, văd în voi lașitatea?

— Așa ceva. O vedem și noi și totuși o putere mai mare de cât curajul de a innota în sânge, ne spune că lașitatea aceasta a noastră e grozava îndoială, că această beție de sânge, această orgie de robi beți poate fi aurora unei civilizații.

De aceea, iată-ne, sub a doua revoluție, împinși spre vizuine, spre acțiunea subterană dictată de toate dictaturile—a robilor ca și-a stăpânilor...

Și Simion Iuskievici își încheie paltonul lung de și iar rusesc, îmi strânse mâna ca pentru un lung adio și plecă să'și vadă de biletele de tren cari aveau să'l ducă prin țări străine câtă vreme sufletul lui nu mai găseește odihnă în imensa'i Patrie pe care revoluționarul acesta, ca mii și mii de alții, vor s'o vadă liberă, dar nu sfâșiată, din nou robită și udă de sânge.

Ce tragedie sufletească!

„Ispugnnaia Intelighenzzia".

EMIL D. FAGURE

Cugetări Inedite

de Titu Maiorescu

Mărturisirea adevărului este semn de tărie, pentru acel care îl rostește, și prilej de *întărire* sufletească pentru cine îl ascultă.

* * *

Scrisori lungi? Nu scri nici o scrisoare mai mare de două pagini, — dacă prin ea nu se caracterizează o epocă, — sau cel puțin un om.

LECTURI

IN CETATEA IDEALULUI

Roman de Dem. Teodorescu

Acțiunea se petrece în București, puțin înainte de intrarea noastră în războiul mondial, iar preocuparea eroilor este Idealul național: aceasta ar fi verificarea temei.

Autorul și-a turnat eroii în tiparul minții, cu o pricepere statuară, reprezintându-i în forma negativă, pe care a umplut-o cu tot scepticismul său, dându-ne „măști", ce-și arată goliciunea, în dosul neisprăvit al suprafeței, iar în trăsăturile caracteristice, negațiunea idealului.

Lucrarea d-lui Dem. Teodorescu este o satiră; oamenii cu care și-a populat „Cetatea Idealului" sunt sinteza animalelor inconștiente, mânate de pofte instinctive, de ambițiuni vanitoase și de glorii efemere, iar motorul care le pune în mișcare voința și judecata nu este altul, decât egoismul covârșitor, de victorie individuală, pofta de înfrângerea aproapelui, pentru o proprie ridicare.

Un colț de societate, rupt din marea oglindă a vieței politice, este arena, în care autorul își mână sălbatec, animalele înfometate; animalele care se sfâșie între ele cu zâmbete politicoase; care se mint și se disimulează, înceland mulțimea și proștii, ca la urmă fiecare din ei, să-și deștepte instinctul furișat, sub parada naționalismului, și să-l ridice triumfător, deasupra vieței, care se scurge ca o apă murdară.

Acțiunea eroilor este compusă din câteva mișcări exterioare, așa cum se obicinuește în lumea politică: întruniri și discursuri; ceaiuri de propagandă, conferințe de vorbe; promisiuni și în mijlocul acestor comice exteriorizări: Femeia!

Iată unde autorul își afirmă puterea lui de creațiune, de reprezentare, de sugestie. Femeia — Doamna Sofia Mihailidis, craioveancă, fiica unui mare politician și rentier, Boerul Pop-Leoveanu, plecat dela curtea popei din Leu, ca păzitor de porci și ajuns să poarte cu mândrie blazonul aurului, în reședința Banilor —femeia aceasta, dă drept „Cetății Idealului" să fie numit roman.

Cunoștința ei o facem, în ajunul logodnei cu Jean-Grigore Mihailidis, ca s'o uităm în răstimpul eătorva ani de căsătorie cu soțul ei ajuns de mai multe ori ministru și s'o regăsim apoi, rece și pioasă, în fiece Sâmbătă, în cavoul marelui om politic, Mihailidis.

Așa se începe romanul acestei femei.

Nu știu dacă autorul, a cunoscut pe d-na Mihailidis — căci de obicei romancierii, își cunosc eroii, până la plagierea vieții: îi iubesc, îi prețuesc sau îi detestă, însă dintr'o convingere, pe care numai cunoașterea ți-o poate da — sau a topit în ea, mai multe conștiințe, a zugrăvit mai multe femei, a deșteptat mai multe instincte, în trupul cast purtător de dorințe și de gesturi comprimate, în mintea echilibrată de morală, în simțurile amenințător de moarte, a aceste ciudatei femei?

Sofia Mihailidis este o femee ciudată.

Eșită dintr'o legătură anonimă, și crescută într'o bogăție insultător de neînțeleasă și nedeslegată, în sufletul ei, se strecoară dela început, amărăciunea trecutului anonim și ca moștenitoare a unui arivism aurit, nu are decât o ambițiune: stampila personalității și al numelui său, pe o mare operă de artă. Mediul, în care s'a desvoltat, i-a pus la îndemână marea artă: Politica pentru victoria afirmațiunei sale individuale; iată deci pe d-na Sofia Mihailidis, purtând mai departe torța, soțului ei, după coborârea lui, în bogatul cavou dela Bellu.

Ca toate ambițiunile mari, și cea politică a d-nei Mihailidis, o ridică, acolo, unde sperase femeia.

Grație acestei ambițiuni, ea devine punctul în jurul căreia gravitează, acțiunile și ideile, unei societăți nobile, obsedată de Idealul național.

In jurul ei, sunt miniștri actuali și trecuți, deputați și senatori; directori de ziare și de bănci; inițiatori de binefaceri; tineri poleiți, snobi ai Societăței și ai Scăderii mintale; femei caritabile din înalta societate, poeți și filosofi, în sfârșit tot ceeace în vremile clasice, s'ar fi grupat în jurul unui Epicur sau Platon.

Rațiunea pură a acestei femei, o sustrage în mod fatal, dela toate speculațiunile sufletești sau fizice, în care orice ființă își cheltuește, complexul energiei sale și într'o pseudo seninătate apostolică, d-na Mihailidis, soarbe voluptatea măririi, în aerul îmbibat de politicianism și „Ideal".

Ca orice femeie, care în genealogie nu are trecut, familia sa e compusă numai dintr'o nepoată, d-șoara Coralia și logodnicul acesteia: Titi Niculcea.

D-șoara CORALIA este simplă și curată sufletește. Venită, de undeva din provincie, viața de București — cu fastul ei impertinent, cu existența pe care o oferă, neînchipuit de occidentală — o zăpăcește, făcând-o mai nedumerită și mai slabă în ftizia care o roade.

Autorul, în fetița asta a așezat cumințenia pământului și a încolțit în ea, dezastrul abiselor neînțelese. In firea ei, plutește aerul bolnăvicios de parfumat, al epocei lui Musset.

TITI NICULCEA, este copilul politic, este adopțiunea sufletească al marelui dispărut Mihailidis. Iată pentruce d-na Sofia Mihailidis, îl ocrotește și-l ridică în politică, îl înfiază și ea, logodindu-l cu nepoata ei Coralia.

In îmbrânceala politică a acelei vremi de preparațiune ideilistică,— pe care romanul d-lui Theodorescu, o urmărește tendențios, se ridică deodată, impetuos și cinic, un proces omenesc, individual și intim care turbură adâncul alcătuirei fizice, al d-nei Mihailidis.

Este o chemare surdă dar autoritară, care isbucnește din substraturile chimice ale tânărului Niculcea, strecurându-se chinuitor de ferbinte, în simțurile acestei suverane femei, pe sine-și.

Odată lupta începută, oricât ar fi de înăbușită, sapă goluri în intensitatea rațiunii, turbură seninătatea sufletului, răscolind trupul, într'o furtunoasă zguduire.

Deșteptarea d-nei Mihailidis la o existență nouă, pe care vanitatea ei a ignorat-o, suie interesul romanului, către o adevărată palpitație de viață, iar căderea eroinei, formează culmea suișului, unde spiritul excitat, își desnoadă crispațiunea așteptărei.

Coborâtă, după piedestalul castității, idolul „Cetății idealului", își trăește patima trezită, cu sălbăticia bestiilor inconștiente; lovește cu biciul senzualităței în templul rațiunii căzute, se auto-flagelează cu durerile trupului învins și se afirmă, mai femeie, decât toate femeile.

D-l Dem. Theodorescu, în această satiră a vremilor noi, a supracaracterizat femeia, cu o puternică forță de reprezentare, a creiat-o parcă din premise vechi, și-a realizat-o nouă și originală, ca pe o proprie ideie filozofică.

E ușor de înțeles; că prăbușirea morală a eroinei, este un rău augur, pentru societatea care o ridicase, pentru idealul, în cinstea căruia se jertfise atâta vreme.

In drama intimă a romanului, Coralia moare, într'o supremă desamăgire; Titi Niculcea se întoarce rănit de pe frontul aproape stăpânit de germani; cetatea „Idealului" își deschide porțile largi, învingătorilor teutoni; și în învălmășagul acestei tragedii, petrecută în individ și în massă, se întinde nepăsarea într'un lung repauz de rațiune, odată cu sinuciderea poetului Gonciu, care credea în principiul repauzului, ca stare esențială a materiei.

Gonciu, este unul din tipii laterali ai romanului; este o floare fină a unei intelectualități blazate, cu care autorul își parfumează adesea stilul, rece și informativ, tăios și satiric, ca un pamflet.

CLAMIN

Ion Manolescu

O contracțiune ușoară și ochii îi râd cu o blândețe de Trimis al Iertărei. O alta — și pleoapele bat obosite ca aripi învinse peste priviri de Mântuitor deznădăjduit. Urâtul acesta radiază toate frumusețile sufletești, slăbănogul acesta e făcut să înfățișeze toate forțele spiritului.

Un pachet de nervi peste cari geniul unui dramaturg trece ca degetele nevăzute peste harfele lui Eol.

Un glas cavernos, răgușit, graseind, în care, după voință, tremură bucurii divine, picură lacrimi fierbinți, urlă spaime demente, gem iaduri de suferință, se sparg fericiri pierdute.

Actor? Mai mult ca ori-care altul, mai puțin ca toți.

Nu joacă. Se joacă și ne joacă, dar jucînd viața altora și-o joacă și pe a lui, căci pentru actorul acesta actoria nu e prefăcătorie. E din familia Dusci care creînd viața, se îmbolnăvea pe ea, ca mamele care mor născând.

YORIK

Teatrul în Japonia

Teatru clasic și teatru modern.— Piese. — Actori. — Autori.

Japonia începe să ne intereseze din ce în ce mai mult. Oamenii o cercetează în toate amănuntele și țara Doamnei Chrysanthème este azi obiectul de discuții al marilor cercetători.

Teatrul în Japonia, spre deosebire de cel din Europa, a rămas, ceea ce trebuia să rămână, un cuib al artei adevărate, în care se păstrează odată cu vechile legende, toată vechia tradiție, care este temelul solid ce susține modernismul. Popoarele cu tradiții și cu un puternic cult al trecutului, sunt popoarele, ce răzbesc cu trufie și străbat granițele timpului cu un avânt puternic și sănătos. Alături de basmele, care ne leagă copilăria, alături de legendele care oțelesc și călesc sufletele, teatrul are marea menire de a păstra în cutele decorului de pânză, dragostea pentru frumos și pentru adevăr. In Japonia mai mult ca oriunde, teatrul a rămas artă pentru artă.

*

In acelaș loc, la aceleaș teatre se reprezintă cu succes vechile *yoruri*, adică vechile povestiri cu subiectele tragice sau duioase, precum se reprezintă tot acolo, altă dată, piesele autorilor moderni.

Aceste *yoruri* sunt povestiri spuse de unul singur, în acompaniament de muzică. Mai târziu s'au făcut păpuși, care reprezentau personagiile povestirilor și care se mișcau, mimând, cele ce se spuneau prin gura povestitorului. Cu vremea aceste legende își perdură din farmecul lor poetic și a fost nevoe de cineva care să le refacă pe ici, pe colo, păstrând bine înțeles originalitatea din trecut. Cel mai de seamă „renovator" a fost poetul *Takemoto Ghidayu*, de la care a rămas și numele de *ghidayu* ce s'a dat noului sol de spectacol.

Piesele lui Takemoto făcură școală. Actorii, de astădată, în carne și oase, studiară expresiunea sentimentelor prin gesturi, jocurile fizionomiei și atitudinea corpului pe scenă. De aci se născu arta dramatică japoneză, ce se reazemă mai mult pe ritmul frazei, pe eleganța gestului, pe mlădierea corpului, producând plăcerea estetică mai mult prin manifestări exterioare, decât prin lupte interne sufletești.

Acesta era teatrul clasic. Reperte[illegible]rul lui se împarte în piesele eroi[illegible] și în piese de dragoste, deși câte[illegible] dată, subiectele îmbinându-se, d[illegible] naștere la alte piese din care ră[illegible] întreaga literatură dramatică [illegible]dernă.

In evoluția teatrului jap[illegible] a jucat un mare rol, rivalitat[illegible] două orașe: *Osaka*, centrul de [illegible]tură, și *Eddo* centrul indust[illegible]. Primul, care adăpostea pe ari[illegible]crați și pe intelectuali își leg[illegible] visarea în poezia de altă dată, [illegible] de al doilea, mai realist se zbătea [illegible] revendicările de tot soiul ale țăra[illegible]lor și ale muncitorilor. Din ciocni[illegible] acestor două lumi, fiecare interes[illegible]tă în felul ei, se produse o literat[illegible] nouă, care împletea de minune visul cu realitatea, cugetarea cu lupta. De aci literatura modernă care începe pe la jumătatea secolului al XIX.

Movarurile din *Eddo* aduse pe scenă brutalitatea în pasiune și o mare îngrijire pentru înscenarea cu lume multă și gălăgie mare. Cel mai de seamă reprezentant al acestui teatru este *Karataku Mokukami*, autorul a patru zeci de piese, ce se caracteriză prin lipsa unei forme literare deosebite, dar în schimb printr'o puternică ciocnire de pasiuni sub forma unor conflicte de mare amploare.

Mokukami fu șeful unei școale, de care avu grije *Fokutki Otchi*, autor dramatic, ajutat de un mare actor *Danjuro*. Amândoi reînvie epoca istorică japoneză, refăcând totul și punând la contribuție o parte culturală neasemănat de interesantă pentru cei ce urmăresc progresul intelectual al Japoniei.

Acest teatru, cu o puternică influență asupra culturei și asupra moravurilor nu e atât de intelectual pe cât e de artistic. Străbătut de o minuțioasă psihologie, se caracteriză printr'o simplicitate a decorului și prin aducerea pe scenă a persoanelor puține. Piesele, — unele în câte 12 acte și fiecare act cu câte cinci, șease tablouri, — nu se reprezintă în întregime. Fiecare stagiune aduce o parte din ele, un act sau două, cu un povestitor, ca în vechile yoruri care pune în curent pe spectator cu ceeace se petrece înainte. Aceste piese cu toată noutatea subiectelor nu desconsideră vechiul obicei al mimicei și al gesturilor, așa încât cu vremea intriga este atât de redusă încât aproape că nu există. Genul acesta nou, n'a mai evoluat; amintește dramele lirice din teatrul european și poartă numele de *Chosagato*. Aci, aparatul scenic este aproape redus și nu există în fund decât pânza, care reprezintă sumar locul acțiunei și în față orchestra alcătuită din flaute, ghitare și tobe. Cea mai bună piesă, care s'a și reluat în 1919 la teatrul Imperial din Tokio este *Ibaragi* scoasă dintr'o veche legendă.

Astăzi literatura dramatică japoneză are un repertor vast, artistic și interesant, din care se desprind trei piese: *Tâmplarii. Lucrătorul și cele două fete* și *Takigoro*.

Să povestim subiectul celei de-a doua, pentru a ne da seama la ce înălțimi de concepție dramatică s'a ajuns acolo. Piesa ar putea fi semnată de Ibsen, atât de adâncă este zugrăvirea personagiilor și atât de nou este simbolul ce se desprinde din conflictul ei dramatic.

Yachabo este sculptor de măsci. E un artist din mâinile căruia nu poți scoate de cât un lucru definitiv. Are două fete, pe *Katsura*, orgolioasă și de-o mândrie care nu-i îngăduie o căsătorie cu un om de seama ei și pe *Kaédé*, ființă modestă, umilită, care îndură situațiunea ce i-a dat'o nașterea ei. Deosebirea între firea acestor două ființe este exprimată cu o mare putere de adevăr. Principele *Yoriyié* dintr'o vestită familie de nobili, vine la Yachabo să-i ceară masca comandată de el și care întârzie să fie gata. Yachabo nu vrea să i-o dea, pentru că nu e mulțumit de ceea ce făcuse. Nu e de ajuns să lucreze mâinile, spune el, lucrarea de artă nu e desăvârșită de cât când artistul își pune și sufletul în creațiunea lui. Principele, mânios, se repede să-l străpungă cu spada, dar e împedicat de Katsura care...

(Continuarea în pagina a III-a).

cade în genunchi și-i dă masca cerută.

Yoriyié e fermecat de asemănarea măscei pe care o ia cu toate protestările bătrânului, precum e fermecat de Katsura, pe care o cere și pe care bătrânul o dă. Pe drum principele este atacat de vrășmași și ucis, iar Katsura e rănită în momentul când cu trupul ei voise să apere pe frumosul ei iubit. Vestea omorului ajunge până la urechea lui Yachabo, care împreună cu Kaédé și cu logodnicul acesteia, se teme de viața Katsurei. Asasinarea principelui, însă, îl face să priceapă pentru ce nu fusese mulțumit de opera lui din urmă și mai ales pentru ce masca principelui avea paloarea și rigiditatea morței. Intră Katsura rănită, aducând spada și vestmântul mortului; ea însăși cade în brațele bătrânului, care răpit de arta lui, modelează pe dată opera lui nemuritoare, care nu e alta de cât figura sărutată de moarte, a fiicei sale întinsă pe scândura atelierului.

Cel mai bun dramaturg care trăește astăzi la Tokio și care stăpânește teatrul este profesorul universitar *Shoyo Tsubutchi*. Specializându-se, mai ales în dramele istorice el caută un drum nou pentru teatru, sub influența meșteșugului teatral din Europa. Intr'un interview acordat unui ziarist francez, Tsubutchi, spune:

„Teatrul nostru este în plină decadență. Acum treizeci de ani, atinsese, poate apogeul; era pe vremea celebrului Danjuro, ale cărui observațiuni, ori cât de simple, erau luate în seamă cu sfințenie. Estetica, poate, suferea câteodată în realizările lui scenice, dar acestea ereau îmbuibate de un caracter eroic și de o grație perfectă. De atunci s'a ivit o școală nouă cu pretențiuni realiste. Dar piesele acestea sunt prea seci, prea meschine și nu par decât niște crâmpee de spectacol. In ceea ce privește realismul lor, el nu consistă de cât într'un fel special de a se grima. Sunt melodrame fără interes psihologic.

De vre'o zece ani încoace asistăm la manifestările unei alte școale. Poartă numele de: „grupul teatrului nou"! Inițiatorii sunt influențați de ideile europene și foarte străini de sufletul japonez. E școala intelectualismului teatral; n'a avut succes din pricină că se îndepărtase de sufletul nostru. Acuma revenim la teatrul clasic japonez. Trebue bine înțeles să evoluăm spre regulile teatrale europene".

Aceste câteva rânduri ne dau o idee despre ce se petrece în teatrul japonez de azi.

YORITOMO

La vitrina librăriei

Alexandru Teodor Stamatiad

Mărăgritare Negre, poeme, cu un portret de Constantin Artachino. Tip. Diecezană Arad.

Andrei Braniște

Suflet de Femee, nuvele și schițe. Socec.

Dr. P. Zosin.

Socialism și Pozitivism. Tip. Lumina Moldovei Iași

Emilia Tailler.

Compromisă, roman. Socec.

Autorii și Casele de Editură care vor să li se anunțe volumele, le pot trimite în dublu exemplar pe adresa: Secretarului Adevărului Literar și Artistic. Palatul Adevărului. Str. Sărindar 11.

Asupra tuturor cărților trimise la redacție, se vor face dări de seamă în cele mai apropiate numere, ale Adevărului Literar și Artistic.

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

„Poșta Redacției" nu există. Persoanele care n'au primit răspunsuri pe cale particulară și care nu văd publicându-li-se, ceeace au trimis redacției, sunt rugate să nu mai insiste.

Poeziile unui romancier

Henri Barbusse — poetul

Există o mare primejdie pentru un scriitor cu desvoltat spirit autocritic: publicarea operelor postume, darea 'n vileag a tuturor încercărilor, a tuturor hârtiuțelor ghemuite în fundul sărtarului, pe care din nenorocire artistul nu le-a putut nimici în clipa din urmă.

Dar este o primejdie mai mare decât aceasta: publicarea primelor tentative ale unui scriitor, atunci când scriitorul a devenit celebru.

Acest accident nefericit i s'a întâmplat d-lui Henri Barbusse.

Numele s'a agățat — nădăjduesc — de memoria cetitorului. In timpul războiului, în Parisul entusiasmului ușor și al patriotismului, creiat de ieftina literatură de propagandă, — apăru o carte puternică și, mai ales, îndrăzneață, în care se spunea limpede că soldații sunt sătui de măcel, că pe front lipsește mâncarea și pansamentul, că în urma frontului se benchetuește din plin și că războiul este o nenorocire. Cartea se chema „Le Feu" și era opera scriitorului prea puțin cunoscut Henri Barbusse.

Poate că volumul, cu toate realele lui calități, n'ar fi făcut atâta vâlvă, dacă oficialitatea n'ar fi văzut în fiecare pagină primejduirea victoriei armelor. Ziarele de castă, atacară opera d-lui Barbusse. Conferențiari fură trimiși până în America, în scopul de-a demasca minciunile cuprinse în fiecare capitol al noului roman de războiu. Era pericol mare! S'ar fi putut ca America să nu mai intre în războiu, dupa ce d-l Wilson va fi citit „La Feu". Așa au gândit creatorii de curente în opinia publică. In mai puțin de 3 luni, d-l Henri Barbusse deveni pentru unii monomani „defaitist", agent al Germaniei și — deci — celebru.

Repede, d. Barbusse ajunse președintele „Asociației Republicane a foștilor combatanți". In jurul său se strânseră câteva spirite luminate ale timpului: Anatole France, Charles Gide, Blasco Ibanez, Georg Brandes, etc. Se formă deci „internaționala culturii" — grupul „Clarté", — unde d. Barbusse fu ales președinte. Deși destul de ocupat în cele două comitii, d. Barbusse avu timpul să scrie încă vr'o câteva volume: „Clarté", în care e vorba de războiu și de pace; „La Lueur dans l'Abîme", în care se face critica societății actuale, apologia societăței viitoare și se expune, în acelaș timp, programul grupului „Clarté". D-l Barbusse anunță și „Paroles d'un Combatant" o a treia lucrare în jurul aceluiași subiect.

Editorii s'au gândit: autorul acesta e celebru. Cărțile lui se vând. Din păcate, nu poate scrie mai mult de trei volume pe an. S'ar vinde totuși, chiar dacă s'ar tipări mai multe. Deci i-au reeditat primul volum: poesiile adunate sub titlul „Pleureuses" în 1895. (*)

Nu e o carte mediocră. Ar fi absurd însă, să pretindem o carte prea bună, când e prima. Dar citind versurile sonore, clare, simple ai o senzație ciudată de uluială. Intorci după fiecare filă coperta, ca să citești numele autorului. Par'că nu-ți vine să crezi că d. Henri Barbusse, care frământă azi atâtea idei generoase, atâtea planuri mari, care pregătește răsturnarea unei lumi, ca să schițeze liniile largi ale unui proect atât de mare și — poate — himeric, — a fost preocupat cândva de legătura tainică, neînsemnată și egoistă — prin esența ei — ce se chiamă iubire. Avea numai douăzeci și doi de ani atunci și preamărea trupul iubitei, îmbrățișerile pătimașe, alcovul și plăcerile lui.

E în acest volum, un amestec de sensualism ieftin și sentimentalism de suprafață. D-l Barbusse se apropie când de poesia frivolă, dar fermecătoare a d-lui Paul Géraldy („Toi et moi") și poesia sensuală, dar cu mai multă profunzime sufletească a d-lui Charles Guérin („Le Coeur solitair").

Nu e vorba de o influență, fiindcă cele două cărți au apărut după „Pleureuses" — ci de vagi afinități sufletești, de cari ne servim ca să precizăm esența poeziei d-lui Barbusse.

D-sa se apropie când de unul, când de altul din cei doi poeți „en vogue", fără să aibă nici versificația abilă a d-lui Geraldy, nici fondul sincer omenesc al d-lui Guérin.

E un amestec de fermecătoare dulcegării intime și de tresăriri profunde, de amănunte simple și de gânduri frumoase.

Iată această poemă, care pare desprinsă din cartea d-lui Géraldy, deși e semnată de d. Barbusse:

Je t'écris, et la lampe écoute
L'horloge attend à petits coups;
Je fais fermer les yeux sans doute
Et je vais m'endormir en nous...

La lampe est douce et j'ai la fièvre;
On n'entend que ta voix, ta voix..
J'ai ton nom qui rit sur ma lèvre
Et ta caresse est dans mes doigts

J'ai ton nom qui rit sur ma lèvre
Ton pauvre coeur sanglote en moi;
Et mi rêvant je ne sais guère
Si c'est moi quit écris, ou toi...

In aceste cântece simple și intime, d. Barbusse excelează.

E un suflet înțelegător al nuantelor subtile și un poet al amănuntelor de preț.

Dar când încearcă să devină liric propriu zis, liric profund, d. Barbusse șovăește, fiindcă nu găsește în suf'etul său resursele necesare menținerii unei atari închegări. Lirismul, cu o simțită nuanță, de frivolitate, al d-lui Barbusse, poate umple tiparul a trei-patru strofe, dar nu poate forma fondul de inspirație al unei poeme lungi, care cere o simțire adâncă, năvalnică.

„Pleureuses" rămâne un volum ce se citește ușor și plăcut.

ANDREI BRANIȘTE

*) „Pleureuses", poésies, nouvelle édation Flamarion, Paris, 1920.

Murind, Alexandru Macedonski, intră în nemurire.

Posteritatea îi rezerva de mult un loc de cinste în areopagul marilor poeți, loc, pe care l-ar fi putut avea și în timpul vieții, dacă atât firea sa ciudată cât și contemporanii atinși în susceptibilitatea lor, n'ar fi contribuit la veșnicile piedici ce i se puneau în cale.

Astăzi, când omul doarme, în sicriul sărac, ce pare să-i continue și dincolo de viață mizeria care l-a răscolit zi cu zi, începe să trăiască poetul mare, căruia literatura românească îi aduce un pios și îndreptățit omagiu.

Sunt pagini din Macedonski cari vor rămâne neperitoare. In deosebi, **Nopțile** *lui, nu perd nimi calături de-ale lui Musset. Din aceste nopți desprindem pe cea de Ianuarie și o dăm cetitorilor care l-au cunoscut prea puțin pe Macedonski și n'au avut prilejul să aprecieze în deajuns marele talent al celui care s'a stins.*

Noaptea de Ianuarie

I

Desnădejde fioroasă, strălucitu-mi-ai pe frunte,
Și încinsu-m'ai cu flacări care 'ntreg m'au mistuit,
Nu mi-ai pus pe piept o stâncă, mi-apăsași pe el un munte
Dar mi-ai dat ș'a ta putere spre-a nu fi de el strivit.
Imi făcuseși o coroana ce ca pietre nestemate
Avea lacrămile mele ce luceau la focul tău;
M'ai ținut în orice clipă cu simțirile 'ncordate,
Mi-ai fost soră prea iubită și mi-ai fost și crud călău.
Ca Iacov frumos și tânăr ce-adormise la fântână,
Deșteptat fără de veste de un înger lucitor,
Mă chemași la luptă cruntă și ai vrut să-mi fii stăpână
Și să-mi pui pe beregată uriașul tău picior...
Ca Iacov intraiu în luptă ș'am ieșit ca el de-asemeni,
Și nici tu nu ești învinsă, și nici eu învingător.
Dar alături de-oboseală ne-am culcat ca niște gemeni
Ș'am dormit, de este-o vreme, într'un somn îngrozitor.

Lumea care este-o Mare cu talazuri furtunoase
Mi-a văzut a vieței navă ici și colo alergând,
Dusă 'n voia întâmplării pe-adâncimi întunecoase
Care n'au fost măsurate nici de ochiu și nici de gând.
Spre limanul care-l caut mă tot duce-a mea simțire,
Dar pe când îl cred aproape nici în suflet nu-l găsesc,
Și pe veci aceiași groază port și'n minte și'n privire,
Către nici-un țărm al vieței n'am s'ajung să odihnesc.

Lemnul dacă arde 'n vatra a rămas cenușă rece,
Ce mai caut oare 'n lume dacă-am dat tot ce-am avut?
Sunt un soare care-apune, sunt un cântec care trece,
Sunt o frunză care zace pe al vieței negru lut.
M'am născut în niște zile când tâmpita burghezime
Din tejghia făcând tribună, legiune de coțcari,
Pune-o talpă noroioasă pe popor și boierime;...
Zile când se 'mparte țara în calăi și în victime
Și când steagul libertăței e purtat de cârciumari.

II

Inimi reci ca vântul iernei, psalmodii pe-acelaș metru,
Voi ce vecinic înfrânate de al liniștei tic-tac
Regular orele vieței bateți ca un chronometru,
Știu că versurile mele în adâncul vostru tac.
Ele nu vă spun nimica,—sunt cuvinte fără viață,
Cel mult sunete deșerte pentru moartea ce vă 'nghiață;
Dar pe harpa mea de aur poezia va sbura
Și acum, și totdeauna; — și puteți rămâne mute..!
Lara și Romeo vocea vor veni să-mi împrumute,
Și cu dânșii pe-ai mei umeri aplecați ca niște îngeri
Se vor smulge de pe buze-mi armonii mulate 'n plângeri.

Credeți oare că un cântec când din suflet se revarsă
Se așteaptă să răsune printre suflete de morți?
Credeți oare că o frunte când de foc ceresc e arsă
Și străbate c'o schinteie l'ale raiurilor porți,
Vrea să știe de-omenire, cand pe-a cerului cărare,
Coronați de o strălucire de lumini Dumnezeești,
Heruvimii se coboară într'a gândului cântare
Pentru-a'i dă și consfințirea armoniei îngerești.
Sau că roua pică, poate, pentru frunze ce zac moarte
Prada pulberei în care le ia vântul să le poarte?

Insă voi ce-ați plâns cu mine pe ruinile simțirei,
Frații mei de cugetare, frații mei de suferinți,
Voi ce-ați fost luați ca mine pe-aripa nenorocirei
Dând la vânturile soartei aspirații și credinți,
Voi care-ați trăit ca mine între cearcăne înguste
Sfâșiați de-al vostru suflet ca de lacome lăcuste,
Voi puteți a mă 'nțelege căci voi singuri ați trăit...
Este o poemă 'ntreagă de-a fi plâns și suferit.

Voi care cunoaște-ți viața sub ori-care formă — Voi,
Frunze veștede, purtate de restriște prin noroi,
Voi care-ați umblat pe uliți fără haine, fără pâine,
Și v'ați dus prin ploi și sloată cum se duce câte-un câine,
Ridicând în lupta vieței frunți semețe de eroi,
Voi, nesiguri nici de astăzi și nesiguri nici de mâine,
Voi puteți a mă 'nțelege căci voi singuri ați trăit...
V'a fost frig și v'a fost foame, însă nu v'ați umilit.

Voi, care în nopți senine ați pândit pe sub ferestre
Pe când luna 'nbracă zidul cu tapetele-i moiestre,
Po când vântul pleacă fruntea teiului mirositor;
Inimi vecinic sbuciumate, sub al dragostei fior,
Tineri care, din femeie v'ați făcut o zeitate.
Corpuri necorupte încă, suflete electrizate,
Voi puteți a mă 'nțelege căci voi singuri ați trăit...
Este o poemă 'ntreagă să poți zice: „Am iubit".

Voi ce-ați fost purtați pe aripi de-o cerească inspirare,
Genluri ce 'nbrățișarăți toată 'nvățătura mare,
Voi ce-ați despicat natura c'o privire de vultu,
Cugete, adânci prăpastii ca al cerului azur,
Harpe tainice atinse de suflarea nemurirei,
Spirite-ale veciniciei, raze-ale Dumnezeirei,
Voi puteți a mă 'nțelede căci voi singuri ați trait..
Sufletul e o poemă cu un cer nemărginit.

O! dar voi, care prin viața ce pe buni și răi adapă,
Treceți fară-a lăsa urme ca și cainele prin apă,
Grași pedanți, burdufi de carte și de 'nvățătură goi —
Bogătași ce cu piciorul dați la inimi în gunoi,
Parveniți fără rușine, m serabili ce la cârmă
Faceți salturi de paiațe pe frânghie sau pe sârmă
N'am cu voi nici-un amestec căci în lume de-ați trăit
Este o satiră 'ntreagă faptul că v'ați zămislit.

III

Aide, soartă ne 'npăcată, scoală-te din nou la luptă...
Sau dă-mi viață sau dă-mi moarte căci din somn m'am deșteptat;
Ia pumnalul ,aș dar sigur, dacă sab a ți-e ruptă
Să-l înfigi pân'la prăsele într'un suflet revoltat,
Sapă-mi groapa cât de-adâncă, fă-mi dușmani chiar dupe moarte
Când topit îmi va fi corpul voiu fi câmpul plin de flori,
Inimile simțitoare au la piepturi să le poarte —
Voiu fi cer, parfum și șoaptă, și nu poți să mă omori.
Poți s'apeși peste-ai mei umeri cu puteri ne'nduplecate,
Poți să-mi stroci cumplite lacrimi sau un rânjet fioros,
Voiu găsi în orice timpuri câte-o inimă de frate,
Voiu găsi în orice timpuri un răsunet mângâios.

Dar cum noaptea sta să piară, ca prin visele-adorate
M'am simțit mai viu, mai tânăr, cu durerile-alinate,
Ș'am zâmbit..., uitând veninul care 'n suflet mi s'a strâns,
Căci, firește, viața este tot ciudata comedie
Care amestecă 'npreună și dureri și bucurie,
Punând lacrimi lângă zâmbet, punând zâmbet lângă plâns.

ALEXANDRU MACEDONSKI

Cărțile

Jean Aicard.

Forbin de Solliés ou le Testament du Roi René. (Flamarion.)

Solliès este o provincie mediterană, care în veacul al XV s'a unit cu Franța, pe vremea regelui Ludovic al XI. Acest eveniment, care aparține regelui René, este strâns legat și de viața fecioarei din Orleans, Jeanne d'Arc. Jean Aicard scrie o piesă istorică în versuri, din care se desprinde întreaga poezie a ținuturile ce-au inspirat pe Mistral. Punctul capital al acestei piese, care nu împrumută teatrului de cât forma dialogată, este testamentul acelui rege care a acordat multă bunăvoință iluminatei Lorene.

Jean Aicard face operă literară. Ținând cu meșteșug, cumpăna, el nu exagerează nici într'un fel, nici într'altul și rămâne poetul în paginele carnia retrăește vechea tradiție galică.

Paul Adam.

Le Lion d'Arras. (Flammarion)

Romanul acesta care se publică deabea acuma este postum. Face parte din seria *Le temps et la vie* a aceluiaș autor și în paginile lui găsim o surprinzătoare povestire a unei lupte scrisă cu multă vreme înainte de razboi. Paul Adam a murit relativ tânăr, pentru literatura franceză; în seceta lucrurilor de valoare, dispariția lui a lăsat unanime regrete, așa în cât își poate închipui oricine cu câtă nerăbdare a fost așteptată apariția unei lucrări noui.

Acest dar pe care scriitorul îl face de dincolo de mormânt literaturei, sintetisează întreaga concepție artistică a poetului, care face din eroina sa, Cécile Hericourt, un simbol al supunerii și al avântului către ideal. Citit cu piosul sentiment, cu care îmbrățișăm ceeace ne vine multă vreme dela moartea unui scriitor, romanul lui Paul Adam închee seria liniștită și potolită a epocei dinaintea războiului. Scriitori care au închis ochii în mijlocul marei frământări de eri, sunt ființele care închid lada, în care va zăcea amintirea vremurilor de glorie ale literaturei trecute. De mâine încolo... vine ceva nou!

Două cărți despre Impărăteasa Eugenia

Jacqnes Debussy.

L'Imperatrice Eugenie și

Augustin Filon.

Souvenir sur l'Imperatrice.

Dintre toate reginele și Impărătesele Franței, Eugenia de Montijo, soția lui Napoleon al III, va rămâne cea mai interesantă și cea mai ispititoare de studiat. A murit zilele trecute și e încă prea aproape de noi. Contemporanii n'au uitat încă zilele negre în care numele ei era blestemat de-o națiune întreagă. A trăit până eri în mijlocul lor. Deși bătrână și uitată, deși retrasă și pocăită, ea rămăsese în mijlocul Franței amintirea vie a dezastrului dela 70. Avu, însă, mângâierea sa trăiască zilele de glorie ale „revanșei" și mulți avură prilejul să se descopere în fața unei bătrâneți regale, ce se apleca pe paturile rănițilior, să aline suferințele eroilor dela Marna.

De-acuma intră în istorie. Contemporana lui Stendhal și prietena lui Prosper Mèrimée, începe să fie privită cu alți ochi. Aceea care împinsese la războiu în 1870 e cercetată de istorici; dacă, se mai scrie încă o istorie anectodică, mâine istoria îi va deschide o poartă largă, prin care să treacă cu toate cusururile și calitățile ei de femee și de împărăteasa. Jacqnes Debussy se ocupă mai mult de femee și de rolul ei în căsnicia dela Tuilleries alături de Impărat și de nefericitul principe moștenitor ucis de Zuluși în Africa. Dacă s'a amestecat în politică și dacă influența ei a fost nefastă, aceasta se datorește în primul rând lui Napoleon care prea ușuratic și prea afemeiat o lasase în părăsire. Zilele triste care se scurgeau aducându-i nefericirea în căsnicie și lovitura morței copilului, au împins-o către uitarea ce-i-o dădeau preocupările politice și amestecul în treburile statului.

Augustin Filon, o privește din punctul de vedere pur politic. Fusese perceptorul prințului moștenitor, așa încât observațiile și însemnările lui sunt mai aproape de realitate. Rolul politicei istorei al Eugeniei este pus la punct de bătrânul biograf, care a și murit mai zilele trecute.

Robert Chauvelet.

L'Inde mystérieuse, ses rajahs, ses brahmes, ses fakirs. (Chapelot)

Iată o carte care interesează pe toată lumea. Cei care iubesc călătoriile sau descrierea călătoriilor prin ținuturi depărtate, pe unde nu li este dat fiecarnia să se aventureze, vor găsi aci admirabile descrieri ale Gangelui, ale templului din Madura. Niniva cingaleza și alte colțuri misterioase ale îndepartatelor Indii.

Sociologii pot găsi aci date interesante cu privire la felul de viață al locuitorilor, moravurile și mai ales trista situație a femeilor. Acolo, femeea este și rămâne o sclavă. Singură, baiadera, prin faptul că-și jertfește cinstea, are o viață mai liberă; totuși, dacă nu e dănțuitoare și nu impresionează prin arta ei originală, poate fi supusă la tot felul de neplaceri și de umilințe care o fac sa invidieze situația celeilalte femei,—femeea casnică și ascultătoare de bărbatul-stăpân!

Poeții vor găsi un element nou de inspirație, călătorind măcar cu gândul prin țări misterioase, în care visul și realitatea se îmbină, sub farmecul lunei, a cărei lumină învăluie de mii de ani tainele unor frământări necunoscute.

Pierra Grasset

Aimer (La Renaissance du Livre)

Sunt subiecte vechi, care redevin banale ori de câte ori un scriitor încearcă să revină asupra lor. Dar dacă ne gândim bine putem să ne întrebăm, ce nu este banal în viață? Dragostea unei poet pentru o actriță, legătura amoroasă dintre ei și peripețiile ce se ivesc din ciocnirea a două firi, care se iubesc, se chinuesc și se despart, e tot ce poate fi mai știut și mai exploatat în literatură. Totuși se mai găsesc scriitori, care să înnoiască subiectul prin nota personală pe care o aduc în descrierea personagiilor și în abilitatea cu care destramă subiectul. Unul dintre aceștia este Pierre Grasset, care atât în *La coeur et la Guerre* cât și în *Aimer*, surprinde prin fina și adânca psihologie și mai ales prin puterea de adevăr cu care scoate în relief influența dragostei asupra ființelor închinate ei.

Clara Viebig

Toechter der Hekuba și *Das Rote Meer*

Foarte cunoscută romancieră germană, mai ales că e una din acelea care și-au văzut operile traduse în limba engleză și franceza, (*Pâinea cea de toate zilele și Paza Rinului*) are curajul să scrie un lung roman cu subiect din războiu, în care descrie stările de bucurie și de nenorocire ale patriei sale. Romanul e alcătuit din două volume: *Toechter der Hekuba* (Fiicele Ecubei) și *Das Rote Meer* (Marea Roșie).

Inceputul agoniei Germaniei, la sfârșitul primului volum și tragedia imperiului Kaiserului în al doilea, înecându-se în marea de sânge, pregătită de militarizmul prusac, e descrisă cu toată suferința unei persoane care în dosul frontului a putut urmari fazele evolutive ale uriașului macel. Subiect aproape că nu există: Personagiile admirabil redate se mișcă într'un cadru descris cu o bogăție de amănunte, din care nu lipsesc toate mizeriile foamei, nădejdile după fiecare victorie, desperarea după fiecare înfrângere. Bărbații sunt pe front și luptă; femeile sunt acasă și așteaptă. Pică din când în când câte unul, rănit sau bolnav. Ivirea unuia dintre ei schimbă întreaga mentalitate a celor care clădeau alte vise. De-un realism curagios și dureros, romanele Clarei Viebig, urmărește etapă cu etapă toată grozăvenia unui războiu. N'au amploarea și cinismul din *La Débacle* a lui Zola, dar au o lipsă de menajamente, care desvăluie sufletul german deziluzionat și înnebunit de dezastrul care se apropie, descriind realitatea așa cum a fost și cum n'au vrut s'o vadă cei în mâinele cărora stătea viața neputincioșilor eroi din partea cealaltă a Marnei.

Dioneo

Krovavija Zori (Povolodsky)

Pe românește titlul s'ar traduce prin: *Zori însângerate*. E un mănunchiu de zece nuvele, fără legătură între ele, afară de aceea că eroul — Bojko, — apare în toate. Autorul lor, profesor de istorie și de psihologie, se lasă furat de preocupările lui didactice, așa în cât subiectele sale se perd în amănunte care nu au de a face cu literatura propriu zisă. Bojko este un pribeag ce se lasă influențat de curentele streine și observă obiectiv întâmplările din patria lui. Considerațiunile și observațiile sale pline de interes, pot sluji acelora, care cercetand mai de-aproape starea de azi a Rusiei vor să cunoască sufletul poporului rus

Expoziții

Costin Petrescu. — G. Lazăr. — I. Dimitriu Brăila. — Savargin.

Abia apărut „Adevărul literar" nu a putut înregistra toate expozițiile cari s'au închis odată cu începutul lui Decembrie. Dar ar fi nedrept dacă nu aș aminti aci să la Ateneu d-l Costin Petrescu a dat în trei săli mari, o revistă a întregei d-sale activități din ultimii ani, activitate fecundă și variată, în care maturitatea tecnică e sprijinită viguros de seriozitatea preocupărilor artistice. Ca în totdeauna s'au distins în această expoziție a d-lui Costin Petrescu, portretele d-sale executate cu multă dragoste, alese ca gust și ca concepție totdeauna interesante. Se 'nțelege că orice gen de pictură care are afinitate cu portretul, îi reușește. In acest sens s'au remarcat desigur deosebitele variante în cari a prezentat tipul aceluiaș samsar, ca umil „intervenționist", ca evlavios închinător, ca moș sfătos. Pretutindeni pictor, dus în America într'o misiune, d-l Costin Petrescu ne aduce de acolo impresii interesante, vederi din străzile Newyorkului: Broadway, Madison squar, cu casele lor imense cari se perd în nouri, — o lume uriașă, despre care am auzit și pe care d-sa ne face s'o sesisăm oare cum...

Dar ceia ce a dat expoziției d-lui Costin Petrescu un interes deosebit, sunt încercările d-sale de a prinde și imortaliza pe pânză marea epopee a războiului celui mare. Pictura de războiu este dintre cele ingrate. Ca aparență bătăliile dacă s'au schimbat în vremea noastră întu câtva, apoi în defavoarea picturei. Câmpul de bătaie e cele mai adesea ori gol, praful fără fum abia face să bănuiești că moartea zboară prin aer. D. Costin Petrescu a ales (pentru bătălia de la Mărăști) momentul atacului. Pentru a da fondul vecinic sombru al molohului războiului, a prins momentul când clădirile se prăbușesc în foc și fum, iar moartea amestecată cu eroismul, ni le pezintă în transeie sau la marginea lor. D-l Petrescu a pus mișcare și inimă în lucrările d-sale de o tendință pur patriotico-militară. Nimic d'ntr'un Vereșaghiu, foarte puțin d'n ideile cari agită omenirea împotriva războiului, nu e în aceste picturi, cari par'că ar voi să'l exalte. E o confuzie care pune ținta și scopul urmărit pe aceiași treaptă cu grozavul mijloc întrebuințat.

*

In salonul Mueller (Pasagiul român), — un tânăr pictor, d-l G. Lazăr, își expune lucrările, cari dovedesc multă sârguință și tragere de inimă pentru artă. Artistul are o deoseb'tă aplicațiune pentru tecnica dificilă a pastelului și obține efecte foarte frumoase cu dânsa. Dar și pictura în ulei îi servește une ori pentru a evidenția aptitudinile sale, o pricepere destul de pronunțată pentru colorit și perspectivă. Fereastra deschisă (26) mi se pare că îmbină în mod fericit aceste calități ale d-sale. In La Cafea (62) și Dimineața (71) impresiile sunt eficace, coloritul bine nuanțat, un străveziu văl de poezie cu talent așternut. Eva (70) — o viziune modernă a vechei eternei teme, dă pictorului prilejul să se exerseze în redarea remarcabilă a unui nud. Portretul d-nei D. (10), Portretul copiilor (72) vor atrage desigur atențiunea iubitorilor acestui gen și vor aduse tânărului artist încurajare, după cum în altă direcție vor avea acelaș efect, Stradă în sat (4), Promenadă pe câmp (16), Peizagiu gri (41). In vilegiatură (45) cu un nud văzut din spate bine și redat cu îndemânare.

Intr'o sală a Cercului militar (intrarea pe terasă) își expune lucrările d-l I. Dimitriu-Bârlad. Busturi și portrete predomină. Vlahuță și Brătescu-Voinești, artiști și tipuri cunoscute și mai ales generali dintre cei mai reputați ai noștri (Averescu, Văitoianu, Râșcanu), uneori prinși sur le vif, înveliți în bândeța poeziei, însemnați cu [illegible] direi care slăbește, purtând imprimată în trăsăturile feței și în atmosfera ansamblului energia hotărârei și voința acțiunei — d-l Dimitriu Bârlad se silește să nuanțeze operile d-sale și să asigure varietatea naturei uniformității fatale a genului. Dar d-sa este un muncitor sârguincios. Atâtea busturi și portrete, îi lasă totuși vreme și pentru alte preocupări. Iată Incoronarea muncei (18): Ea, zeița triumfătoare înălțând torța luminei spre cer, ocrotește la picioarele ei cele două genuri de muncă din armonica îmbinare a cărora naște progresul: munca manuală, reprezentată printr'un voinic meșter făurar și munca intelectuală, reprezentată printr'un adolescent care scrie. Prefer din această machetă, grupul muncei. Zeița care 'l domină și 'l ocrotește ținându-se prea mult în convenționalism și amintind prea mult pământescul, așa că nu dă contrastul dorit de autor.

Aș releva în mod deosebit Adormind păpușa (14) în care mișcarea în repaos, adică viața în somn, e admirabil prinsă și redată. O bucată reușită este și Munca în port (49). Hamalul care cară în spinare saci, e bine caracterizat în încordarea mușchilor și efortul de rezistență. In general redarea mișcărei reușește bine sculptorului, după cum arată în mod special Grupul de cari (43) și mai ales proiectul de monument pentru regimentul de roșiori Bârlad (64) în care simțim ceva din suflul șarjelor celebre și a vârtejului ce cuprinde pe luptătorul călăreț. Soldatul înclinat de-a lungul calului pornit într'un galop sălbatic, cu lancea înainte, imagine a răspânditorului de moarte, care nu se mai gândește că la fiecare clipă el îl pândește și pe dânsul.

In fine ca și la d. Costin Petrescu, întâlnim la d-l Dimitriu-Bârlad încercarea de a nemuri războiul. Grupuri de aruncători de granate, — făcând în starea extremă a rezistenței fizice sau morale, ultimul gest de datorie sau răzbunare, sunt mai impresionante decât proectele de monumente, cari, date fiind precedentele istorice, nu se pot dezbăra de convenționalism.

*

La Djaburov expune d. Savargin un tânăr sculptor cu multă bunăvoință. Sunt mai ales încercări de compoziție, nuduri și portiuni de nuduri, alegorii: Un Hronos bătrân de desubtul căruia, în parte încălcite în barba lui de Moise, se desprind figuri reprezentând viața cu plăcerile și durerile ei trecătoare și natalitatea.

Aceste figuri sprijină pe Hronos sau se nasc dintr'însul. Femeea vastă și adâncă este desigur încă mai presus de mijloacele artistului, denotă însă fantazie și cum am spus, multă bunăvoință. In Contempiație e un bust cu un cap bine profilat, și alături de această lucrare [illegible] mai releva capul de expresie din dreapta ușei de intrare. Două statuete în bronz, nuduri, cu carnația destul de bine studiată, ne arată pe artist căutând poate drumuri noui, încă nedefinite, o linie simplă, o formă puțin precizată.

P. I.

Magazinul „RULETA"
BUCUREȘTI.—PIAȚA SF. GHEORGHE.—BUCUREȘTI
Si-a asortat din nou rayoanele sale de: STOFE, MĂTĂSĂRII, MERCERIE, BONETERIE precum și
ROBES de CHAMBRE de mătase imprimată și brodată
PYJAMALE fantaisie pentru Dame.
BLUZE din Crêpe de Chine și Crêpe Georgette
COMBINESOANE din soie lavable
LINGERIE din mătase și de lino
CAZACE de JERSEY de mătase
CULOTTES de mătase și de ață
CIORAPI de mătase „LYS", etc.
MANUSI din piele fină, etc., etc.
Cu un cuvânt e cel mai bine asortat cu toate articolele de sezon.
Mărfurile sunt marcate cu prețuri de concurență.
— Rayon special de Articole bărbătești —

Insemnări

Jocul selecțiunilor

S'a scris mult și se scrie mult. In afară de publicațiunile regulate, care aduc câte ceva nou în mișcarea intelectuală mondială, zilnic apar volume noi, ale scriitorilor, cari mai ales acum după războiu sunt coprinși de o puternică fecunditate. Cineva care vrea să fie în curent cu tot ceeace se publică astăzi și mai vrea să răscolească puțin și în trecut, se simte în mare încurcătură. Marea problemă *ce* să citim, se pune azi din nou și ne vine greu să recomandăm operile literare, al căror interes variază după gustul și temperamentul fiecăruia.

O scriitoare americană a insistat la facerea unei anchete, care să arate odată cu preferințele cititorilor, cari sunt volumele de poezii, romanele și piesele de teatru din literatura franceză contemporană, cari pot fi socotite ca cele mai bune. A limitat numărul la zece volume și din enormele răspunsuri primite, a stabilit următoarele trei liste:

Romanul:

Paul Bourget: Un Divorce. *Pierre Lotti*: Les Désenchantées. *Roland Dorgelès*: Les Croix de Bois. *Marcel Prevost*: Les Anges Gardiens. *Maurice Barrès*: Colette Baudoche. *Anatole France*: Les Dieux ont soif. *Henry Bordeaux*: La neige sur les Pas. *Pierre Benoit*: L'Atlantide. *Marcelle Tinayre*: La Maison du Péché. *Henri Barbusse*: Le Feu.

Poezia:

Albert Samain. Jean Moréas. Contesa de Noailles. Henri de Régnier. Edmond Haraucourt. André Rivoire. Fernand Gregh. Paul Géraldy. Jean Aicard. François Porché.

Teatru:

Edmond Rostand: (de două ori). Cyrano si L'Aiglon. Brieux: Blanchette. Maurice Donnay: L'autre Danger. *Henri Lavedan*: Le Duel. *Henry Bataille*: La Marche Nuptiale. *Octave Mirbeau*: Les affaires sont les affaires. *Paul Hervieu*; La Loi de l'homme. *Courteline*; Boubouroche. *Flers și Caillavet*: La Belle Aventure.

E de observat că dintre romancieri lipsește *Paul Adam*, de pildă, dintre poeți *Maeterlinck* și *Verhaeren*, iar printre autori dramatici nu se pomenește nimic despre *Bernștein*.

O căsnicie refăcută

Robert de Flers de când a murit Caillavet, nedeslipitul său colaborator, părea să nu se mai intereseze de teatru. Cu moartea unuia din elemente, această fericită colaborare care aduna la un loc atâta spirit, și-atâta fantezie, s'a stins, iar lumea se întreba îngrijorată, dacă cel care rămâne, va continua să ducă singur la bun sfârșit o sarcină moștenită dela Labiche și dela Meilhac și Halevy. Cât a ținut războiul, Robert de Flers, s'a dedat cu totul altor preocupări, de ordin politic, îndeplinind cu succes misiuni diplomatice pe lângă guvernele aliate. A fost multă vreme oaspele nostru și se știe cu câtă dragoste ne-a susținut în ceasurile grele și cu câtă râvnă ne-a susținut în ceasul marilor revendicări.

Astăzi Robert de Flers își desbracă uniforma de soldat, asvârle bicornul diplomatic și reluându-și activitatea la „Figaro", revine și la teatru, alegându-și un alt colaborator, tot atât de fin și de spiritual, ca și dânsul, pe Francis de Croisset.

Fără îndoială ca nu teama de o neizbândă sau conștiința de a nu putea eși singur la liman, l-au făcut să caute pe cineva, care să înlocuiască pe Caillavet. Din ceeace a scris singur, din convorbirile lui spirituale și din scânteetoarea sa vervă, se putea vedea care era partea ce-o aducea în trecuta căsnicie literară, Robert de Flers. Probabil însă că obișnuința, nevoia unui prim-control, sau felul său de a lucra, l-au îndemnat să'și caute un nou tovarăș, cu care a obținut un nou mare succes. Noua piesă a lui Robert de Flers și Francis Croisset poartă titlul „Le Retour". E un mănunchiu de lauri ce se adaogă la gloria lor din trecut.

Gloria? Iată cum o definește, Robert de Flers, cu necesata sa ironie:

Pentru ca o glorie să fie solidă și durabilă, pentru ca să străbată voios limita ce desparte reputația din viață de verdictul posterității, trebue nu numai să se întemeeze pe o valoare reală și un talent recunoscut, dar îi mai trebue să se fi gândit la un accesoriu original pe care să-l reții și să-l recunoști lesne. Posteritatea e și ea, oarecum un soi de public, ba, încă un public foarte dificil. Ori, publicul e nebun după accesorii și are pentru ele o dragoste fără pereche. Oare Buffon ar fi fost astăzi atât de celebru dacă nu purta manșete de dantelă? S'ar mai bucura Alcibiade, azi, de o reputație atât de bine conservată dacă n'ar fi avut un câine și dacă câinele n'ar fi avut coada tăiată? S'ar mai vorbi atât de des de Ingres, dacă n'ar fi avut vioara lui proverbială? Să nu uităm bastonul lui Balzac, bastonul lui Kant, jabo-ul lui Barbey d'Aurevilly, barba lui Meissonier...

Mai există în sfârșit încă un vechiu mijloc pentru cel ce candidează le gloria veacurilor viitoare: nu trebue să fi scris multe volume, nici poeme admirabile, nici încercări definitive; îi este de-ajuns să fie autorul a două, trei, fraze, care se aplică în o sumă de împrejurări și a căror semnificație nu se învechește nici odată.

Pentru cea mai mare parte din oameni, ce-ar fi Pascal fără „salcia gânditoare"; Boileau, fără: „de două zeci de ori revino și revezi-ți lucrarea"; Montaigne, fără: „poate.; Descartes, fără: „gândesc, prin urmare exist"! E de reținut că foarte mulți care pronunță această ultimă frază, trebue să se 'ndoiască serios dacă există sau nu! In sfârșit ce-ar fi Cambronne fără...? S-ar putea merge la infinit cu aceste citații care au adus autorilor mai multă glorie, de cât le-au adus chiar operile sau acțiunile lor.

Teatrul popular

Teatrul Popular, în jurul căruia multă vreme s'au făcut lungi și interesante discuțiuni, e pe cale să se înfăptuiască. De astădată nici directori de teatre, nici autori dramatici nu-l impun, ci publicul, prin gustul pronunțat pe care îl imprima în alegerea spectacolelor, caută să'l impună. Drama sobră, cerută și nebuloasă încetează de-a mai fi pe placul publicului. Incercările cu faimosul *Curier de Lyon* și cu *Două Orfeline* au dat rezultate fantastice. Să fie și asta o consecință a războiului sau un efect al influenței cinematografului cu filme de aventuri? Nu se știe. In orce caz pentru moment, la Paris, oamenii lucrează pe capete la înființarea teatrului, unde piesele lui Moreau, Meurice, Decourcelle și chiar Sardou, vor fi jucate cu montarea potrivită mijloacelor tehnicei moderne. Sala Trocadero-ului va fi locul de întâlnire al acelora care

vor să revadă *Doi Sergenți* sau *Gismonda*.

De altfel și la noi, publicul pare că cere asemenea spectacole. Sălile pline la spectacole de feerie sau la *Noaptea Regilor*, atestă adevărul lucrului, în cât Tony Bulandra intenționeaza după *Hoții* lui Schiller să reia *Raffles*.

Fresques roumaines

La Cercul Analelor din Paris, compatriota noastră, poeta Elena Văcărescu, a ținut o serie de conferințe intitulate *Fresques Roumaines* în care cu multă volubilitate și cu un colorit caracteristic stilului acestei romance, a povestit câteva faze interesante din trecutul nostru istoric. Dupa ce-a revenit asupra originei noastre latine, a zugrăvit rând pe rând puternica personalitate a lui Mircea Basarab, Vlad Țepeș, Ștefan-cel-Mare și Mihai-Viteazu, terminând cu o admirabilă dizertație asupra Boerilor și Țăranilor români.

Conferințele, apărute, conțin pagini de-o reală poezie, în mijlocul cărora a intercalat fragmente din baladele noastre populare, spuse auditorului francez, de catre de Max și Marioara Ventura.

Alexandri și Macedonsky

Intriganți, care să pescuiască în apă turbure, au existat de când lumea și vor exista cât va dăinui pământul. Oamenii aceștia roesc totdeauna în jurul acelora care însemnează ceva în viață. Un cuvânt, o răutate, bine plasată de unii din ei, izbutește să strice o prietenie sau să invenincze și mai mult relațiile între doi oameni, care au ceva de împărțit.

Se scrie și s'a scris mult în jurul epigramei scrisă de Macedonsky la adresa lui Eminescu, atunci, când acesta din urmă fusese dus la Sanatoriul din Str. Plantelor. N-a meritat-o Eminescu, precum nici Macedonsky n'a meritat soarta ce i-au rezervat-o, din pricina aceasta, contemporanii. Un bun prieten trebue să-și fi vârât intriga între doi scriitori mari, care își disputau o glorie ce nu se lăsa mult rugată nici de unul nici de altul.

Iată ce se mai povestește. După prima reprezentare a *Fântânei Blanduziei*, cineva, veni să spună lui Macedonsky că Alexandri l-a vizat pe el, în *Zoil*. Poetul nopților fu revoltat și scrise a doua zi următorul răspuns, care pe vremea aceea făcu epocă, fără să atragă autorului ura pe care avea s'o provoace mai târziu epigrama pentru Eminescu.

Coprins de-al gloriei nesațiu,
Deși bătrân, dar tot copil,
E lesne să mă faci Zoil
Când singur tu, te crezi Horațiu!

Alexandri rămase încremenit. Nici nu se gândise la Macedonsky, pentru care avea o deosebită considerație. Pogor se însărcină să lămurească incidentul și cei doi poeți și-au strâns mâna călduros, în una din acele fermecătoare seri, când tot ce-avea literatura românească mai strălucit, se strângea odată pe săptămână în jurul lui Titu Maiorescu la Iași.

Adevărata Damă cu Camelii

Marie Duplessis. Viața și moartea ei

Dama cu Camelii continuă și va continua încă multă vreme, să pasioneze pe toți aceia, cari cetind romanul sau ducându-se la teatru, aduc prinosul de lacrimi suferințelor sfâșietoare ale Marguerittei Gauthier. In fiecare femee, care a iubit, oricare i-ar fi fost purtarea, există o petală din cameliile purtate de amanta lui Armand Duval și orice bărbat, care a iubit indiferent de femee, a înțeles, a plâns și a suferit împreună cu amantul Damei cu Camelii. Romanul și pe urmă drama lui Dumas, provocase o epidemie; precum „toți" pe vremea lui Werther, se sinucideau din dragoste, de data aceasta „toate" vroiau să moară de ftisie. Marie Duplessis, demi-mondena iubită și sărbătorită de tot Parisul galant dela 1840, care dăduse, cât a trăit, tonul în mode, în petreceri și în distracții, lansa murind, o modă nouă, pe care aveau s'o urmeze grisetele din Montmartre și aristocratele din „faubourg Saint Gérmain".

Pe Margueritte Gauthier o imortalizează Dumas în piesă și în roman, dar Marie Duplessis, care i-a slujit drept model, era celebră de pe vremea, când adolescentul i-a făcut cunoștința într'o seară la eșirea din teatru.

S'au cunoscut în 1844 și dragostea lor n'a ținut decât din Septembrie până în August. In realitate Dumas n'a însemnat mult în viața aceleia pe care avea s'o cânte mai târziu, dar ea i-a lăsat lui, o neperitoare amintire, care l'a urmărit o viață întreagă înseninându-i un vis de artă, căruia îi datorăm o operă celebră.

E tristă și dureroasă viața acestei femei, care avântându-se pe drumul plăcerilor ușoare, ce se vând în vârtejul serilor de carnaval, se pomeni oprită dela început de-o boală, care avea să devină o primejdie tocmai din pricina vieței pe care și-o alesese.

De-o frumusețe răpitoare, care avea darul să îngheninchie în fața ei tot ce avea Parisul și străinătatea mai de seamă ca oameni politici, aristocrați, artiști și scriitori, ea a păstrat până în ceasul morței trăsături de-o admirabilă finețe și o paloare în obraz care îi dădea un cinstit reflex de castitate. Cel mai bun portret al ei, care se găsește în albumul cu „Portraits de la Dame aux Camélias" e făcut de Chaplin și plătit de Contele de Castellane. Cu un oval regulat și cu ochii mari, mirați, sub sprâncenele arcuite cu o finețe de le-ai fi crezut pictate, ea ne apare așa cum o descrie Dumas în romanul lui. Stăpânea Parisul prin frumusețea și grația er fără pereche; era o femee cultă, lăsând o bibliotecă cu două sute de volume din literatura franceză, cu însemnări delicioase pe margini și se mistuia, ca toate femeile, care se obosesc de viața ce-o duc, în accesele unor friguri de nostalgie și de neasemănată tristețe. Viața ei nu e identică cu aceea descrisă de Dumas, dar oricare ar fi micile deosebiri inerente unei opere literare, Marie Duplessis rămâne o soră a Marguerittei Gauthier.

Ședea pe bulevardul Madelenei și indiscreții care treceau noaptea la orele târzii ale dragostelor și ale petrecerilor, căutau să pătrundă, dacă nu cu ochii, măcar cu gândul, în alcovul ce se bănuia în dosul perdelelor trase la ferestrele mari care dădeau pe stradă. Pasionase atât de mult lumea, și moartea ei fu un eveniment atât de important, încât gazetele vremii consacră coloane întregi, pentru a vorbi de ea, precum Theophile Gautier și Jules Janin consacrară foiletoane întregi, învăluite într'o delicată poezie, pentru a compătimi o femee, mai puțin vițioasă de cum o credeau contemporanii. Charles Dickens, marele scriitor englez, în treacăt prin Paris, tocmai în epoca aceea, scrie, mirat următoarele rânduri Contelui d'Orsay:

„Parisul e conrupt până în măduva oaselor. De câteva zile, toate chestiunile politice, artistice și comerciale sunt părăsite de ziare. Totul dispare în fața unui eveniment de mai mare importanță, moartea romanțioasă a unei glorii din demi-monde, frumoasa, celebra Marie Duplessis".

Și mai departe:

„Se spune că ar fi murit dintr'o rupere a inimei. Circula pe socoteala ei tot felul de basme și legende în care romanticul luptă cu absurditatea. In ceeace mai privește, ca Englez cuminte și înzestrat cu puțin bun simț, îmi vine să cred c'a murit de plictiseală și de îndestulare".

*

Maria Duplessis a murit de ftisie și s'a sbătut între medici neputincioși și creditori fără inimă. In cele din urmă, doctorul care a căutat-o se numea Davaine. Acesta e doctorul care apare în opera lui Dumas. Creditorii erau reprezentați prin avocatul Lumière, care cu toate insistențele clienților a respectat clipele de agonie ale femeii, neturburându-i ultimele momente.

Unii dau această versiune, alții pomenesc despre un Conte de Perrègaux care i-a venit în ajutor. Acest conte este contele N... din roman și Varville din piesă. E foarte posibil ca ultima versiune să fie adevărată, deoarece se știe următorul amănunt de care nici nu pomenește vreodată Dumas:

Indrăgostit la culme de ea, contele vrea s'o ia de soție, dar întâmpinând resistența familiei (aci avem ceva cu romanul și piesa) fuge împreună cu dânsa la Londra, unde se căsătoresc sub regimul legilor englezești. După câtăva vreme se reîntorc la Paris și se despart. Ea însă continuă să se intituleze Contesa Du Plessis. E foarte posibil ca fostul bărbat să intervină în ora morței pentru a scăpa din ghiarele creditorilor averea ce-i mai rămăsese fostei sale soții.

Din cronicele vremii aflăm că Dama cu Camelii asistase câteva seri înainte de-a muri la spectacolele de la operă și dela Palais Royal. Iși dădu sufletul în zilele când Rossini reprezenta „Robert Bruce", Scribe juca o piesă cu succes îndoelnic „Irène", după ce căzuse cu mare sgomot „Damnațiunea lui Faust" de Berlioz. Dar Parisul nu se gândea la ei; se gândea la femeea care murise în brațele servitoarei Clotilda. (Nanina din Dumas).

A murit la 3 Februarie 1847 într'o Miercuri, în vârstă de 23 de ani. In piesă moare la 1 Ianuarie, iar, în roman la 20 Februarie.

Iată ce scrie Théophile Gautier în „La Presse". (10 Febr. 1852):

„Timp de trei zile, simțindu-se că alunecă în prăpastia, unde vom cădea cu toții, se agăța de mâna păzitoarei. Cu nici un chip nu vru să-i dea drumul. Totuși îi scăpă din mână atunci când palidul înger veni s'o ia. Printr'o ultimă sforțare a tinereței care se dă înapoi, în fața elementului distrugător, se ridică drept în sus, ca și cum ar fi vrut să scape, dădu trei țipete și recăzu în pânzele funerare".

Delvau și Roqueplan trece posterității ultima sa înfățișare, ideală, ca o fiică de ducesă, îmbrăcată pentru ultima oară cu îngrijirea și duioșia unei prietene. Ea se odihnea pe un pat de dantele și de camelii, ținând în mâinele galbene și împreunate un mănunchiu de flori, din care străbătea un Crist, care o iertase de mult.

Carul funebru fu urmat de doui inși, dintre care unul a fost Perrégaux. Despre celălalt nu se știe nimic. Perrégaux îi cumpără locul de veci la Montmartre unde multă lume mai merge și azi să-i vadă mormântul, al dóisprezecelea, pe linia patra din divizia XV.

Dumas tocmai se înapoia din Spania și rămăsese câteva zile la Marsilia. Auzind c'a murit fosta lui amantă, veni la Paris câteva zile după înmormântare. S'a suit în apartamentul ei, pe care-l cutreeră cu o duioasă emoție:

J'entrai dans le boudoir, cette oasis divine
Egayant vos regards de ses mille couleurs;
Je revis vos tableaux, vos grands vases de Chine
Où se mouraient encore quelques bouquets de fleurs.

Iar mai încolo, scotocind toate colțurile, care să-i îndurereze și mai mult amintirea ființei iubite:

Je m'assis acoté de la couche déserte
Triste à voir comme un nid, l'hiver au fond des bois,
Et je rivais mes yeux a cette porte ouverte
Que vous avez franchie une dernière fois!

Dumas a imortalizat-o în piesa și în romanul lui, care stă cu cinste alături de „Manon Lescaut". De din colo de mormânt, Marie Duplessis, i-a mulțumit, contribuind la celebritatea de care se bucură. Frumos dar de poet! Frumoase flori pe mormântul iubitei.

Théophile Gautier care se plângea că nici un sculptor nu s'a gândit să imortalizeze splendidele trăsături ale acestei creaturi divine prin frumusețe, se împacă în ziua când apare „Dama cu Camelii" și scrie:

„Le poète a fait la besogne du sculpteur, et, au lieu du corps, nous avons l'âme!".

SERGIU

Revistele

Revue des Deux Mondes

(1 Noembrie)

Trei nume mari ilustrează sumarul acestui număr: Gambetta, Thiers și Millerand. Alte trei nume semnează articolele despre ei: Hanotaux, Emile Faguet și Viviani. In primul, Hanotaux, cu prilejul cinquentenarului republicei, zugrăvește figura lui Gambetta și relevă faptele mari ale acestui ilustru francez, pe care l'a cunoscut de-aproape și a cărui influență l'a urmărit totdeauna și pretutindeni. Sunt pagini de o reală frumusețe, în cari oratorul, omul politic și marele frământător de idei e pus în lumina care i se cuvine și care de altfel orbise chiar pe contemporani.

Despre Thiers, scrie Emile Faguet. E un articol inedit al lui. Pe masa sa de lucru Faguet lăsase încă unul, **M-me Guyon et l'amour pur:** amândouă se publică acuma cu învoirea d-nei Audron, în mâna căreia se găsesc toate manuscrisele neobositului critic.

René Viviani scrie despre Millerand. Un om politic despre alt om politic chiemat la cea mai înaltă demnitate a republicei. Și scrie despre el, nu cum se scrie despre un contemporan, ceeace ridică valoarea acestor pagini, ci cum ai scrie despre un om care își are locul bine stabilit, în evoluțiunea firească a unei națiuni.

Raymond Poincaré semnează cronica politică, în care de data aceasta se ocupă de tratatul din Versailles și de tentativa Germaniei și chiar a unora din aliați să revină asupra lui.

La Revue Mondiale.

(1 Noembrie)

Jean Finot continuă studiile sale oculte arătând cum se pot utiliza forțele misterioase ale subconștientului, iar Gaston Sauvebois încearcă să arate mijloacele de reconstruire a Europei și de rolul intelectualilor în mișcarea preconizată de el.

Mercure de France.

(1 Noembrie)

Odată cu acel bogat material, care caracteriză felul de apariție al revistei și din care te poți documenta asupra întregei mișcări sociale și intelectuale din lume, Georges Guy Grand, scrie despre republica, ce serbează o nouă glorioasă aniversare, criticând părțile slabe și scoțând în relief foloasele ce le-a adus Franței, noua formă de guvernământ.

Das Literarische Echo.

(1 Noemb.)

E interesantă preocuparea intelectualității germane față de viitoarele relații ale Germaniei cu Franța. In articolul **Franța de astăzi** autorul se plânge de ura, care continuă între cele două popoare dușmane până eri. O înțelegere pare deocamdată imposibilă, și Franța pare c'a rămas în aceleaș sentimente dela 1914, fără să se ivească cea mai mică nădejde de reluarea unei prietenii sincere și durabile. Autorul pune vina și pe cercurile religioase, care dezbinate, — într'o parte protestanții și în alta catolicii, — sapă la infinit o prăpastie ce se deschide tot mai mare sub influența naționalismului catolic.

Das Forum.

(15 Octombrie)

Polemistul și pamfletarul Mann, ca un al doilea Maximilian Harden, face o comparație între libertatea de gândire și mai ales îndemnul la gândire în Franța și în Germania. Una din cauzele dezastrului german se datorește acelei oarbe discipline în gândire a poporului, care n'a fost nici-odată chiemat să-și adune puterile pentru a transforma cunoștințele abstracte în acțiune vitală. Așteptând alte vremuri, Mann, desaprobă mocirla în care bălăcește Rusia și nădăjduește în parlamentarismul Englitereí.

The Anglo French Review.

(Oct.)

Un articol foarte pe larg despre romanele lui Robert Hichens. **Bela Dona** și **Garden of Allah** sunt cele mai bune, care merită să fie traduse în limbile străine ca și **Felix**, un fel de autobiografie. Este scriitorul englez în paginele căruia se reflectă ironia și răceala anglosaxonă cu tipurile bine prinse și cu un spirit de observație, care dovedește temperamentul calm și senin al omului ce pătrunde adânc în sufletul acelora pe care îi descrie.

Ramuri.

(revistă politică și literară) apare la Craiova)

Frumoasă proză semnată de Elena Farago și câte-va rânduri despre Dimitrie Anghel „cel mai de seamă reprezentant al **estetismului activ în literatura românească"!**

Cele Trei Crișuri.

(15 Noembrie Oradea Mare).

E cea mai bună revistă de cultură românească, ce apare azi în Ardeal. Un amestec de scriitori de dincolo și de dincoace de Carpați, dă o dovadă de începutul acelei unități sufletești, care e necesară în urma unităței politice. Această unitate sufletească n'o pot face de cât scriitorii și artiștii. E un început bun și privim cu multă dragoste desfășurarea serioasă a activităței unei reviste, care își dă seama de rolul important pe care il are în Ardeal.

CORTINA

In țară

Schiller revine pe scena noastră cu două din cele mai de seamă drame. Teatrul Național pregătește *Maria Stuart*, iar compania Bulandra repetă *Hoții*.

Inainte de *Maria Stuart*, Teatrul Național va reprezenta două piese originale *Cain* de Sabaru și *Moartea Cleopatrei* de Mihail Pașcanu. Până atuncia se reia *Tartuffe* în buna și literara traducere a poetului A. Toma, *Domnul Notar* drama lui Octavian Goga și *Fără reazăm* de Igena Floru, admirabilă dramă modernă, căreia d. Victor Eftimiu vrea să-i facă dreptatea răpită cu atâta cruzime de fostul director al teatrelor d. Ion Peretz.

După *Păiajenul* care își continuă o fericită și fructoasă serie, compania Bulandra va juca *Trecutul* (Le Passé) de Porto-Riche.

Opera Română continuă să se frământe în mijlocul nemulțumirilor și a permiselor de export. Lipsa unui administrator general străin de cancanurile artistice, va aduce dela sine un sever control al statului, care desființând actuala societate va lua asupra lui administrarea operei. Poate că peste câteva luni, Capitala României Mari, să aibă o operă.

In teatrul Național dela *Iași* joacă acuma compania Excelsior. Mai târziu e vorba să se reprezinte *Cyrano de Bergerac* în traducerea poetului Codreanu și *Monna Vanna* tradusă de d. Teodoreanu.

La *Craiova* stagiunea se deschide cu *Odinioară*, poemul dramatic al d-lui Aslan și restul repertorului se compune din piese împrumutate teatrelor străine.

Compania Dramatică Excelsior după nenorocirea cu incendiarea teatrului Modern, e nevoită să pribegească prin provincie. Pretutindeni publicul ovaționează pe artiști în frunte cu Elvira Popescu și Ion Manolescu.

O noutate pentru provincie este d. Iancovescu, aproape necunoscut până acuma. Jocul inteligent, natural și plin de fantezie al acestui actor de rasă, produce senzație în orașele, silite să adăpostească de multe ori trupe mai prejos de orce apreciere.

Opereta. După plecarea companiei Maximilian din București, opereta care de multă vreme e, la noi, în scădere, se zbate fără rezultat, în înjghebări efemere și fără o serioasă conducere artistică.

In străinătate

Parisul a aplaudat noua piesă a lui Pierre Wolff „Les ailes brisées" în care autorul revine asupra melancoliei unui bătrân, în momentul când trebue să renunțe la viața din trecut, înseninată de aventuri galante. Veșnicul și vechiul conflict, dintre tatăl și fiul îndrăgostit de aceeaș femee, care dela Racine în *Mithrydate*, apoi la Lavedan în *Marchizul de Priola* și la Jules Lemaitre în *La Marsière*, fiecare în altfel rezolvat, a readus pe scenă de Pierre Wolff cu mijloace și situațiuni noui de comedie modernă.

S'a jucat la comedia franceză „Le Soupçon" de Paul Bourget, iar Lugné Poé și Suzanne Despres au jucat fără succes „Creditorii" de Strindberg și Helektra de Hugo von Hoffmansthal.

Germania și Austria nu dau nimic nou. In afară de câteva operete la Viena, *Die Blau Mazur* de Lehar și *Spanische Nachtigall* de Leo Fall, la celelalte teatre se reiau piese vechi printre care *Bumbery* o farsă de Oscar Wilde, are un răsunător succes.

Un spectacol de elită

In tot cursul acestei săptămâni afișul teatrului cinema «Lux» este ținut de zguduitoarea dramă a lui Al. Dumas Fiul «Procesul Clemenceau», în care protagonista, frumoasa artistă Francesca Bertini, secondată de demnul ei partener, Gustavo Sereena, țin încătușată timp de aproape trei ore atențiunea unui public entuziasmat de arta lor superioară. Intr'adevăr, pe lângă desfășurarea unui lux orbitor și a unei înscenări desăvârșite, spectatorul este pus în fața unei probleme de un dramatism suprinzător prin turnura neașteptată pe care această dramă nu-ți îngăduie s'o bănuești. Este vorba de un bărbat cinstit, care devine omorâtorul propriei sale soții cu toate că o idolatriza, dar care preferă să pună capăt existenții ei. Spiritul ciudat al acestei femei senzitive, neputând masca originea-i obscură de aventurieră fără voia ei, nu se simțea bine în mediul corect, dar prozaic ce-i oferea bărbatul iubitor, astfel să într'un moment de ușurință, dânsa dărâmă întreaga fericire a unui cămin încălzit și de binecuvântarea unui scump copil. In clipa când se părea că o împăcare între soți mai este posibilă, eroul nostru se trezește la realitatea care-i lasă să întrevadă fatala înrăurire a acestei femei asupra existenții sale și stinge pentru totdeauna viața aceleia pe care o divinizează printr'o dragoste mai presus de concepția omenească.

Jocul magistral prin care sunt redate diferitele stări sufletești ale eroilor acestei drame ce ese din comun, a avut darul să impresioneze adânc publicul vrăjit de splendoarea spectacolului, care se poate numi ca drept cuvânt un regal artistic.

FRIOLETTE

Joc de inteligență

ȘAH

PROBLEMA No. 1

de Inginer L. Löwenton.— București

NEGRU

a b c d e f g h

ALB

Alb trage și face mat în 3 mutări.
Alb: 5 figuri.
Negru: 3 figuri.

PROBLEMA No. 2

de A. Ellerman. — Buenos-Aires

Alb 9 figuri: Re8, Da1, Tf8, Cf5 și g5, Nh1 și h6, Pb7 și h3.
Negru 8 figuri: Rf4, Tb5 și c3, Nd2 și d3, Pc2, c6 și h4.
Alb trage și face mat în 2 mutări.

*

Soluțiile se vor trimete la Redacția „Adevărului Literar", Strada Sărindar 11 cu mențiunea: **Pentru Șah.**

Numele deslegătorilor se vor publica. Ei concurează la un premiu în modul următor: Cine va rezolva o problemă în 2 sau 3 mutări va obține un punct; pentru o problemă în mai mult de 3 mutări 2 puncte. Cine va obține în timp de 3 luni numărul cel mai mare de puncte va primi un premiu de 100 lei. In caz de număr egal de puncte premiul se va acorda prin tragere la sorți.

PARTIDA No. 1

Jucată la 15 Octombrie 1920 în Turneul „Cercului de șah din București".

Alb: Ing. L. Löwenton. *Negru:* Șerban Bascovici.

PARTIDA FRANCEZĂ

	Alb	Negru
1)	e2—e4	e7—e6
2)	d2—d4	d7-d5
3)	Cb1—c3	Cg8—f6
4)	Nc1—g5	d5×e4 *(a)*
5)	Ng5×f6	g7×f6
6)	Cc3×e4	Nf8—g7 *(b)*
7)	Cg1—f3	Cb8—c6
8)	c2—c3	Nc8—d7
9)	Nf1—d3	Dd8-e7
10)	Ce4—c5	0—0—0? *(c)*
11)	Dd1—b3! *(d)*	Cc6—a5
12)	Db3—b4	b7—b6 *(e)*
13)	Nd3—a6+	Rc8—b8
14)	Cf3—d2! *(f)*	Nd7—c6 *(g)*
15)	Cd2—b3 *(h)*	Ca5×b3
16)	a2×b3	Rb8—a8
17)	Na6—b5!! *(i)*	Nc6×b5 *(j)*
18)	Db4×b5!	b6×c5 *(k)*
19)	Ta1×a7+! *(l)*	Ra8×a7
20)	o—o *(m)*	Abandonat

a) Acest sistem de apărare e greșit căci Negru abandonează centrul și desvoltă figurile adversarului. Mai bine e 4)... Ne7, 5) e5 Cd7, 6) Ne7: De7:=

b) Mai bine 6).. Ne7, căci la g7 nebunul închide linia g de atac pentru tura de la h8.

c) Greșeală decisivă. Negru își mută regele în liniile de bătae ale ofițerilor albi.

d) Alb pornește un atac puternic asupra regelui negru, forțând pe negru să-și slăbească din ce în ce mai mult poziția de apărare.

e) Astfel Albul poate pătrunde în câmpurile *a6*, eventual *c6*, dar nu se putea juca altfel.

f) Alb joacă foarte bine, aducând ultima figură necesară pentru a decide jocul pe flancul reginei.

g) Dacă 14)... Ra8, 15) Cb3! bc5: 16) Cb3×c5 etc. (L. L.)

h) Negru e forțat să ia calul în speranță că albul nu va vedea sacrificiile următoare.

Dacă ar fi urmat 15)... Cb7 atunci 16) Nb7+ Nb7: 17) Ca6+ și câștigă regina. (L. L.)

i) Introducerea unui joc de sacrificii f. frumoase. Alb trebue să fi socotit toate variantele ca să poată juca astfel!

j) Dacă negru joacă: 17) ...Nb7! 18) Da4. a5 19) Cb7: Rb7: 20) Nc6+Rc8 21) Da5+!! 22) Ta5 și mat cu Ta8.

Sau: 17) ...Nc6 18) Ta7+! Ra7: 19) Da2+Rb8 20) Ca6+ și câștigă regina.

Sau: 17) ...De8 18) Da4 și câștigă o figură. (L.L).

k) Orice joacă negru urmează Ta7+ și Dc6+. (L.L).

l) Cu acest sacrificiu alb termină jocul, forțând matul.

m) Curiozitatea e că albul poate să facă la urmă o mutare liniștită și anume o—o, care are de scop apărarea regelui. Aceasta însă decide lupta.

Această partidă concurează pentru „Premiul de frumusețe" al turneului.

OTTONEL
DINING CAR ALB
VIȚĂ DE CHAMPAGNE
VIȚĂ DE RIN
DINING CAR NEGRU
Stirbey
PREFERATE DE AMATORI DE VINURI FINE.

CINEMA
Cercul Militar
Incălzit cu calorifer
INCEPÂND DE
Luni 6 Decembrie
Fiicele Oceanului:
Film american de mare spectacol, în 5 acte
ORCHESTRĂ SPECIALĂ

„VICTORIA"
RHUM-COGNAC
tot ce este mai bun
Reprezentanți: Lazar L. Sanft & Co
Strada Mărăști 2 - București

A sosit
Un Mare Transport DE INCALȚAMINTE PENTRU
Bărbați, Dame și Copii
DIN Fabrica BALLY (Suisse)
LA The Capitol Shoe
Strada Paris No. 10
ȘI LA FLOTA ENGLEZA
Strada Smârdan No. 2
PREȚURI MAI EFTINE CA ORI UNDE

SERIA II. — ANUL I. — No. 3

50 Bani Exemplarul in to[...] ţara

Duminică 12 Decembrie 1920

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORI: AL. V. BELDIMAN 1888—1897, CONST. MILLE 1897—1920

Prim-redactor: EMIL D. FAGURE

> Modestia e pentru meritele fiecăruia, ceeace sunt umbrele pentru figurile dintr'un tablou; ea dă meritului, putere și relief.
>
> LA BRUYÈRE

BOMBA

Mă obsedează figura atentatorului de la Senat. N'am nici o fișă antropometrică, nici un album de criminali politici, nici un atlas de frenologie criminală dinnaintea mea și totuși văd lămurit craniul în care a fecundat „fapta cea mare", isprava care va mântui o țară, un popor și va face dintr'un biet necunoscut un răzbunător al tuturor mucenicilor, un Archanghel pedepsitor, un Trimis al Iadului care, distrugând, va clădi Paradisul terestru.

Il văd în vre-o mansardă, ori în vre-o vizunie, înconjurat de câți-va otrăviți ai mizeriei, cari îi toarnă, pahar după pahar, din cupa revoltelor și'i strecoară unealta ucigașă.

Il văd singur, noaptea, profilându-și silueta de-a lungul zidurilor negre și chinuindu-și sărmanul creer înfrigurat de spazmele „chemărei" sale.

Il văd venit din cine știe ce colț de țară înfrântă, cu nasul și bărbia ascuțite, cu vârfuri de pumnale în priviri, cu sprincene de Diavol de melodramă, sosind să sfarme cu o rețetă de laborator ceea ce au închiegat secolele, sângele și seva a milioane de energii.

Il văd chel, căci ca să'și râdă de el, ironica'mi obsesie, mi'l readuce mereu mărginit la cutia osoasă a craniului său, a acelui craniu în care i se părea, de sigur, că bat toate furtunile sociale și se cuprinde nemărginirea însă-și.

O fi vr'un „intelectual" revoltat, sau un biet analfabet care a descifrat pe Bakunin ori pe Sebastien Faure?

Cât de mare trebue să fi văzut micul lui creer măreața lui hotărâre! Ce vijelie între bieții pereți ai sărmanei cutii plesuve? Ce freamăt, ce clocot, ce atitudini de Zeu al Vendetei!...

*

Il urmăresc, nu spre a'l preda legilor și oamenilor, ci spre a'l vedea singur, cu „conștiința" sa.

Bomba lui a funcționat cronometric: a explodat când bătea orologiul Senatului cele trei sferturi după două. Orb, ca și mânuitorul, instrumentul a lovit orbește, la întâmplare. Și iată că unde-va o familie își plânge un cap, aiurea copii un tată, în altă parte niște uitați de Dumnezeu pe singurul lor binefăcător, pe strade, în zborul automobilelor, de-a lungul câmpiilor, în zborul trenurilor, se vorbește de atentatul de la Senat, de „nebunul" care a aruncat bomba — și, cum spunea acel președinte al Camerei franceze:

— Domnilor, ședința continuă!

Ceva mai mult: viața continuă!

A, omenirea aceasta de azi nu are un pic de romantism, un grăunte de nebunie. Innainte de ori-ce și mai presus de ori-ce, ea vrea să trăiască, ba nici nu se întreabă *cum*, ci primește să trăiască *ori-cum*, dacă a putut supraviețui celor ce i-a fost dat să vadă.

Cinci ani de-a rândul a văzut bombele repezite din cer, spintecând văzduhurile, plouând foc și otravă peste cetăți, peste prunci, peste răniți, și muribunzi — și va să se oprească acum lumea în loc de isprava copilului nebun sau cretin, care 'și închipuie că jucăria cu care el a ucis niște oameni dezarmați va răsturna țările, întocmirile și va face din cei flămânzi sătui, din cei amărâți fericiți cu duhul și din robi oameni liberi?

Copil nebun — în biata ta tigvă nu intră decât un pumn de țărână și ce n'ai da poate, în ceasul de față, ca pumnul de țărână să astupe oala nenorocită în care dracii își dispută sărmanul tău suflet...

*

Bombele au avut și ele epoca lor de glorie, când în mijlocul unei lumi cu adevărat surde la suferințele și dorurile unui neam întreg, fie-care atentat era o dâră de lumină pe un cer cătrănit.

Nihilismul rus își avea explicația în, regimul cnutului, nagaicei, Ohranei și Siberiei. Spiritul pus în fiare, prefăcea oamenii în fiare, îi cobora în vizunii și-i arma cu oțel, cu otravă, cu picrită. Lozinca era: nimicire!

Nimicitorii de eri sânt azi la cârmă — și strigătul lor e: la muncă, ori pierim! Ei nu mai cer bombe, ci: locomotve.

Ca și fraza goală, ca și cuvîntul sec, fudul și sforăitor, bomba e unealta și duhul negațiunei.

Experiențe de decenii au arătat că a nimici oameni și forme de stăpânire nu înseamnă încă a aduce raiul pe pământ.

Un războiu crunt a nimicit atâta încât profeții nimicirei nu prea au trecere.

Lumea vrea să trăiască, aclamă viața, cu toate mizeriile, durerile, bunătățile și bucuriile, ei. E sătulă de moarte și distrugere.

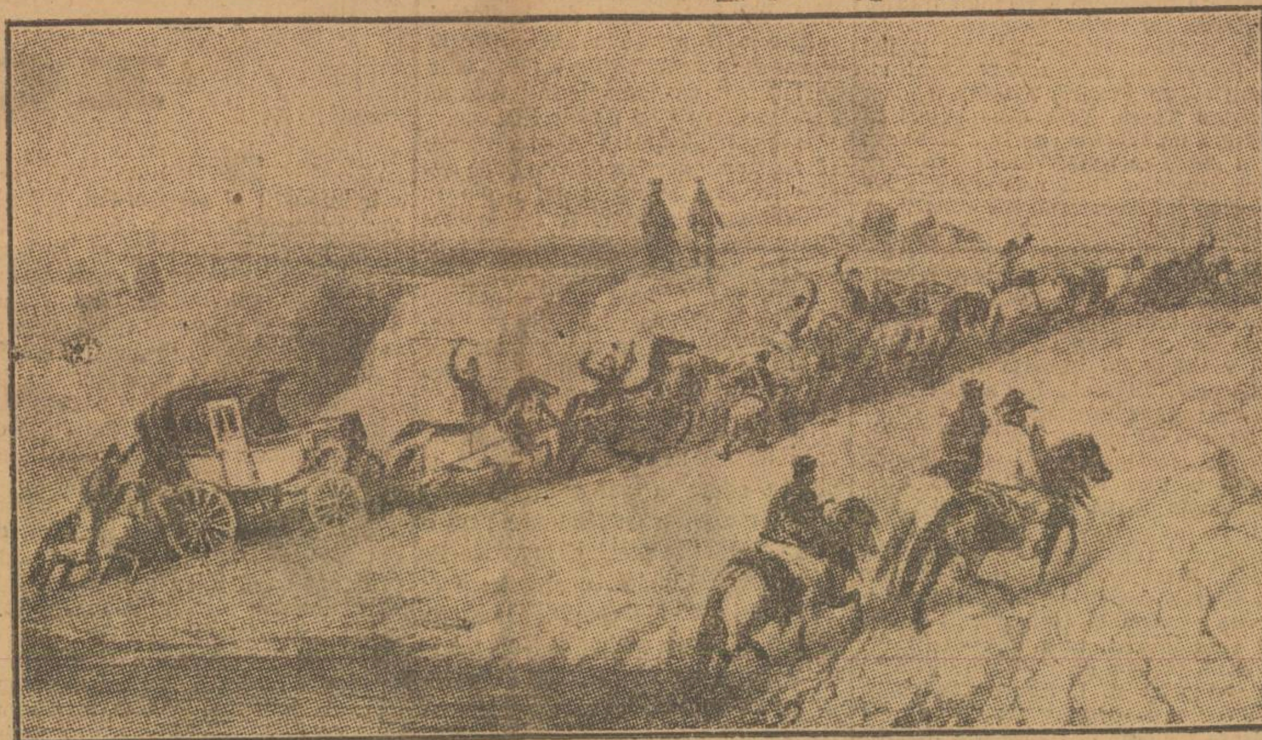
Lumea nu dă atenție eroului care mânuește bomba. Cel mult îl izolează.

Lumea adoră viața — și de aceea bombele se sting, odată cu câteva vieți, dar: Viața continuă.

EMIL D. FAGURE

Trecerea râului Buzau

după un desen de RAFFET (1837)

Demn reprezentant al picturei, desemnului și litografiei franceze, Raffet, (1804—1860) și a ales subiectele din epopeea napoleoniană fixând-o pe pânză așa cum a cântat-o Victor Hugo. Pictor militar a facut multe călătorii. cutreerând — așa cum se putea cutreera pe-atuncea — și principatele române, de unde a dus câteva lucrari cum e o „Lae de țipani cu cortul" din Moldova, „Infanteria Valahă defilând la 16 Iulie 1837" și „Trecerea râului Buzău" pe care o reproducem.

Maxime străine

REFLECȚII

Când nu poți alina suferințele tale, simți nevoia să alini suferințele altora.

Numai atunci însemnează că ești rău, când întrevezi cu plăcere răul pe care îl poți face.

Nuanțele sentimentului nu se pot descrie. Se simt.

Nu există decât doi oameni, — preotul și medicul —, care își trăesc viața în vecinătatea morței.

Nu este adevărat că mulțimea gândește, organizează, inventează sau creiază; numai omul, omul singur le face pe toate, omul cu mai multă energie și mai multă inteligență decât toți ceilalți la un loc.

Imensa majoritate a oamenilor, are nevoe să i se suggereze ideile și mișcările. Artiști, oratori, savanți, filosofi, toți îndrăzneții în fapte și în gândire, combină și realizează în fața unei turme de maimuțe, care copiază cele mai neînsemnate mișcări. Ei sunt binefăcătorii acestor maimuțe, pentru că își dau osteneala să trăiască în locul lor.

FRANÇOIS DE CUREL

Povestiri cât un degetar

Vin de Crimea

S'a băut vin de Crimea. Compania era cam de mult în jurul mesei. Au vorbit, au discutat, au cântat și iar au băut. Vinul i-a înfrățit.

Agronomul Peredreaghin umbla din colț în colț, cu pipa în dinți, își zbârlea părul și ofta mereu.

Despre ce vorbeau? Incepuseră prin a vorbi de lucruri vrednice de interes, dar numai decât ajunseseră să vorbească de „mica blondă". Trebuia să vorbească de lucruri interesante, dar vinul nu-i lăsa pe dracii de „frați".

— „O să ridic un toast pentru „mica blondă" își zicea Peredreaghin în gândul său". Am să înnalt o scară până la „mica blondă" și am să'i trag după mine pe diavoli până voiu ajunge să vorbesc de ce ne arde nouă.

Și-a scuturat pipa Peredreaghin, și-a uitat imediat unde a pus-o. I s'a mai părut că odaia s'a mișcat, odată în jos, odată în sus.

„Vinul de Crimea gâlgâie în mine. Bun vin, dar nu'i nimic, lasă-l să gâlgâie, că mă 'nveselește".

Ca și cum ar fi urcat un deal, apoi cu băgare de seamă ar fi coborât în vale.

Floricelele pestrițe dau din cap, îi zâmbesc, îi fac cu ochiul...

La masă, compania e zgomotoasă.

Cineva a început să cânte: „Urlă și geme". *)

Par'că s'a prăbușit tavanul. „Urăsc glasul omenesc, își zice Peredreaghin. Ce e bun în el? Mie ciripitul unei păsări mi-e mai drag. Mă chinuește pasărea asta! Bine! Unde e pipa? In buzunarul al 18-lea. Și de ce drăguță, te ascunzi în al optsprezecelea buzunar? Luate-ar dracul, ștrengăriță. Așa dar, prin mica blondă la realitate.

— Domnilor și tovarăși, spuse Peredreaghin.

— Liniște! Peredreaghin vrea să cânte.

— S'a pilit cu vin de Crimea. Ce nu face omul?

— Domnilor și tovarăși, începe din nou Peredreaghin, cu încăpățânare. Vă rog, fără ironii. Eu însu-mi sunt un om foarte ironic. Vinul de Crimea are curioase însușiri.

— Incepe cu „mica blondă", șoptește un glas într'însul.

— Domnilor și tovarăși, o voce în mine strigă să vorbesc despre Mica blondă. Eu, cum știți, sunt agronom, măsor pământ și ce nu fac eu!... Dar, mă rog, n'ați văzut cineva pipa mea? Inchipuiți-vă, pe aripele sale fragile, a sburat într'acolo, într'acolo... Și eu am rămas fără pipă, dar cu Mica blondă...

— Oho! se aude un glas. Vinul de Crimea, joacă în Peredreaghin.

— Chiar așa domnilor și tovarăși. Și problema mea a fost să vă dovedesc domnilor și tovarăși, ca d-voastră în general, nu sunteți oameni, dar în particular sunteți niște dopuri de sticle de vin de Crimea.

— Vorbește despre Mica blondă — șoptește iarăși vocea internă.

— Aud! își răspunde tot el.

— Domnilor și tovarăși, s'a primit un ordin să vorbesc despre mica blondă. Trebue să pui o scară la această blondă — și pe voi toți, dopuri de Crimea, să vă duc acolo unde am vrut.

— Du-ne, a răspuns în cor compania.

— Așa dar, de la Mica Blondă, la realitate, zice Peredreaghin, urcându-se ca pe deal. Mica blondă este un umăr gol, cu o alunită care te bagă în draci, sau un picioruș de Veneră, dar — fără alunită și asta e totul. Dar, domnilor și tovarăși, de la dânsa până la chestiile fundamentale ale vieței noastre smintite e doar o săritură de canar".

Cineva îl sprijini numaidecât prietenește pe Peredreaghin deoarece se lăsase rău la vale. Ii venea un miros minunat. Culcat pe covorul de flori, n'a mai spus ce voia să spuie. Dar nu regreta. Și-a adus aminte de tinerețea sa de aur, de prima dragoste, de credința sa în ideal...

Lângă el zăcea lungită Rusia ca și dânsul căzută în toată mărimea ei și se lipea de pieptul lui și plângea.

L'au dus pe pat, dar el n'a știut. Și plângea împreună cu Rusia și îi șoptea:

— Draga mea mamă, draga mea mamă, ce vinovat sunt îna'ntea ta!

— „Urlă și geme"... s'a prăbușit tavanul.

— De ce? cu nedumerire se gândea Peredreaghin.

Dar a înțeles imediat: „Urlă și geme" s'a furișat în sufletul lui, se amestecă cu lacrămile lui, cu tinerețea lui, cu prima lui dragoste, cu scumpa lui mamă Rusia...

— Nu-i nimic, o să fie bine. — părea că'i șoptește cineva. — Nu'i nimic. Un prieten îi vâră pipa în gură.

(*) E un cântec popular ucrainian.

SIMION IUȘKIEVICI

Interpret despre autor.

Din trecutul lui „Manasse"

de CONST. I. NOTTARA
De la Teatrul Național

E foarte firesc lucru să se închege legături de prietenie între artiștii și autorii dramatici, în ale căror piese dânșii au roluri principale. Se urzește între ei o gradată intimitate, prin schimbul de păreri, ce rezultă din studiul zilnic al rolurilor la repetițiile pieselor. Era deci natural să se stabilească și între noi și Ronetti Roman un asemenea sentiment, manifestat cu prilejul repetițiilor piesei „Manasse" care a fost adusă în Teatrul Național, de noi artiștii, fără să se mai urmeze calea erarhică a trecerii prin comitet, cu rapoarte și ședințe de lectură. O jucasem, de nenumărate ori, pe diferite scene din capitală și provincie, și piesa căpătase aprobarea unanimă a publicului, constituit, cu acest prilej, într'un cosmopolit și vast comitet de lectură, sub președenția D-lui Stefan Sihleanu, pe atunci Director General al Teatrelor. Acesta accepta pe „Manasse" fără o aprobare prealabilă prin scripte, ci sprijinit numai pe izbânda căpătată la lumina atâtor rampe. — Și ne pomenirăm într'o zi cu Ronetti Roman la una din repetițiile de pe scenă: se rezemă de o culisă și stătu așa nemișcat, dând doar din cap în răstimp, ca semn de aprobare pentru jocul artiștilor, până ce se termină actul.

Se apropie de noi și ne strânse călduros mâna, ca și când eram prieteni de nu știu cât timp, — cu toate că mulți dintre noi abia atunci îl vedeam pentru prima oară.

Din acel moment s'a înfiripat o intimitate între noi, care pe zi ce „Manasse" căpăta vlaga necesară pentru a fi reprezentat, pe atât creștea și dânsa, până ce, însfârșit, se transformă într'o prietenie caldă. — Mi-au rămas crestate în minte repetițiile lui „Manasse" cu Ronetti Roman în mijlocul nostru, care găsea că tot ce făceam noi era minunat, că rolurile erau studiate în cele mai mici amănunte, că îmbrăcămintea n'avea cusur, că accesoriile și mobilele erau în conformitate cu cerințele piesei, numai că scaunul ce i se aducea bătrânului Manasse, era mai mult mobilă de lux, de cât un scaun larg și comod, pe care îndată l'am și schimbat cu unul care intra în vederile lui. Și când în sfârșit s'a lăsat perdeaua după ultimul act, la prima reprezentație, după ce Manasse își dă sufletul, ducând cu dânsul în mormânt și prejudecata care stabilea acea eră de regenerare socială, a venit Ronetti Roman la noi, cu mâinile întinse, cu lacrămile în ochi, gâfâind de emoțiune, ne-a strâns mâinile, mulțumindu-ne, și ne-a spus că 'n acea seară isbutise să vadă alungată pentru un moment, adversitatea a două rase, care ar merge către țelul fericirii, dacă ar înlătura prejudecata cu aceiași convingere și cu acelaș entusiasm cu care au aplaudat unanim în acea seară, piesa „Manasse".

CONST. I. NOTTARA

OGLINDA

de EMIL ISAC

— Ai privit azi în oglindă. O, cât de frumoasă ai fost eri! Și mâine vei fi alta. Vei purta pe umăr bucuriile și durerile unei zile trecute, vei fi mai bătrână cu o zi, și mai aproape de moarte cu un somn....

— Ai privit în oglindă... Și tu nu m-ai văzut. Oglinda ți-a furat privirea, zâmbetul de pe buze, trupul tău fierbinte și alb..... Oglnda era mormântul tinereții tale, închisoarea de nălucă a tinereții tale.... Oglinda ți-a răspuns.....

— In viața oglinzei trăiai ca o chimeră și.... ți-ai pieptănat părul cu pieptăn de argint.... o, cum cădea mătasea părului tău pe umerii tăi goi și frumoși. Iubito, tu, vieață a morței.

*

— Și după ce te-ai dus, am privit și eu în oglindă. Și te-am chemat.... Am chemat fața ta, părul tău, ochii tăi, buzele tale...

— Și oglinda, care închidea taina frumuseții tale, îmi răspundea, arătând numai durerea feței mele.

*

— Și am spart în bucăți oglinda. Am spart trecutul în ea. Poate am vrut să piară amintirea ta.

*

Viață, oglindă uriașă, câte fețe au privit în tine și nu mă văd decât pe mine. Unde sunteți voi, ceilalți?

EMIL ISAC

Ne-om mai vedea vre odată?

Clipea o luminiță albastră'n depărtare
Și'n jurul ei, o ceață ușoară, străbătută —
De raze temurate — era departe, sus,
Sus, undeva, departe, o candelă albastră
Și'n jurul ei, decorul părea de feerie...

Stam, obosit de toate, alăturea de tine
Cu ochii duși nostalgic la raza de lumină
Ce tremura pe culme, albastră, sidefată
Și-mi evoca o ploaie de lună pe biserici,
Palate fermecate în flăcări de safir
Albastru sbor de nimfe pe-un lac aprins în fund,

Căderi de stele-albastre și îngeri pe ghețari
Prințese mici de ceară în mari vitrine-albastre
Și svelte călărețe în circuri de demult
Sub globurile triste de-albastru obosit...

Și iarăș mă lăsasem, pe-aripa fanteziei
Și-atuncea, pe fereastra, în sufletu-mi deschisă,
In clipa de uitare te-ai strecurat ușor...
Te-ai strecurat deodată ș te-am închis în mine
Cu toată feeria visată'n clipa-aceia,
. . . .

„— Viu să fugim departe, spre cerurile calde
Să nu ne știe nimeni și să lăsăm în urmă
Uimire și dezastre și semne de'ntrebare...
Mi-e dor de-o viață nouă trăită în extaz
Necunoscut de nimeni de cât — abia — de tine!"
. . . .

...Dar palida lumină de basme a murit...
Mi-am petrecut pe frunte-o mână 'nfierbântată
Ți-ai încheiat mănușa — tăcuți ne-am despărțit
Ploua pe strada rece .. ne-om mai vedea vre-odată?

Va mai clipi vreodată lumina mea de vis?
O, nu!... Căci n'avem drumul aceloraș destine;
O candelă albastră pe-o raclă—te-am închis
In sufletu-mi, pe tine!...

VICTOR EFTIMIU

Sufletul femeei

de B. Brănișteanu

Două volume au apărut în zilele din urmă (al d-lui Andrei Braniște și al d-lui A. Nora), cari se silesc, cu mijloace mai mari sau mai mici, să ne prezinte nouă și prin urmare să pătrundă ele, sufletul femeei. Amândouă nu au prea mare tandrețe și deci nici prea bună părere despre dânsul. Fenomenul nu e nou. De când creatorul a comis greșala de a se gândi că nu e bine ca omul să fie singur, și-i dete lui femeie, pentru ca puține zile după aceia, să facă cunoscuta tristă experiență care l'a silit să-i blesteme pe amândoi în modul știut, — bărbatul nu prea vorbește de bine femeia, ceeace ea îi plătește cu vârf și îndesat. Aceasta nu împedică să se îndrepte cu tot sufletul unul spre altul, să se caute cu pasiune și dor, să se iubească și să se adore, dacă nu cumva se urăsc — tocmai fiindcă se iubesc.

Sufletul femeei! Problema a preocupat întotdeauna oamenii și după cum se știe Sfinții Părinți ai bisericei au început, urmând tentațiunei acestei preocupări, prin a se întreba, dacă femeia are măcar suflet. Părerile au fost atât de împărțite, încât la unul din marile Soboare, întrebarea era cât pe aci să capete un răspuns negativ. Un singur vot a decis altfel. De atunci a devenit evident că chestiunea în sine nu se mai putea pune și că bărbatului nu'i rămânea decât să caute a înțelege sufletul femeei. Și par'că degeaba, — până astăzi nu 'l'a înțeles. L'a cucerit adesea, 'l'a învins uneori, dar niciodată nu și-a putut spune că 'l cunoaște cu adevărat. I-a rămas un etern mister, al cărui farmec îl suportă, a cărui otravă adesea amar de dulce o bea, cu care trăiește și din care moare, dar pe care zadarnic se silește să'l deslușească. Și curios la ce rezultate ajunge. Pe când femeia e exaltată, comparată cu îngerii și arătată ca cea mai minunată podoabă a naturei, de unii, alții o socot drept cea mai primejdioasă dintre ființe, îi contestă orice calitate nobilă și o consideră drept cea mai mare pacoste a omenirei. Goethe spune: etern femininul ne trage în sus, Nietzche că ne trage în jos. Cei doi autori ai noștri pe cari îi pomenim la început, sunt mai curând de aceastâ din urmă părere.

Poate că greutatea de a pătrunde sufletul femeei, provine dintr'o eroare fundamentală pe care o comit în general bărbații. Eroarea aceasta consistă în faptul că ei consideră femeia ca o ființă deosebită de dânșii, că ei socotesc că cele două sexe sunt esențialmente diferite, că adică construcția sufletească a femeei e complect deosebită de cea a bărbatului. Dacă la aceasta se mai adaogă că bărbatul, regele creațiunei, se consideră pe sine de mai înainte superior femeei, — atunci e lesne de 'nțeles cum, șezând la biuroul său, poate revărsa ironia și uneori ura sa asupra sexului, despre care Schopenhauer spune că numai în beția instinctului sexual, bărbatul 'l-a putut califica de slab.

In realitate însă și în fond sufletul femeei nu e prea deosebit de cel al bărbatului. Evident că situațiunea pe care de milenii femeia a avut-o în societate, raporturile ei legale cu bărbatul, care dacă uneori s'au accentuat până la adulațiunea de sclav a trubadurilor, cea mai mare parte din timp însă au rămas cele de inferioritate a femeei, aceasta fiind obiectul, proprietatea bărbatului, — au putut crea două feluri deosebite de concepție despre viață, mai ales că din aceste raporturi legale decurgeau deosebiri de cultură, de educație, de preocupări. Dar toate acestea s'au grefat asupra unui fond sufletesc comun, imuabil, care acționează mereu, după cum poate arăta o cercetare istorică a literaturei universale din toate timpurile asupra marelui mobil al vieței omenești: dragostea. Dar bărbatul, în orgoliul lui de stăpân, de două ori jignit, odată fiindcă obiectul stăpânit fiind om ca și dânsul a știut să se sustragă și în timpul celei mai grozave sclavii, stăpânirei sale, apoi fiindcă cu vremea, la început pe nesimțite, apoi tot mai vădit, evoluțiunea socială 'l-a expropriat tot mai mult, bărbatul a fost și e dispus să vadă tocmai în aceste tendințe de liberare, inferioritatea sufletească a femeei, enigma sufletului ei, deosebirea femeei de dânsul. Să luăm exemplul cel mai tipic și mai frequent pe care bărbatul îl citează pentru a pune în evidență misterul sufletului femeel, pe care el nu'l poate înțelege: Inșelarea adulterul. Că la dona e mobile nu ia fiecare bărbat ușor. Unii strigă chiar tuez-là! Alții cad în negre gândiri și iarăși alții descriu femeia în culorile cele mai urâcioase, le arată ingrate și incapabile de a înțelege pe bărbat și de a fi la înălțimea dragostei lui, amorale chiar în raporturile cu dânsul. Și nici unul din acești bărbați nu se gândește o clipă măcar că începutul orișicărei psichologii este să te scobori în propriul tău suflet, să te cunoști pe tine însuți. Căci altfel ar trebui să constate că nici el nu'i altfel, că statornicia lui în dragoste e poate mai puțin solidă de cât a femeei, că înșelarea, adulterul, sunt desigur mai curente sufletului lui, că deci explicația misterului e într'însul, că dacă s'ar studia pe el, femeia 'i-ar apare mai puțin enigmatică, fiindcă în fond deosebirea sufletească dintre cele două sexe, e departe de a fi atât de mare pe cât o descriu unii, ca în tot cazul cele două sexe au în mod armonic comun bunele și relele înclinațiuni și că numai prejudițiul superiorității bărbătești e de vină dacă enigma n'a încetat de mult de a fi enigmă, în părțile cari preocupă și turbură pe bărbat. Prejudecata aceasta a superiorității sexului așa zis tare, e însă, ca toate prejudecățile, bazată pe eroare, fiindcă 'i bazată pe o concepție izvorâtă dintr'o stare de lucruri legală trecătoare, care n'a fost totdeauna și dispare tot mai mult. Ea cade în multe împrejurări în ridicol și e desigur tipic cazul lui Hamlet, care, un om lipsit cu totul de voință, incapabil de o acțiune susținută, exclamă totuși cu emfază: „Slăbiciune, numele tău e femeie!"

Dacă însă fondul e acelaș, în numeroasele sale reflexe, pe cari viața le provoacă, sufletul femeei se deosebește de cel al bărbatului și se deosebește mai curând în bine. Tocmai prin faptul că ea a fost timp de secole nedreptățită, înlănțuită, ținută departe de asprele lupte ale vieței,— s'a dezvoltat într'însa nespus mai mult decât în bărbat, capacitatea de a iubi. Intru atâta bărbatul nu o poate totdeauna înțelege și are dreptate s'o găsească enigmatică. Stăpân brutal, el întorcând vorba lui Seneca: „Dacă vrei să fii iubit, iubeste", pretinde că dacă iubește, să fie iubit. Și dacă nu-i iubit invoacă ingratitudinea și ușur'nța femeei. Amorul femeei însă, când se produce, e mult mai adânc și în consecință femeia e mai prevăzătoare, mai rezervată, se decide mai greu și mai ales e mai puțin comunicat'vă în dragostea ei. Fiecare femee simte 'nstinctiv, ceeace una din cele mai strălucite reprezentante ale sexului a constatat, că pe când amorul e numai un episod în viața bărbatului, e toată povestea vieței femeei, și că deci când iubește, ea își joacă însăși viața pe când bărbatul se joacă cu viața ei, pentru un sent'ment trecător și mai variabil la dânsul.

Să nu vorbim deci de rău femeia. Să n'o condamnăm până n'o înțelegem și pentru ca s'o înțelegem să ne cunoaștem mai întâi bine pe noi. Dacă după aceia vom mai crede că suntem fără păcat, să ridicăm piatra. Și încă...

Cea mai frumoasă și mai vecinică parte din viața omenească, poezia și arta, nu ar exista fără femeie. Insă și viața noastră, searbădă și goală, nu ar merita să fie trăită fără dânsa. Și când torci gândurile s'ngurătăței și, câte odată... prea arare, îți răsare Ea simți ca poetul că deșarta casă se umple, că viața ta capătă un rost și depărtând cu un gest toate relele păreri despre femee, nici nu mai încerci să înțelegi enigma, ci strângând'o la piept, în răscoala s'mțur'lor și patimilor cărora universul întreg le este supus, îngâni, răspunzând îndemnului ancestral: „Rămâi, rămâi! Latât de bine de rămas unde rămâi tu!"

B. BRĂNIȘTEANU

Povestiri adevărate

Despre puterea banilor

Cine nu le cunoaște, nu le simte și nu le dorește puterea! De-aceia cu drept cuvânt s'a zis de înțelepciunea populară că „banu-i ochiul dracului". Vedeți că nu s'a zis că-i ochiul lui D-zeu fiindcă de izbânzile Atotputernicului rar se svonește, pe câtă vreme de-ale Diavolului e plină lumea zilnic—Ba încă sub forma lui Iuda, Dracul a reușit să-l vîndă pe Domnul pe trei zeci de arginți.

A avea bani înseamnă totul, căci dacă cu ei nu se pot chiar toate, multe se pot. Sub impresia aceasta a trebuit să se găsească și anonimul care a născocit acea atât de curioasă zicătoare:

Tot grasu-i frumos;
Tot bogatu-i mintos.

Cuvântul și banul, iată în două vorbe concentrată și caracterizată întreaga forță intelectuală și materială a omului pe pământ. Dincolo de pământ... nu știu ce-o mai fi. Să vedem ce noutăți ne-o aduce Edison, care și-a pus în minte să comunice cu morții printr'un fel de telefon sau telegraf de invenție recentă.

*

Cuvântul! *El* pare că nu-l poseda. El, adică eroul povestirei mele de față.

Mic de statură fiindcă era cocoșat, și mic la suflet fiindcă era sărac, ignorant, urât, fără nici un dar dela natură. Inchis într'un asemenea trup un suflet, chiar dacă ar poseda ceva stofă, n'are cum și de ce să se desvolte, ci se închide, se amărăște și se închircește.

Așa dar cocoșat, pitic, cu gura strâmbă, cu trei fire de mustață incoloră pe stânga și cu zece pe dreapta, singur pe lume, lipsit de ori ce sprijin și de ori ce mângâere, puțin bogat dinăuntru și deci puțin primitor și din afară, mut în aparență, el trăia totuși, găsind probabil în viață îndemnuri, plăceri și farmece pe care nimeni nu i le-ar fi putut bănui și pricepe.

Trăia cerșind. — Prin aceasta era el foarte senzibil la puterea banului, tot atât cât și un miliardar: cel puțin pe această putere elementară și universală el o cunoștea, o aprecia și o stima. Nu știu dacă se închina vre unui D-zeu sau sfânt, mă îndoesc chiar că-și putea forma vre-o idee clară despre asemenea ființe supranaturale, dar banului se închina de dimineață și până seara, pe multe din străzile Capitalei, pentru el tot atâtea capiște ale leului nou, banului care, deși rar și puțin, îi da pâinea cea de toate zilele, suprema și poate unica lui fericire.

Dar cerșea într'un mod cu totul special. Nu întindea mâna, nu rostea un cuvânt, nu se umilea în nici un fel. De cum te zărea potrivea ca să-ți iasă în cale, să te atingă aproape în trecere și-ți arunca atunci o privire așa de curioasă și semnificativă, fără să fie totuși imploratoare, încât parcă te simțeai obligat *să-l dăruești.* Nu să-i faci pomană, să-l dăruești cu ceva. Deosebire enormă.

Această deosebire devenea senzibilă prin modul demn, rece indiferent cu care primea el suma, însă fără un atom de impertinență în ochi și cu gesturi. Că de rostit un cuvânt, nici o dată nu-l rostea. Eram sigur că-i mut.

Devenisem astfel două vechi cunoștinți: el pentru mine un biet nenorocit, eu pentru el o divinitate favorabilă. Asta fu până sub ocupația germană când se întâmplă un fapt poate fără nici un efect asupra universului, dar care mie îmi făcu o impresie de neuitat pentru întreaga viață.

*

Milioane de ființe piereau în mod glorios sau jalnic, sânge, foc, devastări, violuri, mizerii de tot felul năpădiseră pământul cel nefericit. Lumea se cutremura din temelii și sta să se prăbușească din nou în haosul din care o scosese D-zeu, așa cum nu se cutremurase încă nici odată din ziua Creațiunii. Venise parcă vremea apocaliptică, când cei în viață aveau să meargă prin cimitire și să exclame: sculați voi morților ca să intrăm noi viii!

Știa el despre toate acestea? Le bănuia măcar? Il interesau? Cu siguranță că nu. Prăpădul unei lumi era pentru dânsul ca și neexistent, un mister nepătruns. Cu toate astea fiindcă era și el adunătură de celule simțitoare, nu se putea ca uraganul să nu-l atingă într'un mod oarecare. Și l'a atins.

L'a atins însă, sub forma cea mai curioasă deși totuși cea mai potrivită lui. Nimeni pe lume nu era poate într'o mai strânsă atârnare de ban ca dânsul, și de la ban și prin ban i-a venit într'o zi știrea că ceva nou, cu totul nou și neobicinuit se întâmplă pe glob.

Dacă ar fi avut un atom de filozofie, putea să știe că absolutul nu există în natură și deci nici banul nu este absolut. Dar n'avea nici un atom de filozofie, și ca atare minții lui celei slăbănoage i-a fost dat să sufere tocmai din pricina asta, o comoțiune pe care poate nici un geniu nu e în stare s'o pătimească într'un grad mai mare: absolutul unei credinți i s'a prăbușit în neantul unei totale desmințiri.

Intr'o bună zi nu putu căpăta pâine pe bani, prima dată în viața lui. De aceia mă miraiu foarte, întâlnindu-l, de ținuta pe care-o avea. Se uita 'n jos, nu mă căuta cu privirea, nu se apropie de mine 'n cale, umbla ca un automat fără nici o simțire și fără nici-o cugetare. Părea fantoma dezesperarei, a dezesperărei fără de margini și fără de leac.

Atunci trecui eu drumul către el și-i întinsei o hârtiuță nouă nouță, într'adins aleasă.

Pentru întâia oară îi auzii glasul, un glas stins, fără timbru, cu care-mi șopti, după ce îndepărtă cu degetele-i resfirate bancnota întinsă.

— Ai pâine? N'am ce să fac cu banii. Dă-mi pâine....

Nici din cărți, nici din enciclopedii, nici din vorbe înțelepte, din nimic nu putusem să înțeleg mai bine până în secunda aceea cât e de subredă până și puterea cea crezută atât grozavă a banilor. Cel mai puternic monarh al lumei își pierduse tronul într'o clipă.

I. TEODORESCU

Prelegerile „Studio"

I. Ștefănescu: Arta greacă

Prezența unei tinere dansatoare franceze a fost minunat prilej pentru tinerii entuziasmați, să se grupeze într'un cerc cu tendințe lăudabile. Reformarea artei era primul țel pe care trebuia să-l atingă entuziasmul și pe care — publicul bucureștean susceptibil nouilor idei — l'a primit cu murmure sau cu admirație. Sugestia cuvintelor *„artă nouă"* sau *„teatrul viitorului"* electriza mulțimea curioasă sau o îngândura. Scepticii clătinau capul cu tristețe văzând apropiata prăbușire a vechilor tradiții artistice, iar optimiștii erau de-o veselie exuberantă. „Vom avea și noi în literatură—exclamau bucuroși ultimii — un Francis Picabia sau un Tristan Tzara. Vom avea și noi în pictură un Picasso sau Luc Moreau". Și'n timp ce conservatorii vechilor idei suspinau după ultimele zile ale picturii lui Corot sau ale emotivelor versuri lamartiniene, tinerii trâmbițau succesul viitoarei arte. Toți așteptau cu o egală înfrigurare marele eveniment, prima prelegere „Studio". Și totuș, n'a fost nimic. Nimic — vreau să spun — în comparație cu ciudățeniile aninate de această prelegere. Desamăgirea a fost mare în amândouă taberele.

Pentru că prima prelegere „Studio" n'a fost nici dadaism după cum credeau unii, nici prăbușirea artei sănătoase după cum credeau alții. Prima prelegere „Studio" a fost pur și simplu întoarcerea pe căile artei vechi, artei nemuritoare, artei care de-asupra veacurilor viețuește cu aceeaș persistentă trăinicie. Și această artă greacă, ne-a fost simțit detailată, frumos colorată, de distinsul conferențiar d. I. Ștefănescu. Apoi, un cor a descifrat după un papirus câteva melodii, d. Lupescu a încălzit sala cu vocea sa generoasă, câteva trâmbițe ne-au spart în mod insistent timpanul. Iar Lucienne Caravillot—leadera mișcării „Studio" — a evoluat tot atât de transparentă și naturală ca pe stradă, câteva dansuri antice.

Lumea s'a înghesuit, a aplaudat și a plecat cu rolurile inversate. Optimiștii de odinioară purtând în suflet durerea că reprezentația nu a fost ceva în genul „Dada", cu răgete și strâmbături de bâlciu, iar pesimiștii înviorați că vechea temelie a artei sănătoase nu s'a prăbușit sub energicele piciorușe ale dansatoarei franceze...

T. Ș.

Curiozități literare

Dickens și Quickens

(In jurul notelor din America)

Oamenii de litere sunt mai totdeauna și oameni de spirit. In ceasurile libere, atunci când creerul lor nu se mai frământă în concepția unei lucrări de „longue haleine". își caută odihna tot în lucru, dar un lucru ușor, distractiv și amuzant. Se amuză ei, amuză pe contemporani și dau de lucru celor de mai târziu, acelora care caută, răsfoesc și se documentează, răscolind rafturile anticarilor, volumele vechi din biblioteci.

Ziarele și revistele americane se ocupă de o descoperire a publicistului Iackson, care scoate la iveală un pamflet datorit lui Edgar Poe.

In 1842 Charles Dickens, merge să viziteze America despre care auzise minuni. Primirea lui acolo fu grandioasă. Pretutindeni întâmpinat cu cântece, discursuri, banchete și ovații, romancierul își putu da seama, cât răsunet avu opera lui literară și cât de agreabilă este celebritatea. Totuși în mijlocul acestor sărbătoriri puțin obișnuite la Americani, Dickens avu o deziluzie.

Altfel își închipuia republica, de care auzise atâtea lucruri bune și altfel o găsea în realitate. Impresiile lui, foarte puțin curtenitoare pentru Americani, el le exprimă în scrisorile adresate la Londra, unui prieten al său, actorul Macready. Omul se plânge că n'are odihnă, că nu poate călători liniștit, că pretutindeni e recunoscut de toată lumea, că la teatru actorii joacă pentru el, la biserică pastorul predică pentru el, iar pe stradă e urmat de-o mare multime care îl pipăe, îl trage de haină, comentând pasagii sau rostind numele personagiilor din romanele lui.

Englezul, rece și nepăsător, suferea de aceste indiscreții, care îi răpeau liniștea dorită pentru vizitarea Americei. De-aceea, întors la Londra, unde datora un volum editorilor săi Chapman și Hall, el scoate din scrisorile adresate lui Macready o sumă de impresii, de observații și răutăți pe care le publică sub numele de *Note din America.* (American Notes).

Iși poate ori cine închipui deziluzia americanilor, necazul lor și ura cu care primi răspunsul lui Dickens la toate amabilitățile lor. Se porni, atunci, un puhoi de răspunsuri, de atacuri, de pamflete, care nu mai semănau cu manifestările din vremea când Dickens era în mijlocul lor.

Unul din aceste pamflete purta titlul *Note din Anglia* și era semnat *Quarles Quickens.* Paginile acestea nu prea avură căutare și cum se uită totul, vremea veni să acopere cu vălul uitărei, micile neajunsuri pricinuite de un mare romancier.

Aproape, că lucrurile se uitase, când iată că d. Iackson descoperă broșura la un anticar din Filadelfia și care nu fu mirarea când dovedi că ea e scrisă de... Edgar Poe.

Jicnit în sentimentele lui naționale, fantasticul autor al „Corbului", luă apărarea semenilor săi și dădu un răspuns drastic aceluia care nu știu să aprecieze felul cum fu primit în America.

Motivul care îl face pe Iackson să atribue pamfletul lui Poe, este faptul că înainte de a se fi publicat „Corbul" cu numele adevărat, el semnase nuvela „Quarles" ca și cum ar fi vrut să-i arate lui Dickens că el este autorul răspunsului la *Notele Americane.* Poe este Quarles Quickens, care răspunsese lui Charles Dickens.

Literatura armenească

Ororile săvârșite de Turci asupra Armenilor, readuc în discuție poporul acesta tăcut și umilit, care îndură toate fără de legile dușmanilor lui firești. Oamenii de stat din Europa și din America opun toate rezistențele posibile să împiedice masacrele din Armenia și totuși poporul de-acolo, vechiu de când lumea și cu una dn cele mai vechi culturi din câte au existat, se stinge neputincios în ghiarele fiarelor sălbatice.

Zilnic mor sute de oameni și printre ei pier intelectualii, care luptă pentru dezrobirea patriei lor. Impotriva lor se pornesc cele mai odioase prigoniri.

Ura împotriva poeților și a oamenilor de știință e firească. Turcii nu pot suferi un popor cu o tradiție culturală, care datează de pe vremea înfloritoarei culturi grecești. In limba armeană, cu alfabetul inventat la anul 406, de către Sf. Machdotz există o poezie populară din care foarte puține fragmente ne-au rămas până azi.

Cercetătorii istorici și literari cred că a existat o literatură veche, compusă din epopei și balade asemănătoare celor de Omer, dar din nenorocire totul a fost ars odată cu biblioteca din Artaxata, de către Sf. Grigore, care în ura lui împotriva păgânismului dădu poruncă să se nimicească tot ce putea să readucă aminte de epoca neagră din alte vremuri.

Secolul al V a cunoscut istorici ca Moise din Khorm, pus alături de Herodot, iar mai târziu apăru Grigore din Naregh a cărui operă literară și în special un comentar al Cântărei Cântărilor, e pusă alături de opera lui Dante.

Literatura armeană a avut o epocă de glorie în Sec. XIII, când regele Etum strânsese în jurul lui la Curte pe toți scriitorii și pe toți savanții, ca un Ludovic al XIV de mai târziu.

*

Armenii au scriitori de frunte al căror singur păcat, e că au scris într'o limbă necitită. Genii și talente mari se sting după ce-au licărit câtă-va vreme într'o lume, care n-a știut să-i prețuiască și din care nimeni n'a venit să-i ia și să-i pună în lumina mai obscură, dar mai interesantă a occidentului. Poetul Bechitaklian e un liric care reamintește pe Lamartine, iar Baronian e considerat ca un al doilea Molière. Bernard Schaw l-a tradus puțin și l-a comentat într'o revistă ce apare în America.

Oamenii aceștia nu pot scrie pe îndelete, — veșnic urmăriți, veșnic prigoniți, zac în închisorile turcești unde sunt îngropați cu paginele pe care le au înegrit în focul chinurilor. Unul dintre aceștia, dus în Anatolia, pe vremea războiului din urmă, a fost tradus și în limba franceză. E autorul a două volume de versuri „Fiori" și „Cântece Păgâne". Numele lui Daniel Varujan e pomenit cu sfințenie în Armenia nenorocită, batjocorită și chinuită.

Iată câte-va versuri scrise în captivitate.

Pe masa mea de lucru, amicul meu, privește,
Am într'un vas țărână din țara mea iubită.
E-un dar ce mi-l aduce un om care-a crezut,
Că-mi dăruește suflul vieții sale 'ntregi.
Dar n'a știut, pe semne, că-mi dăruise încă,
Pe-acela al atâtor strămoși ce dorm acolo!
Privesc țărâna asta; mă uit mereu la ea,
Și-mi pironesc privirea pe fie care bulgăr
Tăcut, cuprins de grije, de par'că s'ar părea,
Că ochii mei de-apururi încremenesc într'însa.

Marină

I

Astă-seară cazinoul, pare-un lampion feeric
Așezat pe malul mărei, cu-o sclipire de cercei,
Luna, palidă privește, rătăcită'n întuneric
Și nu poate să'nțeleagă, că sclipirea nu-i a ei!

Ne plimbăm de-atâta vreme pe poetica terasă,
Te-ai lipit încet de mine. Capul tău ușor se lasă,
Pe-al meu umăr ca să-l sprijin. Timpu-i umed și e frig;
Ca un ochi ce ne scrutează, pare farul de pe dig.

Mi te-ai dat cu totul mie, dar nu știi'ncotro ne poartă
Dorul visurilor mele'n șoapta nopței unui bal,
Și-mi apari în întuneric, prea încrezătoare'n soartă,
Ca o luntre părăsită, smulsă malului, de-un val.

II

Vezi departe unde cerul și cu marea e tot una,
Ți se pare că din spuma valurilor ese luna,
Și-oglindindu-se în apa tremurată s'ar părea,
Că în miile de valuri, a rămas ceva din ea.

Tot așa iubirea noastră, nu va mai putea să piară!
Isvorâtă din îndemnul, de-a te urmări mereu,
Dragostea-mi fără prihană, chiar de-ar trebui să moară,
Ca și raza lunii'n apă, se resfrânge'n visul meu.

VIRGILARIE D

LECTURI

ION

Roman de Liviu Rebreanu

Indrăgostit al pământului, cutezător și blazat primitiv; cercetător de taine nepricepute, dârz și închinat totuși diabolicei sale chemări de cuceritor al pământului, — Ion este o forță, care se ridică amenințătoare într'o lume săracă cu duhul; Ion este simbolul care tâlmăcește destinele triste, pregătite năzuințelor mari, a acelor năzuințe pătimașe ce sparg nemilos, formele din cari purced.

Lumea lui Ion este umila alcătuire a unei societăți simple de țară, de dincolo de Carpați — dela cei asupriți până eri, unde patimile inșilor se confundau adesea în marea tragedie a neamului.

Familia învățătorului Herdelea, a lui Ion Glănetașu, alături de Popa Belciug, de Toma Bulbuc, de Gheorghe, de Lang, de Pintea, duc acțiunea romanului, ca într'o epopee socială, cu contribuțiunea psihologică, a fiecărui, în coincidența împrejurărilor mărunte, care conlucră la realizarea Destinelor.

Fiecare ins, își pecetluește destinul, măcinat în propria lui observație, analizat într'un discernământ archaic; judecat cu o rațiune involuntar analitică; fiecare ins, se coboară în el spre a se cunoaște, și se rătăcește adesea în labirintul alcătuirei lăuntrice, pentru a se ridica deasupra ecuației vieței, cu o seninătate fatidică.

Relațiunile dintre ei, pornite pe interese reciproce și meschine, prepară conflicte adânci, ce-și agravează forma, prin puternica rațiune, a conservărei speței, căci fiecare din ei, mărește valoarea acțiunei, prin importanța grandioasă, ce acordă ființei sale suverane.

In furnicarul acesta de patimi dureros de omenești, de ciocniri inconștient cerebrale, Ion își duce tragedia fi'nței lui torturate, și într'o foarte naturală sforțare egoistă, înlătură tot ce morala îi așează în cale, înfrânge toate piedicile materiale, smulge și dă la o parte tot din drum, ca un șuvoiu năprasnic, isvorât din adâncuri, ce duce și naște cu el, spaima, durerea și tortura.

Ion este un tiran.

Chemarea pământului, de care se simte îndrăgostit, este demonul care-i pune în mână și în creer, instrumentele, pentru realizarea patimei.

Fiind sărac, sau mai bine zis, ajuns așa, după urma tatălui său, care și-a băut averea, nu are decât un vis: să dobândească pământuri și cum l'ar putea îndeplini altfel, decât căsătorindu-se cu o fată bogată?

Ana lui Vasile Baciu, e bogată și'l place pe Ion, care deși iubește pe Florica, săracă dar frumoasă, ține ca Ana să-i fie nevastă.

Vasile Baciu, nu-l place însă pe Ion, el vrea pe Gheorghe, fiindcă e bogat și domol; și Gheorghe n'ar zice ba, dacă n'ar fi observat că Ana iubește pe Ion.

Pregătirea romanului, pornește dar într'un conflict aproape individual și devine sintetic, topindu-se într'o unitară teză sufletească.

Chemarea pământului, comandă lui Ion, mișelia de a pângări pe Ana ca să și-o asigure femeie.

Vine un copil și conflictul crește sub puterea egoismului barbar, care transformă pe fiecare ins într'un luptător feroce, iar Ana, este frontul, în care se sparg toate ghiulelele durerei și torturei.

Și atunci după ce Ion și-a săturat patima trupului îndrăgostit de pământ — zic a trupului, fiindcă pământul îi deșteaptă senzații fiziologice — sufletul lui își strigă nevoile și strigă din adânc pe Florica, măritată și ea la rândul ei, cu Gheorghe, primul petitor al Anei.

Acțiunea crește tumultuos, odată cu șuvoiul patimei sufletești a lui Ion, până la streangul, cu care Ana își tace durerea.

Copilul moare. Ion o vrea pe Florica, a lui și numai a lui — și ducându-se într'o noapte la ea, e ucis de bărbatul ei, Gheorghe.

Ion își sfârșește astfel complexa lui tragedie, pornită din fundul pământului răsbunător.

D. Liviu Rabceanu, așează această temă — pe care o tratează cu o fantastică putere de sugestie, și cu un realism feroce — într'o lume adâncită și lărgită pe un cerc întins de observațiuni sociale și psihologice reușind să-și deschidă romanul dincolo de rezolvirea problemei lui Ion, să-l plimbe mai departe decât zona Someșului, să-l așeze pe temelii universal-sufletești, să-l continue, mai târziu în timp și în spațiu, și să-l rezolve într'un larg credit social.

Stilul său povestitor, e circumscris adesea în arabescuri de poemă, reușind să dea un efect reprezentativ, chiar năzuințelor abstracte.

In lumea din care e luat, Ion, răspândește o poezie bolnăvicioasă și patima lui, pare adesea, isvorâtă dintr'un instinct rafinat plin de nevoi originale.

Iată câteva din senzațiile lui Ion, care-l cutreeră, în clipele lui de patimă:

....Se opri în mijlocul delniței.

„Lutul negru, lipicios îi țintuia picioarele, îngreunându-le, atrăgându-l ca brațele unei iubite pătimașe. Ii râdeau ochii, iar fața îi era toată scăldată într'o sudoare caldă de patimă. Il cuprinse o poftă sălbatecă să îmbrățișeze huma, să o crâmpotească în sărutări. Intinse mâinele spre brazdele drepte, sgrunțuroase și umede. Mirosul acru, proaspăt și roditor îi aprindea sângele".

„Se aplecă, luă în mâni un bulgăre și-l sfărâmă între degete cu o plăcere înfricoșată. Mâinele îi rămaseră unse cu lutul cleios ca niște mănuși de dolin. Sorbi mirosul frecându-și palmele.

„Apoi încet, cucernic, fără să-și dea seama, se lăsă în genunchi, își coborâ fruntea și-și lipi buzele cu voluptate pe pământul ud. Și 'n sărutarea aceasta grăbită simți un fior rece, ametitor...

„Se ridică deodată rușinat și se uită împrejur să nu-l fi văzut cineva. Fața însă îi zâmbea de o plăcere nesfârșită".

„Iși încrucișă brațele pe pept și-și linse buzele simțind neîncetat atingerea rece și dulceața amară a pământului".

„Satul în vale, departe, părea un cuib de păsări ascuns în vâgăună, de frica uliului".

„Se vedea acum mare și puternic ca un urias din basme care a biruit în lupte grele, o ceată de balauri îngrozitori".

„Iși întinse bine picioarele în pământ, ca și când ar fi vrut să potolească cele din urmă svârcoliri ale unui dușman, doborât. Și pământul par'că se clătina, se închina în fața lui"....

Ion are ambițiunea pătimașe să se ridice până la idealul lui, cu forța cugetărei și conștiinței, unui Julien Sorel.

Masivitatea architectonică a lui Ion, caracterul și geneza ambițiunei acestui mare constructor de situațiuni, apropie romanul prin afinitatea creiatoare a autorului său, de „Rouge et noir" a lui Stendhal.

Sunt linii paralele între acești doi, eroi, de epopeie socială, prin sentimentul dominator care le activează viața și prin culminarea desnodământului brutal, al fatalității care disolvă năzuința, spărgând forma, dela care a purces.

Amfiteatrele de luptă sunt deosebite, ele reprezentând forma proprie, fiecărui autor în parte, de aici rezultă puterea de izolare, a romanului d-lui Rebreanu, de celelalte romane din ciclul social.

CLAMIN

A Sigiliu L

I. Al. Brătescu-Voinești

E vice președinte al Academiei Române și în acelaș timp directorul Camerei Deputaților. La Academie dă cuvântul domnului Duiliu Zamfirescu, care e simplu membru, iar la cameră nu-l cere niciodată aceluiaș domn Zamfirescu, care dincoace e, el, președinte!

Ca scriitor, publică în „Viața Românească" unde e colaborator, iar nuvelele adunate le publică la „Cartea Românească" unde e director.

Mai e și directorul „Lamurei", revistă editată de Casa Școalelor, dar când are ceva de spus, scrie în „Dacia".

Om politic, se mărginește să rostească în fie care sesiune a Corpurilor Legiuitoare, numai trei cuvinte: Majestatea Sa Regele!.. *atunci când vine Regele să citească Mesagiul.*

Aprig propovăduitor al intrărei noastre în acțiune, publică o broșură... „să fim pacifiști". Membru în comitetul de lectură al, Teatrului Național, înlocuește din când în când pe directorul care demisionează, dar nu e nici odată director și nu-i place să fie membru în comitet.

Tace mult, penru că e asurzit de larma din Camera, pe care o supraveghează ca un pedel harnic și conștiincios și dacă n'a mai scris nimic de-atâta vreme, e pentru că I. Al. Brătescu-Voinești a ajuns membru al Academiei Române.

HARRY

Convoiul blestemat

Note din carnetul unui ofițer român, prizonier în Bulgaria.

19 Februarie 1917

A rupt Dumnezeu zăgazurile vânturilor și elementele îndârjite s'a repezit spre Miază-zi într'o învălmășală cumplită, gemând și urlând cu turbare. Par'că un balaur uriaș s'ar fi ivit la marginea podișului din Hascovo și urlă, se zvârcolește, muge, mușcă pământul și varsă pe gura-i apocalipt că duhuri geroase. Tremură podișul, se spulberă văzduhul în vârtejuri zmintite, firea întreagă pare apucată de un acces de nebunie furioasă.

De trei zile o ține tot așa, dar în noaptea asta urgia e nemaipomenită. Stăm mai mult de veghe, numărând ceasurile cu teamă, încredințați că din clipă în clipă acoperișul colibei noastre poate să fie smuls și repezit departe. Toată noaptea coliba scârție și troznește din încheeturi, clătinându-se când și când, gata să se nărue peste noi, dar îndreptându-se iar dârză de câte ori balaurul se oprește să-și mai tragă sufletul.

Mă scol târziu, și mă surprinde liniștea din jur. Viforul nu mai mugește iar pereții colibei nu mai tremură ca o coardă zbârnâitoare. In fața-mi, pe fondul aproape negru al peretului spoit cu pământ, o pată mare, albă-gălbue, îmi atrage băgarea de seamă. Până eri nu era. Mă uit mai cu stăruință, mă frec la ochi, întorc repede capul spre ferestruica maghernitei și sar în sus vesel și vioi:

— E soare, băeți, soare!

Toți își întind gâturile spre fereastră și ochii lor cată cu lăcomie afară. Cer senin, lumină multă, aer limpede. Frunzele uscate ale unui stejar ce întinde o creangă înspre fereastra noastră profilându-se pe albastrul cerului, stau neclintite în aer — dovadă că vântul nu mai bate.

— E soare, e cald!

Și par'că ceva din căldura pe care o bănuim, se strecoară și în sufletele noastre, coborând în ele bucurie și nădejde.

Intr'o clipă suntem afară. Căpitanul Chabert cu o scândură, locotenentul Nițescu cu picioarele și eu mai mult cu palmele, rânim zăpada din dosul colibei, și întinzând pe jos o rogojină, ne așezăm la soare. Avem însă grije să ne învălim bine în mantale căci gerul nu slăbise de loc. Albeața zăpezei strălucea în soare, iar de pe marginile streșinilor încep să cadă picături rare de apă.

Respirăm cu nesațiu, ne umplem pieptul cu aer proaspăt și rece, ce osândiții scoși la suprafață după vreme îndelungată petrecută în întunerecul și umezeala ocnei.

Dinspre baraca „franțuzească" se apropie un soldat, înnotând cu greu printre nămeții de zăpadă. Umblă rătăcind prin barăci după vreo coajă de pâine, ca un câine flămând după gunoaie. Ne dăm în vorbă cu el. Il cheamă Ion Gheorghe, mic podgorean din comuna Ceptura din Prahova. E slab, bolnăvicios, cu fața ca pământul. A fost făcut prizonier la Turtucaia. Vorbește cam fără șir, ca un om sculat după o boală lungă și grea, din care nu i-au rămas decât amintiri fărâmițite. La capătul cel mai îndepărtat al amintirilor lui, după stingerea clocotului de iad al obuzelor și mitralierelor dela Turtucaia, Ion Gheorghe se vede într'un convoiu lung, înaintând greu printre paturi de puști și printre mâini vrăjmașe întinse să jefuiască pe captivi de tot ce aveau pe ei. Convoiul de soldați se preschimbă astfel într'un convoiu de cerșetori, despuiați, cu capul gol, desculți, târându-se cu mare chin printre izbiturile paturilor de armă cari cad cumplit în grămadă și printre harapnicele ce taie dâri de sânge pe unde nimeresc.

— Napred! Napred!

Și ceata mizerabilă de zdrențăroși se îndeasă înainte speriată, schilozii, răniții și bolnavii zoresc înebuniți de groază, iar dacă vre-unul din ei, istovit de oboseală, se abate în șanțul drumului să mai prindă puteri, o bubuitură de pușcă îi închee scurt socotelile, iar turma e împinsă înainte, mereu înainte, însemnându-și drumul cu trupuri calde încă, ce se zbat în spazmurile agoniei.

Un lucru mai ales s'a înfipt în mintea lui Ion Gheorghe și n'o să i se mai desprindă din minte chiar de ar fi să trăiască o sută de ani de aci înainte. O senzație de sete chinuitoare, cumplită, o sete grozavă care-i ardea buzele și-i sufla în măruntae flacări încinse. Ah, o înghițitură de apă! Din vreme în vreme întâlneau cișmele cu guri de apă limpede, dar zadarnic se întindeau spre ele gâturile aprinse, căci harapnicele și paturile de pușcă împingeau înainte, mereu înainte, convoiul cel blestemat.

Amintirile lui Ion Gheorghe sunt acum turburi, plutesc în vag. Pomenește ca prin vis de Razgrad, de Sofia, de o călătorie lungă cu trenul în vagoane descoperite, sub ploaie, îngrămădiți sumedenie unul peste altul. Prilep! Aici amintirile iau contururi mai hotărâte. Prizonierii au fost împărțiți în echipe și orânduiți la muncă dealungul liniei ferate spre Bitolia. Patru luni de muncă grea, sub bicele împletite cu sârmă ale supraveghetorilor nemți, cu adăposturi rele, fără foc, cu hrană proastă, o pâine la trei zile și o fertură de bulgur la o săptămână! Și zilnic mureau dintre ei. In patru luni să fi murit câteva sute, cei mai mulți din „răceală",

(Continuarea în pagina a III-a)

ceilalţi se stingeau pe picioare pentru că „nu mai aveau zile". Frontul bătăliei nu era departe. Tunurile bubuiau toată ziua. Bulgarii şi nemţii aveau tunuri multe, cari alergau în toate părţile la iuţeală fiindcă erau puse pe „automobile", nu „trase cu boii, ca la noi la Turtucaia"! Deseori zburau pe deasupra şi aeroplane franceze, cari aruncau bombe, dar niciodată nu aruncau bombe când vedeau pe prizonieri la lucru. „Ştiau că sunt ai noştri".

Apropierea aceasta a frontului de bătae a îndemnat pe mulţi la fugă. Intr'o noapte, nouă grăniceri, „soldaţi deştepţi cari cunosc rostul treburilor dela graniţă", au fugit. Şase din ei au trecut la franţuji, pe ceilalţi trei i-au prins şi i-au bătut. „Mamă, ce bătae! Ţâşnea sângele până departe!" Mai târziu au fugit şi alţii, „ca la vr'o patruzeci, dacă nu şi mai bine".

Intr'o zi, învălmăşeală mare în dosul frontului. Germanii şi bulgarii se retrăgeau în grabă şi ocupau o poziţie mai înapoi. Franţujii puseseră mâna pe Bitolia. Şi prizonierii au fost puşi să strice linia ferată pe care tot ei o lucraseră.

Puţin înainte de Crăciun a venit ordinul să-i ridice de acolo. Au fost iar urcaţi în vagoane şi porniţi. La o staţie, Ion Gheorghe şi un tovarăş al lui s'au pitit şi au lăsat trenul să plece fără ei, căci „în convoiu era rău de tot". Au stat vre-o opt zile ascunşi în orăşelul Parachin la un om de omenie care le da pâine. Aveau de gând „de-o vrea Dumnezeu", s'o pornească spre Dunăre cum o da în primăvară şi să treacă în ţară, dar după opt zile i-a descoperit un jandarm şi i-a arestat. Pe urmă au fost aduşi aci la Hascovo, unde numai pielea lor ştie ce a pătimit.

— Acum, închee Ion Gheorghe, cum o vrea Dumnezeu cu noi!

Şi ne întreabă cu teamă, cu ochii în vag, cu gândul departe, prin plaiurile Prahovei:

— Oare să mai apucăm să ne întoarcem teferi acasă?

Dăm şi noi din umeri.

— Cine poate şti?

IOSIF NĂDEJDE

Portrete

Georges de Porto-Riche

(Se reprezintă la teatrul Regina Maria „Trecutul" *Le Passé* de Porto-Riche. Autorul „Indrăgostitei" vede din nou lumina rampei la noi. Cu acest prilej, desprindem următoarele pagini din Albert Sorel).

Cunoaşteţi cu toţii pe Georges de Porto-Riche. Subţire, nu prea înalt, figură fină, nasul aquilin şi puţin ascuţit, cu o mustaţă stufoasă, care îi tae faţa în două şi ale cărei vârfuri se ridică ameninţătoare.

Gura tristă şi spirituală, bărbia terminată într'un oval prelungit, fruntea largă, părul moale, pe ici, pe colo cu câteva fire albe. Părul îi pune în jurul capului un fel de aureolă, pe care se desprinde cu o linişte impresionantă şi fermecătoare, o figură aristocratică în care doi ochi miraţi şi puţin melancolici par să cerceteze viaţa.

Mâna e albă şi nervoasă, vinele albastre se disting sub o piele sensibilă; gestul e expresiv înlăturând cu groază tot ce nu este frumos şi de gust; vocea timbrată devine uneori melodioasă şi cuvintele îi scapă dintre buze, se răspîndesc, sboară, se ciocnesc prinse din sbor, cu o privire, o mişcare a degetelor sau cu o imperceptibilă crispaţie a feţei.

Zâmbeşte rar, cu un zâmbet discret şi plin de indulgenţă, care reflectă fizionomiei o lumină palǎ; — încreţituri mici în orbite îi dau o expresiune de mare bunătate.

Nu e nimic amar în chipul acesta, uneori dureros, fără să vrea, care străluceşte de inteligenţă şi de dragoste pentru omenire.

ALBERT SOREL

ŞEFUL GARII

— SCHIŢA —

de A. de HERZ

Trenul înainta greoi, străbătând câmpiile ce se prăjeau în cuptorul soarelui de Iulie. Se muncea şi gâfâia, ca un om gras care aleargă să prindă tramvaiul, când tramvaiele sunt pline şi căldura e în toi.

Un mic defect la pompa cu aburi, impunea mecanicului o viteză mai mică, de teamă ca nu cumva să pleznească nu ştiu ce din dreptul unui şurup, a cărui menire n'o cunosc şi nici nu mă interesează.

Călătorii, însă, erau prăpădiţi. O lume nebună mergea spre Constanţa şi se nimerise să fie şi epoca pentru seria doua de concedii. Compartimentele înţesate şi coridoarele pline în aşa fel ca să impiedece circulaţia, păreau nişte cutii pline, cu chibrituri, care se varsă de îndată ce le deschizi întâia oară.

Câtă vreme trenul umbla cu viteza obişnuită, o adiere răcoroasă intra pe ferestrele deschise, dar de când cu «defectul», pâcla care înăbuşea câmpia, ca într'o ceaţă, se lăsa tot mai mult, tot mai apăsătoare şi intra în valuri de foc prin toate ferestrele şi prin toate crăpăturile vagonului. Nu erea chip să faci puţin curent. O cucoană bătrână protesta ori de câte ori voiai să primeneşti aerul compartimentului, până când în cele din urmă renunţând la orice comentarii, se resemnase să ridice fereastra, când trăgeai uşa sau să tragă uşa, când lăsa fereastra în jos.

Un domn pe geamantan, în coridor, îşi făcea vânt cu pălăria de pae; altul de-alături se propia binişor, încetul cu încetul, ca să se împărtăşească şi el din această mană cerească, până când cel cu pălăria observând manevra şi-a trecut pălăria în mâna cealaltă continuând să-şi facă vânt numai pentru el.

Nişte copii obraznici şi murdari de ciocolată, se tot vâra prin mulţime, ca să treacă dintr'un compartiment în altul, lăsându-ţi pe haine, urme de ciocolată topită între degetele năduşite şi înegrite de fum. Intr'un timp, un ofiţer se plictisi şi răcni la ei: «Astâmpăraţi-vă că vă dau jos!» Ameninţarea avu efect un sfert de oră, pentru că mai târziu, cel mai mare dintre micii călători, încăpăţânându-se, totuşi, să treacă, spuse mă-si ceva la ureche şi mă-sa luându-l de mână se impinge prin lume încălecând geamantanele şi cutiile de pălării, cerându-şi iertare, că băiatul avea nevoe să meargă până undeva

In dreptul unei ferestre, Vasile Bucşan, sta de vorbă cu doctorul băilor dela Tekirghiol. Gras, roşu la faţă, descheiat la jiletcă şi cu batista pusă sgardă în jurul gâtului, Bucşan părea ca un om bine dispus după o masă la care s'a băut bine. Vorbeau despre băi, despre atâţia oameni cari şi-au lăsat boalele în nămolul minunatului lac, despre scumpetea otelurilor, despre felul cum se călătoreşte, când iată, că intră conductorul să ceară biletele pentru staţia următoare.

Conductorul părea un om foarte cum se cade, în căutarea cuiva cu care să stea de vorbă. Nasul încovoiat de-asupra unui cioc bine îngrijit cu foarfecile, nu îngăduia să i se vadă gura de a cărei existenţă n'ai fi avut habar, dacă două mustăţi stufoase pornite din fundul nărilor şi astupându-i buza, nu ţi-ar fi indicat că pe-acolo introduce şeful trenului, tocana lui de toate zilele.

— «Unde-ajungem, şefule, — îl întreabă Bucşan.

— «La Feteşti. Biletele pentru Feteşti, domnilor! Pentru Feteşti, cine se dă jos?

— «Auzi, domnule! Feteşti!! Bravo! Şti, că mergem bine. Şi Bucşan începu să râdă

— «Da de bine, - n'avem încotro! Avem o întârziere de două ceasuri; afurisita de maşină e de vină!

— «De ce n'o schimbă, şefule?» interveni doctorul.

— «E vorba, ca la Feteşti să ne dea alta. S'a telefonat de dincolo.

— «Aha, ne-o schimbă, zise Bucşan; bun băeat e Anghelescu. Tot el e şeful din Feteşti?

Conductorul căscă ochii:

— «Anghelescu? Nici odată n'a fost vre-un Anghelescu şef de gară la Feteşti.

— «Ei, asta e! Nu sunt eu prieten cu Anghelescu din Feteşti, — şi făcu cu ochiul doctorului, care nu pricepea rostul convorbirei.

— «Nu e, domnule, dacă-ţi spun eu! Păi, nu trec eu pe-aici cea de trei ori pe săptămână Aici e şef domnul Ionescu! Andrei Ionescu.

— «Că bine zici, aşa e! Il condam, Adrei Ionescu! Unul înalt şi oacheş.

— «Domnul Ionescu e scurt, gras şi cu mustaţa tunsă.

— «Il ştiu, îl ştiu! Aşa e! Mi-aduc aminte de Andrei Ionescu.

Şi făcându-i semn, doctorului, că habar n'are de Andrei Ionescu, continuă cu interogatorul:

— «Ce face? S'a însurat? Il ştiam băiat de viaţă!

— «Pă, e însurat de vre-o două zeci de ani. Are şi copii; un băiat şi-o fată. Pe Domnişoara Margareta o mărită acum cu un locotenent de-aici dela Cernavodă şi băiatul a terminat liceul chiar în vara asta.

— «A! O mărită pe Margareta? Trebue să fie tare mulţumit.

— «Fireşte! A venit şi mama cucoanei, — coana mare. Biata femee, tocmai acu la bătrâneţe se întâmplă de-şi rupse piciorul şi umblă cu bastonul, c'a rămas şchioapă. Ce să-i faci! Se vede că la bătrâneţe osul e putred şi nu se mai lipeşte Dar cum o vezi, aşa, uite, toată ziua diretică prin casă şi umblă prin curte după pui şi după raţe. Le îngrijeşte, le dă de mâncare, le chiamă pe nume...»

Cucoana mare nu mai interesa pe Bucşan, aşa că schimbă vorba

— «Da' pe băiat cum îl chiamă?

— «Ionel! A fost bolnav: a făcut de scarlatină şi-a scăpat. E încă plăpând şi l-au dus la Constanţa. Zice că se face inginer. E priceput la socoteli. Biletele domnilor! Cine se dă jos la Feteşti?

Se strecură binişor printre pasageri, ca omul care are experienţa lucrului şi se îndepărta în vreme ce doctorul se adresează lui Bucşan.

— «Fă-mă să înţeleg, îl cunoşti sau nu-l cunoşti pe şeful din Feteşti.

— «Nu l-am văzut în viaţa mea.

— «Atunci?

— «Ca să ne mai treacă de urât, l-am ţinut de vorbă. Nu te uiţi la el cum îi place să palavragească.

Nici n'apucă să închidă gura ca se'ntoarce conducătorul par, c'ar fi uitat ceva.

— «Uitasem să-ţi spun: acum e lume multă la domnu şef. Au venit verişoarele dumnealor ca s'o ajute pe domnişoara la cusături, şi mai e şi logodnicul care e în permisie....».

N-are vreme să termine, că un fluerat lung anunţă intrarea în staţie. Ca omul care nerăbdător grăbeşte pasul în apropierea locului unde vrea s'ajungă, trenul îşi mări viteza şi sărind peste macazuri, se opri de-odată brusc în trosniturile vagoanelor, pe linia întâia din dreptul peronului.

Se ştia c'o să fie zăbavă cu schimbarea maşinei şi de-aia lumea începu să se dea jos. Pe fereastra unui compartiment de-a doua, un domn fără guler şi cu o sticlă în mână, sări ca scăpat din puşcărie şi se repezi la fântână. In niste pahare, pe marginea cărora rămăsese amintirea călătorilor din personalul ce trecuse mai înainte, o fetiţă şoioasă vindea limonadă; o femee vroia cu orice preţ să-şi vândă gogoşile; un băiat întindea cu mâna felii roşii de pepene verde.

In furnicarul de pe peron, Andrei Ionescu—şeful—alerga preocupat de schimbarea maşinei. Din zăpăceala lui se vedea că se întâmplă rar o schimbare de program. In sfârşit după o aşteptare de trei sferturi de oră, în care timp Bucşan şi cu doctorul îl urmăreau cu interes, şeful gărei dădu poruncă să'nceapă lumea să se sue. Mai erau câteva minute până la plecare şi Andrei Ionescu, — şeful — se uita la trenul, care acuma părea că-i aparţine. Ca un tată bun şi iubitor mângâia cu privirea odrasla ce trebuia să plece. De-odată, ca trăsnit, Bucşan se aplecă peste fereastră şi'ncepu să-l strige:

— «Andrei!

— «Da!

Şi şeful ridică ochii, încântat să găsească o cunoştinţă.

— «Andrei! Ce faci, Andrei?

— «Bine! Unde eşti? Cine mă strigă?

Vedea bine că-l strigă Bucşan, dar pentru că nu-l cunoştea, credea că i se păruse.

— «Aici, aici, la fereastră! Ce faci, mă?

— «Bine.. domnule!.. Dar.. cine eşti dumneata?

— «Ce nu mă mai cunoşti? Vai de mine! In halul ăsta ai ajuns?

Andrei Ionescu căscă ochii mai mari, căuta să-l recunoască, să şi-l aducă aminte, dar îi erea cu neputinţă, Atunci îi veni în gând, că poate domnul de la fereastră îl confundă şi i se adresă zâmbind politicos.

— «Mă confuzi, domnule! Poate alt Andrei pe care îl ştii dumneata. Eu nu te ştiu de loc.

— «Vai de mine, Andrei, băiatule! Se poate! Nu mă mai recunoşti?

Şi aducându-şi aminte de tot ce-i spusese conductorul, începu să-i înşire:

— «Te felicit. O măriţi pe Margareta. Să fie cu noroc. Bun băiat. Am auzit că-l face căpitan.

Şeful 'nălbeni. Vorbele acestea căzură pe capul lui, ca două lovituri de piston. Vasăzică se cunosc. Nu e eroare şi totuş nu-şi putea aduce aminte de omul care îi vorbea de la fereastră

— «Cine eşti, domnule?

— «Ei asta e! Cine sunt? Ia ghiceşte!

Doctorul murise de râs în spatele lui Bucşan, care urma:

— «Complimente soacră-ti. Am auzit, că e aici, a venit pentru nuntă.

Mi-a părut rău, ce-am auzit, cu piciorul! Ei, ce să-i faci, la vârsta dumneaei poate să umble cu bastonul. Spune-i să mai lase găinele. Acum e rândul Margaretei să vadă de gospodărie.

— «Cine eşti dom.... mai vru să zică Andrei Ionescu, dar îi fu cu neputinţă. Bucşan urma ca o veche cunoştinţă care ştie toate.

Amănuntele acestea îl făcea pe Ionescu să înebunească.

— «Eu mă duc la Constanţa. Am să-l văd pe Ionel. Săracul, bine c'a scăpat. Scarlatinele astea sunt primejdioase.

— «Cine eşti domnule, întrebă disperat şeful, căznindu-se să şi-l aducă aminte, spune-mi te rog, cine eşti şi de unde ne cunoaştem!»

— «Trebue să-i pară rău, că nu e şi el aici cu verişoarele şi cu viitorul ginere care a căpătat permisie.

Un fluerat scurt, sunetul trompetei şi un «gata» lung şi pe nas, lădu semnalul plecărei. Şeful avu un moment gândul să oprească trenul, dar grija răspunderei îl făcu să şi-l schimbe.

— «Cine eşti, domnule mă'nţelegi, cine eşti, de mă cunoşti atât de bine!

— «Ce, Dumnezeu, Andrei băiatule, te-ai tâmpit în halul ăsta?

Şi trenul se puse în mişcare.

— «Domnule....!

— «Te-ai tâmpit! Te-ai tâmpit!, strigă Bucşan dupe fereastră.

Andrei Ionescu cu şapca roşie într'o mână şi cu cealaltă ştergându-şi de năduşeală obrazul mai roşu de cât şapca, începu să fugă dupe vagon implorând pe Bucşan să-şi spună numele. Totuşi fu zadarnic. In hazul călătorilor şi al doctorului, trenul luă viteza. Andrei rămânea în urmă, tot mai în urmă, până când rămase pe loc, trăsnit, privind o batistă care se îndepărta fluturând.

Gara rămase tristă, singură şi pustie Un om de serviciu mătura peronul. Telegraful ţăcă ea monoton alături de „biroul mişcărei". Din când în când, clopotul negru de lângă ceasornic, băea, ca să vestească trecerea trenului prin faţa cantoanelor şi de ce care dată i se pare lui Andrei că cineva îi înfinge un cui în inimă. Erea trenul cu necunoscutul, care îl cunoştea atât de bine şi de care nu-şi putea aduce aminte.

Incepu să umble nervos chinuindu-se să-şi reamintească toate locurile pe unde a umblat, toţi oamenii pe care i-a cunoscut; luă la rând autorităţile pe unde avu treabă, prăvăliile de unde târguise, dar de geaba! Nu putea să dea de chipul necunoscutului de adineaorea.

Peste câteva zile, zile de chinuri, de enervări şi de sbucium, începu să uite cum erea la faţă omul din tren. O ceaţă groasă se punea pe figura aceluia şi dispărea pe fie ce minut: ca să-şi împrospăteze memoria mergea acolo unde avu loc întâmplarea şi ridicând ochii în sus, credea că-şi mai vorbesc. Incetul cu încetul figura lui Bucşan se şterse cu totul din mintea chinuită a şefului şi dispăru cum dispare trenul la cotitura din vale, când coboară spre Dunăre.

In fie care zi aşteaptă trenurile care vin din jos, poate să-l regăsească şi se jură că de astă dată nu mai dă drumul «garniturei» până când nu i-o spune cine e!

Noaptea se frământă îngrozitor să-şi reamintească figura, glasul aceluia care îl cunoaşte atât de bine. De multe ori, visând, se asvârle vijelios în trecut, apucă de cât pe cineva, îl scoate la lumină, se uită la el, dar că da să-l recunoască se trezeşte şi în lumina dimineţei ce-i risipeşte ultima nădejde, aude un glas care-i spune tot mai stins şi tot mai departe:

— «Andrei băiatule, te-ai tâmpit... te-ai tâmpit!»

A. de Herz.

Autorii şi Casele de Editură care vor să li se anunţe volumele, le pot trimite în dublu exemplar pe adresa: Secretarului Adevărului Literar şi Artistic. Palatul Adevărului. Str. Sărindar, 11.

Asupra tuturor cărţilor trimise la redacţie, se vor face dări de seamă în cele mai apropiate numere, ale Adevărului Literar şi Artistic.

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

«Poşta Redacţiei» nu există. Persoanele care n'au primit răspunsuri pe cale particulară şi cari nu văd publicându-li-se, ceeace au trimis redacţiei, sunt rugate să nu mai insiste.

Toate manuscrisele colaboratorilor noştri, precum şi tot ce priveşte redacţia „Adevărului Literar şi Artistic" se trimit numai pe adresa Secretarului „Adevărului Literar". Corespondenţa şi manuscrisele lăsate sau trimise pe altă adresă, riscă să nu ajungă la destinaţie.

Se împlinesc doisprezece ani dela moartea lui Ronetti Roman. Cea mai frumoasă dramă românească în proză e scrisă de el şi lumea îl cunoaşte ca autor al lui MANASSE.

Ronetti Roman a scris mult, dar a publicat puţin. Făcea parte din lumea acelor scriitori, care cugetă mult până îşi dau gândul, tiparului. Preocuparea lui de a da concepţiunei artistice forma definitivă, l-a făcut să pregete mult ori de câte ori era vorba să dea în vileag, puternica sa inspiraţie. O lucrare a lui mai puţin cunoscută, prin faptul că gloria de care se bucură în nemurire, i-a dat-o Manasse, este poema RADU scrisă înainte de 1877 şi pe care a tipărit-o în 1878. E un rod al tinereţei din care nu lipseşte maturitatea unui talent, care străluceşte cu cinste alături de acela al lui Caragiale.

Desprindem din această poemă un fragment de sine stătător. El dovedeşte preocupările de altă natură ale poetului, care avea să părăsească mai târziu forma versului, pentru a împrumuta teatrului, acel dialog sclipitor în care trebuia să strălucească verva lui Zelig Şor şi adânca înţelepciune a bătrânului Manasse. Să nu uităm că versurile acestea sunt scrise în epoca de prefacere a limbei româneşti şi prin urmare mai au şi o valoare literară, prin contribuţia ce-o aducea Ronetti Roman la limpezimea pentru care lupta cu atâta succes Eminescu şi „Junimea" din Iaşi.

RADU

— FRAGMENT —

A trecut copilăria, raiul basmelor s'a 'nchis,
Ah! şi chiar copilăria i se pare-un basm, un vis.
Muma mare este moartă, sora mică este moartă,
Radu s'a mărit şi singur sarcina vieţei poartă,
Părăsit şi fără sprijin, nicăeri vre-un ajutor,
E mâhnit şi pieptu-i june este plin de-al morţii dor.
Când pe-al stâncei drepte creştet vezi un plop ce se ridică
Singur — singur; vântul vine, frunză după frunză pică
Şi deşi îţi pare mândru, capu-i urcă până'n nori,
Cu dispreţ se uită'n vale peste ierburi peste flori;
Rădăcina-i 'mbrăţişează piatra goală 'n disperare,
Până 'n măduvă adânc că tremură la o suflare,
Geme, plânge şi se' nclină, se doreşte şi' n zadar;
Când priveşti aşà un arbor, prins de-un simţimânt amar
Cugetă c'aşà e omul ce pe-a vieţei cale merge
Fără o fiinţă dragă ce o lacrimă îi şterge;
Omul care dor şi trudă poartă 'nchis în al său piept
Şi la nimănuia milă pe pământ nu are drept,
Ci petrece singuratec, suferă fără alinare,
Cu desgust îşi duce viaţa, moare, piere, în uitare.
In uitare! Cine poate cugetà cu fruntea rece
Că din astă lume-odată 'n fugă ca un nor va trece,
Fără a lăsà în urma-i de-a sa vieaţă vre-un semn,
Ce 'n o inimă iubită de păstrare ar fi demn?
Că-o fi şters din pomenire ca o umbră ce se duce,
Ca o rază ce o clipă viu prin negură străluce?
Inima-i nu trebui oare să o umple de venin,
Când gândeşte că-o să fie dus la groapă de-un străin
Că-o să piară ca un câine ce stăpân n'avea în lume,
Fără ca vre-odată doliul să repete al său nume?

Este o învăţătură şi-o auzi adese ori:
Mergi în calea datoriei, dacă'n pace vrei să mori,
Căci mărirea pământească este-o umbră trecătoare,
Fericirea are aripi şi din creangă 'n creangă sboară;
Gloria şi suvenirul ce le laşi pe-acest pământ
Sunt o mângâiere goală pe-ala cale la mormânt,
Bunul cel presus de toate-i o curata conştiinţă
Şi aceasta poartă'n sine a ta proprie fiinţă.
Ce morală vană, crudă! E atâta de uşor
A se-urcà pe burta plină ca-al virtuţii bârfitor,
A 'nvăţà pe-o pernă moale şi trăind în belşugare;
„Omul e copilul lipsei, moştenirea-i — renunţare!"
Da, renunţă, chiar la toate! Tot nu-i demn nici de-un suspin!
Fii şi mândru făţerniţe, nepăsare 'n orice chin!
Şcoale 'ntregi există-acuma ce predică nepăsare,
Să te'ngâmfi de-un piept de piatră n'ar fi lucru de mirare.—
Dar te 'ntreb, în ceasul groazei nu ţi-i dulce să gândeşti
Că de patimi şi necazuri tot nu singur pătimeşti?
Că se află-ori-unde un suflet ce-a ta vieaţă împărţeşte,
Ranele ce soarta-ţi bate lin cu mâna-i potoleşte?
Şi 'n momentul cel din urmă pe al veşniciei prag
Ce de scump rămâne oare, dacă nu-i un suflet drag
Ce răspunde ca un echo la-a ta ultimă durere?
Este-o mângâiere tristă, dar tot este-o mângâiere.

RONETTI ROMAN

EXPOZIŢII

Bulgăraş. — Eduard Morres. — Râmniceanu. — Aescher. — Andreescu. — Strâmbu. — Grant.

Casa artelor (Maison d'Art) adăposteşte o nouă serie de expoziţii de pictură. In primul loc pe cea a d-lui Bulgăraş, un artist care de la prima sa apariţie a cucerit publicul şi care de astădată justifică pe deplin aşteptările pe cari le-a trezit atunci. Stăpân pe meşteşugul său, având un gust sigur şi o remarcabilă putere de nuanţare a culorilor, d. Bulgăraş se prezintă de astă dată cu lucrări cari îl consacră definitiv printre artiştii noştri cu reputaţia bine stabilită. Portretul „Une femme passa"— e executat cu adevărată dragoste de artist. E atâta suflet într'însul şi execuţia e atât de îngrijită, culorile sunt atât de bine alese şi îmbinate, ansamblul atât de viu, în cât ai impresiunea că te găseşti în faţa uneia din lucrările acelei şcoale portretiste engleze, care nu a fost încă întrecută. Aş atrage cu deosebire atenţiunea asupra admirabilului efect ce obţine pictorul mulţumită umbrei ce aruncă marea pălărie asupra părţei superioare a nobilului profil pe când fericita îmbinare de stofe şi culori cari înfăşoară bustul, denotă siguranţa gustului şi stăpânirea absolută a paletei. Pastelul doamnei M. cu eleganţa profilului şi delicateţa culoarei precum şi un alt portret de femee, atârnat pe peretele din dreapta intrărei, se alătură cu vrednicie vedeniei atât de însufleţite a femeei „qui passa" et... resta. Remarcabilele calităţi coloristice şi technice ale d-lui Bulgăraş, le mai mărturisesc splendidele flori şi plasticele naturi moarte ce expune.

In aceeaşi sală arată aquarele architectonice, d-şoara Andreescu, nepoata marelui pictor, ale cărui opere sunt acum atât de căutate. D-şoara Andreescu expune case, biserici, interioruri, bine văzute, simţite cu tact şi hotărâre în formele lor constructive.

*

Interesantă expoziţia d-lui Eduard Marres din Braşov, unul din primii soli ai vieţei artistice din teritoriile liberate. D. Morres e un artist conştiincios şi muncitor, un aprofundator al naturei, pe care o urmăreşte sub toate aspectele ei. Un şir întreg de mici pânze ne arată Carpaţii Braşovului în toate luminile şi nuanţele: Răsăritul soarelui. Negură. In nouri, Bucşoiul Bucegilor, stânci, colţuri de pădure, luminişuri,— toate vii, dând impresiunea exactă a înălţimei, a apropierei de ceruri, a libertăţei, pline de aer, înveselite de nuanţele nenumărate ale verdelui şi florei carpatine, vorbesc de talentul şi sârguinţa d-lui Morres. Sfatul satului în timpuri grele, — e o pânză de o considerabilă valoare. La o masă şade consiliul comunal, cum s'ar zice. Fiecare tip bine prins după natură şi bine caracterizat. Tipuri de ţărani îmbrăcaţi nemţeşte, oameni hârşiţi la greutăţi, tari prin contactul cu pământul, a căror lume e satul a cărui soartă e în sarcina lor. Bucata e executată cu multă îngrijire şi mărturiseşte cunoştinţele technice ale artistului. Printre stânci şi Jalea (30 şi 24) sunt încercări de a pune nuduri în plin aer. Credem că natura înconjurătoare îi reuşeşte mai bine d-lui Morres de cât Academiile.

Foarte remarcabilă expoziţia d-şoarei Râmniceanu. Gen ultramodern, dar care nu serveşte pentru a acoperi insuficienţe tehnice, ci care se serveşte de o energică şi adevărată stăpânire a desemnului şi a celorlalte mijloace picturale. Femeie cetind (20) este o bucată care impresionează nemijlocit. Energia liniei, formele colţurate, simplitatea conturelor, vioiciunea neobişnuită şi nenuanţată a culorilor, impun. E suflet în acest gen nou, care se inspiră dela Cezanne şi ne apropie omeneşte arta cea nouă. Privitorul va mai găsi, după ce prima surpriză îi va trece, şi alte picturi cari îi vor plăcea, pentru că îi vor interesa. Dar mai ales trebuie să recomand desemnele d-şoarei Râmniceanu, desemne în cari câteva linii tari, hotărâte, prind în limitele lor forma plastică...

D. H. Aescher, un artist elveţian, care are o deosebită dragoste pentru ţara noastră, expune aquarele: interioruri de biserici, iconostase, altare, bolţi, lucrate cu o dragoste neobosită pentru amănunte, evocând atmosfera tainicelor locaşuri, în cari se îmbină lumina palǎ a zilei sau a lumânărilor de ceară, cu fumul tămâiei. Istoria trecută însăşi pare a ne vorbi din aceste interioruri, redate în toate amănuntele lor cu o sârguinţă migăloasă, căreia nu scapă nimic. Dl. Aescher ne redă şi tipuri din mediul acesta, bine prinse şi expresiv redate: tipuri de vlădici şi călugări, şi unul cu deosebire reuşit: al dascălului, care ne reapare de mai multe ori sub diferite aspecte. Aş vroi să mai atrag asemenea atenţiunea asupra micului şi interesantului cap de bătrână, foarte bine prins şi plastic redat: Bunică (35).

*

Toate expoziţiile de care vorbesc mai sus, sunt bine instalate în Casa artelor. La Ateneu, doi artişti dintre cei încercaţi, oferă publicului ocaziunea de a lua cunoştinţă de activitatea lor din ultimul an.

D. Strâmbu este un artist a cărui caracteristică e modestia. D-sa e un meşter care nu are nevoie să caute efectul. Acesta se produce la d-sa din admirabila percepere a naturei şi din înlesnirea cu care mânuie tehnica. Conştiinţă şi ştiinţă sunt temeliile artei sale. Teme dificile ca La scăldat (21) o compoziţie de envergură, caldă în ton, în plin aer, cu nuduri de o plasticitate şi viaţă impunătoare, arată că artistul caută dificultăţile şi le rezolvă cu uşurinţa meşterului sigur de sine. Cele ce urmează sunt ilustraţiuni variate ale calităţilor artistice ale d-lui Strâmbu: La malul mărei (8) o simfonie în alb; Cu lucru de mână (28); Târg în piaţa Baii mari (33) o impresiune plină de viaţă şi mişcare; In noaptea paştilor (96) un interesant efect de lumină; apoi nuduri, tipuri de ţărani şi ţărance, etc., etc.

Tot la Ateneu, în sălile A şi B, d. Nicolas Grant expune aquarele Fără nici o exagerare se poate spune că d-sa este un maestru în această dificilă technică Maniera d-sale e simplă, dar efectele ce obţine sunt uimitoare, până în cele mai mici amănunte. Interiorurile ce zugrăveşte, cu o bogăţie de culori şi de nuanţe, cu o pricepere de forme şi armonii, cu o dragoste pentru ansamblu şi grijă de detaliu, cari denunţă pe pasionatul de artă, arată numai o latură strălucită şi totuşi nu cea mai sugestivă a talentului d-lui Grant. Mult mai seducătoare sunt peisagiile, păduri, ape, parcuri, bogate în perspective, aer şi culori, pline de poezie în concepţia lor, ca de exemplu Toamna pe dealuri (62), Poarta de parc (64), Râul târgului pe înserate (3) când îi simţi răcoarea binefăcătoare şi După amiazi (8) când îl încălzeşte soarele şi scaldă tot peisagiul în lumina lui. Naturi moarte ca Coş cu struguri (10) şi Struguri (11), sunt atât de admirabile în ansamblu şi amănunte, atât de vii în culori şi formă, atât de armonios îmbinate, în cât amintesc cele mai frumoase bucăţi ale acestui gen.

Expoziţia d-lui Grant poate fi cu drept cuvânt numită: un eveniment artistic.

B. Br.

Cărțile

Jèrôme et Jean Tharaud.

Un royaume de Dieu. (Plon).

Autorii, care sunt frați, au publicat pe vremuri, o carte care a făcut mare senzație, mai ales în lumea acelora ce se ocupă de chestiunea evreească. Fără să fie de partea unora sau a altora, fără să fie semiți sau antisemiți, Jèrôme și Jean Tharaud, zugrăvesc cu multă putere de adevar și poate după natură, colțuri din ținuturile locuite de evrei. Ei lasă cititorilor sarcina să tragă concluzia pe care o vor, dând astfel lucrărei o îndoită valoare, aceea intrinsecă a operei literare și obiectivizmu' cu care privesc lucrurile. Prima carte se numea *„Sous l'ombre de la Croix“*; a doua, pe care o publică acuma poartă poeticul titlu: *„Un royaume de Dieu.“*

Satul asupra căruia oamenii ăștia își concentrează atențiunea se numește «Schwarze Teme» care s'ar traduce cu „Nelegiuirea neagră“ și se găsește în Ucraina despărțit printr'o apă, de un alt sat ovreesc ce se găsește în Galiția. In vreme ce aicea e viață și petrecere, băieții cu fetele la un loc, fetele decoltate și cu picioarele goale, dincolo e viața severă viața sfântă pe care o trăesc oamenii în conformitate cu vechiul Testament. Bărbații merg pe lângă ziduri în caftane lungi negre și soioase. Iar femeile spre deosebire de cele de dincolo, sacrifică ritului, frumusețea lor biblică. In ziua cununiei își tae coadele și își înfășoară capul cu un fel de turban, care seamănă mai mult a perucă. In odăile lor curate și întunecoase, ele îndură martiriul propăvăduit de Eclesiastul care spusese să ne temem de trupul ce poartă ispite.

In orașelul ăsta există cămătari mai mari și mai mărunți, există reprezentantul populațiunei evreiești pe lângă autoritățile ușor de mituit și lesne de corupt și mai există marele rabin, unul dintre cei patru din lume, cei patru stâlpi ai credinței. Din pricina lui, sub ochii lui și sub influența lui, oamenii trăesc viața aceasta chinuitor de religioasă, care e descrisă pentru cei obișnuiți să condamne o rasă întreagă, pentru că nu cunosc de cât indivizi disparați.

André Beaunier

L'amour et le secret (Flammarion).

Un roman nou. Nou, ca apariție, dar nu e nou nici ca subiect, nici ca tratare. André Beaunier, care se bucură de oare care reputație literară, are un stil ușor și limpede. Il citeți cu plăcere, cum citești pe mulți alții de felul lui Henry Bordeaux. Ne oprim asupra ultimului său roman numai pentru a constata preocuparea de ordin psihologic, care pare să frământe pe mulți scriitori. Am avut prilejul chiar în „Adevărul Literar“ din primele numere să vedem că o mulțime de piese și de romane apărute acum în urmă, au ca temă dragostea târzie a celor ce îmbătrânesc și conflictul ce se ivește între un tată și un fiu din dragostea pentru aceeaș femee. André Beaunier, ce e drept, ni-l dă pe cel tânăr ca fiu vitreg al bătrânului. *Allain* este fiul lui *Jeny* soția lui *Jacques Fontaille.* Acesta pe vremuri când era însurat cu altă femee, trăia cu Jeny și se înamorase de Juliette. Ii moare soția și-atunci se crede dator să se căsătorească cu Jeny, după chiar îndemnul Juliettei, pe care o părăsește.

Căsnicia trăește în liniștea invidiată de toată lumea. Julietta e vecină de moșie și nu apare de cât când sosește Allain, fiul actualei soții a lui Jacques. Allain începe s'o iubească tocmai când și bătranul revine la dragostea din trecut. Aci începe tragedia.

Copilul moare din dragoste. Bătrânul moare de apoplexie și Julietta îmbrăișată de Jeny, care înțelege totul, se retrage, să trăiască mai de parte o viață, umbrită de amintirea a doi morți.

Marcelle Tinayre

Persèphone. (Calman Levy).

Cunoașteți povestea Persephonei. Fiica Demetrei, jucându-se într'o zi pe pajiștea înflorită, încunUnându-și fruntea cu neperitoarele narcise, fu răpită de Hades și dusă în Infern. Tânguirile părinților și desesperarea celor care o iubeau, îl face pe Hades s'o elibereze din lanțurile Tartarului. Dar fata, în exhuberanța ei gustă dintr'o rodie și din pricina aceasta trebue mereu să revină lângă Hades. Când apare pe pământ, ea aduce primăvara, când pleacă, vine iarna!

In jurul acestei legende, Marcelle Tinayre, țese un subiect modern, care păstrează farmecul mitologic. Acțiunea se petrece la Atena. Personagiile sunt niște cerebrali, care dau farmec dialogului și îngădue autoarei să ne dea pagini cu descrieri pitorești ale naturei.

Edith Warton

French Ways and their meaning (Macmillan)

Autoarea își pune în gând să prezinte pe americani, francezilor, și pe francezi, americanilor. Odată, într'o altă carte a vorbit despre americani; acum, în ceastă laltă cu titlul de mai sus, care s'ar putea traduce: *Felul de a fi al francezilor,* vorbește despre francezii pe care i-a cunoscut șezând mai multă vreme la Paris pe timpul războiului. E o carte amuzantă, care trebue să facă mare plăcere celor de care se ocupă. Eleganța, pasiunile, viața de familie, ușurința, nevoia de a flirta sunt trecute în revistă cu mult spirit de observatie.

Edith Warton nu s-a lăsat înșelată de aparențe. A căutat să pătrundă mai adânc în „felul de a fi“ al celor printre care a trăit și a dovedit că societatea franceză, aristocrată sau burgheză, e altfel de cum ne-o descriu romancierii în cărțile lor și autorii de teatru în comediile ce străbat hotarele. Dacă, de pildă, observă lipsa de sinceritate în dosul acelui zâmbet curtenitor, care face atâtea victime printre streini, — femei, oameni politici, diplomați — nu se dă în lături să ridice în slavă sentimentele puternice și leale de care e capabil poporul francez în momentele mari și grele.

Gertrude Robinson

David Urquhart. (Oxford)

Acest David e un om și acest om a trăit. E cel care pe vremea Reginei Victoria, a adus în Europa „baia de aburi“ și nevoia de a face excursii pe munți. A mai fost și un om de bun simț, prevăzător și cu facultatea de a pătrunde viitorul. A murit la 1877 după razboiul din Crimeea. Ingrozit de ceea ce văzuse și mai ales de ce auzise, a denunțat prezentului, primejdiile viitorului. Omul, despre care se ocupă Gertrude Robinson, prevedea nenorocirile Rusiei și propăvaduia teama de imperiul țarilor care prăbușindu-se într'o zi va cutremura toată Europa. S-a mai amestecat și în certurile religioase. A fost un om de inimă, de spirit și de acțiune.

Insemnări

„Domnul“

Afișul teatrului Național ne pune în vedere, că piesa „Banii“ este tradusă de „domnul“ H. G. Lecca. Iscusitul și regretatul dramaturg a murit de mult, totuși numele lui este precedat de acest domn.

E un vechiu obicei să fim nepoliticoși cu morții. Oamenii cari închid ochii pe vecie și trec la nemurire, se bucură de nepolitețea contemporanilor, care le spun pe nume. Așa scriem despre Alexandri, despre Eminescu, despre Hajdeu și prin urmare tot așa se scrie și numele autorului „Câinilor“.

Pe vremea când era directorul teatrului Național, Pompiliu Eliade, asista la un examen de conservator. După ce, o fată, recită o scenă din „Phedra“, fostul director o întreabă:

— Știi, domnișoară, cine a scris piesa, din care ai luat această scenă?

— „Da, domnule director. E scrisă de „domnul“ Racine!“.

Nouveaux riches

La reprezentația de retragere din teatrul Național a d-lui P. Sturdza, vine la orele 9 la casă, un domn acoperit într'o blană enormă și scumpă. Scoate un „portefeuille“ bine garnisit și cu două degete prețios inelate, întinde casierului o hârtie nouă de cinci sute de lei.

— „Dă-mi o loje de cinci sute de lei.

— „Nu mai sunt, răspunde casierul“.

— „Ia caută bine, poate găsești vre-una!“

— „Regret, dar n'am!“

Și casierul îi arată cotoarele.

— „Atunci dă-mi două de două sute!“

I le-a dat și omul a intrat în teatru, mulțumit, c'a putut plăti opt locuri, ca să stea numai pe unul!

Străzile noastre

Ați băgat de seamă? In fiecare zi avem o stradă veche cu un nume nou. Se întâmplă chiar, că străzile care au fericirea să poarte un nume străin și ilustru, să se boteze de mai multe ori, după cum politica noastră externă, ne mână către una sau alta din constelațiile europene.

Se fac și greșeli enorme. Nume ca Clopotarii vechi, Puțu cu plopi, Manea Brutaru, care păstrează în ele poezia vremurilor apuse, ar trebui să rămână, ca o mărturie a idealismului generațiilor din trecut. Sunt nume de străzi care dovedesc și preocupările de altă natură, ale unui inteligent consiliu comunal.

Strada cutare cu „fosta“ cutare, dă naștere câteodată la glume sinistre. Așa de pildă str. Gloriei și-a schimbat numele în Eugeniu Stătescu și toți putem citi zâmbind: Strada Eugeniu Stătescu—fostă Glorie!!

Bătrânul și mucaltiul Petrache Grădișteanu povestea odată unui prieten, că avea o trăsură cu luna. Pe birjar îl chiema... Christos și ședea în str. Maica Domnului!

Precocități geniale

Un învățat german a scris un studiu asupra vârstei când încep geniile să producă. E din cale afară de interesantă statistica pe care o face. In primul rând se observă că matematicienii și muzicanții sunt cei mai precoci. Pascal la 16 ani scrisese studiul său asupra elipsei conului. Laplace era celebru la 21 de ani, iar matematicianul englez Schmidt, învățase singur grecește la vârsta de 4 ani. Mozart compunea la 5 ani. Beethoven la 14 ani era organistul curței, Händel era foarte cunoscut în lumea muzicală, când împlinise deabea 11 ani.

E drept că sunt și oamenii de litere care nu se lasă mai prejos. Goethe la 8 ani știa latinește, grecește, franțuzește și italienește, Milton la 15 ani scria versuri latinești; Victor Hugo la 18 ani fusese premiat de Academie. Strategii mari n'au așteptat mult ca să devină celebrii. ALEXANDRU, la 25 de ani, devenise... cel Mare. ANIBAL la 26 de ani cucerește Cartagina, iar la 27 de ani NAPOLEON uimise Europa și faima lui trecuse oceanele.

Gentleman

Academia Franceză a înscris în dicționarul ei, cuvântul acesta englezesc care e totuși de origină franceză. Rostit pentru prima dată el suna și se scria: „gentilz hom“. Revoluția îl scoase cu totul din circulație și numai foarte târziu, francezii l-au împrumutat dela englezii care îl mutaseră dincolo de canalul Mânecei.

Gentleman înseamnează omul de gust, omul cum se cude, care se îmbracă bine și are o purtare frumoasă. E, ca să zici așa, un „gentilom“.

Foarte mulți scriitori s'au ocupat de acest soi de oameni. Ruskin spunea: „e un om de rasă, bine crescut, cum se spune despre un câine sau despre un cal. Trebue să fie agreabil fizicește și moralicește. Trebue să fie simpatic. Inaltele sale calități trebue să se reflecte dela sine. Chiar dacă e crud, cruzimea lui trebue să fie îmbibată de oarecare eleganță, care îl împiedecă să fie odios. Să nu aibă o fire închisă; cu o mare putere de caracter trebue să știe să-și stăpânească pasiunile. Mai presus de toate, nu trebue să fie vulgar, căci vulgaritatea e cel mai oribil lucru din lume“.

La acestea trebue să mai adăogăm, că trebue să fie modest, prietenos cu cei asupriți și gata să ajute pe cei ce se găsesc în nevoe, cum spune cardinalul Newman într'o predică.

Fără îndoială că la aceștia s'a gândit Academia Franceză când le-a înscris porecla în dicționarul limbei și nici de cum la gentlemanii noștri de pe calea Victoriei, care cred să merite numele, sugând limonada cu paiul, pe terasa dela Capșa sau potrivindu-și dunga pantalonilor impecabili, ca tăetură.

O inimă pribeagă

Poate că inimile acelea care în timpul vieții oamenilor nu au încetat o clipă să bată pentru dragostea omenirii, poate că oamenii mari ce s'au frământat vreme îndelungată pentru a atinge un ideal al poporului din care s'au născut, sunt sortiți să n'aibă liniște nici după ce închid ochii pentru vecnica și binecuvântata odihnă. Inima lui Gambetta a străbătut o întreagă odisee. După ce-a murit, inima lui fu luată de un bun prieten, Paul Bert și dusă acasă la acesta în rue Guy-de-la-Brosse. Fusese hotărât, ca inima să fie îngropată în monumentul din Tuileries, dar în ultimul moment se luă altă hotărâre, așa încât Paul Bert, numit guvernator în Tonkin, plecă din Europa cu inima lui Gambetta în cufăr. După moartea lui, soția sa, dădu inima a-lui Etienne, președintul Comitetului Gambetta, care hotără să fie zidită în monumentul ridicat de curând la Jardies. Acum, inima aceasta, către care cu prilejul cinquantenarul republicei, s'au îndreptat toate gândurile patrioților francezi, se odihnește sub greutatea granitului, care imortalisează pe Gambetta și poate că așa i-a fost dat să pribegească, până când să simtă împlinindu-se un vis al acelei Franțe pe care a divinizat-o.

Limba vecinului

S'a discutat și se mai discută și-acuma, dacă e nevoe în Franța să se mai învețe limba germană. Sunt unii pentru și alții contra. Din fericire cei „contra“ sunt în minoritate, și deși gestul lor le face cinste, totuși ei văd chestiunea prin prizma unui patriotism îngust și neînțeles. Nu poți scoate din învățământ și nu poți opri pe oameni să nu învețe o limbă, în care, deși a vorbit-o Kaizerul și și-a scris Ludendorf comunicatele, există neperitoare monumente de gândire ca acelea ale lui Goethe sau Kant.

Raymond Poincaré s'a ridicat să protesteze, spunând că limba vecinului trebue s'o cunoască toți. Numai așa se poate ști ce crede, ce simte și ce gândește vecinul despre noi. Maurice Barrès, cu drept cuvânt, se întreabă, cum vor putea francezii să știe ororile pe care chiar nemții le-au scris despre nemți, cum sunt de pildă Nietzche, Harden sau Heine?

Când te gândești că la noi sunt atât de puțini care cunosc limba vecinului și că ne interesăm atât de puțin despre unguri, ruși și bulgari.

Scriitorii noștri în străinătate

In revista „Bund“ din 21 Noembrie, care apare la Berna, în Elveția, prietenul și colaboratorul nostru d. Emil Isac publică un admirabil foileton „Soldatul român“.

D. Emil Isac ne făgăduește un volum de poeme în proză și un alt volum de nuvele, care se tipărește în străinătate. D. Isac este inspectorul teatrelor din Ardeal și desfășoară acolo o întinsă activitate pe domeniul cultural, cu acea seriozitate și dragoste de frumos și adevăr, care se desprinde din întreaga sa operă literară.

Dama cu Cameli

Un răspuns

Un cititor binevoitor ne semnalează câteva erori în articolul nostru din numărul trecut asupra „Damei cu Camelii“. Spațiul nu ne îngădue să publicăm întreaga scrisoare și ne mulțumim să reproducem punctele principale:

1) Pe „Dama cu Camelii“ o chiema Alphonsine și nu Marie, cum i-am spus noi.

2) A murit la 1848 în vârstă de 22 de ani și nu la 1847 în vârstă de 23 de ani cum am relatat noi.

3) Locuia în „Avenue d'Antin nr. 14“ și nu pe bulevardul Madelenei, cum precizam noi.

4) Nu avea capul oval, ci prelung cu un păr negru, lins... etc...

Se poate întâmpla ca cititorul nostru să fie de bună credință și să fi găsit undeva aceste date. Dar și noi am fost de bună credință. Dovadă:

Se numea Alphonsine, dar toată lumea îi spunea Marie. Elegia lui Dumas din care am citat câteva strofe este intitulată M(arie) D(uplésis), iar Jules Janin o numește Marie Duplessis în prefața romanului și tot de Marie e vorba foiletonul lui din Journal des Debats. 1852, Februarie 9).

Pentru vârsta și adresă și anul morței ne referim la actul de deces:

L'an mil huit cent quarante sept. le trois février est decedée à Paris... boulevard de la Madeleine No. 11 agée de vingt trois ans...

Iar într'un studiu asupra ei făcut de Iohannès Gros, găsim o descriere a schiței făcute de Chaplin:

„Elle nous révèle un ovale d'une forme achevée...

Iată că ne-am lămurit și că dreptatea este de partea noastră.

Cititorul mai adaogă două amănunte de care n'am pomenit pentru că nu ne ocupam de piesă. Le dăm acuma pentru a-i mulțumi de interesul ce ni-l poartă. Drama s'a jucat întâia oară la Porte St. Martin în 1852 și a fost fluerată pentru îndrăzneala de aduce pe scenă o cocotă. Sarah Bernard o reia la 1854 la Comedia Franceză cu succesul de care se bucură și azi.

Iubirea ne înșeală...

Frumoasa mea, iubirea ne'nșală 'n astă-seară.
Ne-ademenește glasul ispitei care minte.
Și-atâta 'nflăcărare ne pune în cuvinte
Pe buza-mi pătimașe și'n ochi-ți de fecioară.

Ascultă, tu, în sânge cum ne vorbește fiara,
Cum ne 'nclește brațul să fim tot mai aproape,
Și trupurile noastre se svârcolesc în ghiara
Păcatului ce 'ncearcă iubirea să ne-o 'ngroape,

Ascultă tu și lasă-ți frumosul văl să-ți cadă.
Nu-i vina ta iubito și nu sunt vinovatul.
Pe carnea ta mai albă ca fulgul de zăpadă,
Se va topi sărutul meu negru ca păcatul.

Ascultă în tăcere cum inima ne bate,
Cum brațul meu te cere și gura ta mă chiamă,
Doar sufletele noastre cuprinse de o teamă
Se strâng acum învinse și plâng nevinovate.

Giurgiu I. Const. Perietzeanu

Poetul blazării: d. M. Codreanu [1)]

Acum patru ani, când au apărut „Statuile“, spuneam: d. Codreanu aduce o notă nouă în lirismul post-eminescian: lirismul *intens*, dar *resemnat*.

Făuritorul elegantelor sonete își înfrâna sentimentele. Le închidea în marginile tiranice ale unei superbe concepții de artă. Parnasian, discipol al lui Heredia, năzuia către o poezie impersonală. Nu putea ajunge până acolo. Tresăririle sufletești — atât de dese, atât profunde — își cereau imperios dreptul lor la viață, în opera de artă.

Revoltei, poetul îi spunea:

Pe liră, nu vreau stridența gemetelor tale

Singur își eticheta lirismul: „stăpânit și rece“. Plânsul și-l închidea în discreția camerii sale:

N'am vrut să gem în jalnic cuplete
Ci vrut-am după mine să rămână
O rece armonie de sonete.

Suferința întreagă și-o închidea în patrusprezece versuri de-o dură sonoritate:

Ci pune peste rana ta adâncă
Olimpica sonetului măsură
Și de mai poți zâmbi, zâmbește încă.

Era această resemnare numai o atitudine în artă, cum s'ar părea la prima vedere?

Evident că nu.

Nu „pozeză“ numai de dragul artei. Dincolo de aceasta, era ceva cu mult mai intim, din punctul de vedere al evoluției sufletești a d-lui Codreanu: era convingerea că — în viață chiar — discreția simțirii, tăinuirea durerii, înfrângerea avânturilor dau acea eleganță de medalie antică, pe care modernismul excesiv și romantic n'o mai cunoaște.

Lecomte de Lisle, în admirabilul său sonet „let Montreurs,“ face o profesiune de credință în artă și în viață. El spune limpede că niciodată nu va deschide pe scena vieții, cu histrionii și cu prostituatele, ca să-și etaleze cabotinesc durerile, năzuințele, sufletul, pe care vulgul nu le poate înțelege.

E în această poemă, mândria dârză a aristocratului, care știe suferi și nădăjdui în taină. E mai mult decât atât: disprețul nemărginit pentru mulțimea anonimă, pe care o socoate lipsită de sensibilitate.

Aici, este temeiul parnasianismului, care se ridica viguros împotriva faimosului „l'etalage du moi“ caracteristica dominantă a romanticilor exagerați în simțire și, mai ales, în exprimarea ei: Școala nouă căreia d. Codreanu i s'a adăugat atât de firesc, predica întoarcerea înapoi spre clasicii discreți, cari știau „poza“ cu o inimitabilă distincțiune.

✵

D. Codreanu a evoluat logic. Năbușindu-și lirismul, a ajuns să și-l nimicească. Dela *resemnarea* voită, impusă de o concepție asupra artei și asupra vieții, până la *blazarea* firească, până la secătuirea sufletească — este numai un pas. D. Codreanu involuntar a făcut acest pas. Azi, ni se înfățișează ca singurul poet *sincer* și adevărat al blazării.

Dar atunci când sufletul dispare, rămâne un gol, un pustiu dureros și obsedant.

E spleenul, e nevroza, e teama de moarte, e neurastenia. Viața e aceeași — în fiecare zi. Cu ochii, vedem aceleași culori și aceleași forme. Sufletul le colorează divers, dela o zi la alta, dela o clipă la alta. Sufletul numai ne dă senzația de variat. Și când sufletul dispare, când nu mai ai senzația de variat, atunci rămâne *urâtul* de-a vedea în fiecare zi aceeași priveliște.

D. Codreanu redă magistral toate senzațiile — fiindcă e o gamă complexă — pe cari ți-le pricinuește o atare stare, mai mult nervoasă, decât sentimentală.

Femeea nu-i dă decât senzația fizică:

Tu-mi ești doar un moment de voluptate
Și ceasuri de tristețe'n urmă vin.

Iubind — nu prea mult, ci prea *multe*, și-a fragmentat

...tot sufletul în bucățele
Și tuturora mi l-am împărțit.

Rare ori, când mai simte „vraja dragostei“, știe să se înfrâneze, fiindcă prevede numai o clipă de plăcere și o mulțime de alte clipe de *spleen*:

Dar am tăcut... și'n suflet mi-am învins
A dorului puternică fanfară.

Indoiala îl încearcă mereu:

Fecioară palidă, cu adevărat
Că zâmbetele tale inocente
Nu-s sucul patimelor violente
Ce'n firea ta se luptă 'nverșunat?

„A virtuții inerție“ o va gusta dincolo de moarte. Azi, încă nu e sătul de-a „viciului poezie“.

Deci, mărturisește cinic:

Am toate viciile, doamna mea:
Beau vin, fumez, joc cărți, iubesc femeia;
Disprețuesc lumina și de aceia
Deschid în noapte ochi de cucuvea.

Vinul, „tovarăș și prieten bun“, — care poartă „balzon de soare 'n sticle 'nchise“, îi mai dă doară nădejdi:

Și-așa cum stăm de vorbă amândoi;
Redeșteptând pierdutul meu orgoliu,
Trezești în sufletu-mi speranțe noi.
In colo —, spleen, spleen, spleen:
Sunt ostenit de mult de orice „frumos“...
Și'n lucruri nu mai văd nici un folos...
Și'n oameni nu mai am nici o credință.

Și, din tot volumul, reese aceeași oboseală nervoasă, care diferă atât de mult de oboseala sufletească a lui Eminescu. Fiindcă Eminescu era înfrânt de dureri. Pe când d. Codreanu e înfrânt de monotonia aceleași vieți egale.

Trudirea aceasta culminează în două poeme, bucăți de antologie:

De neurastenie fugărit,
M'am dus să caut liniște la țară;
Dar monotona pace seculară
Cântată de poeți, — m'a plictisit.

Lumine'n zori și umbre'n asfințit —
Și toamnă, iarnă, primăvară, vară...
Și'n casă gol... Și-același gol afară,
Și totul repetat necontenit.

. . . .

Ori unde trudă fără de repaos...
Și'n sfere vide: Astrul inutil
Perpetuând banalitatea 'n haos.

Dar, senzația de pustiu lăuntric și înconjurător este magistral redată în acest „acces de cronofobie“:

Ascult cum veacul pasul și-l măsoară
Cu-al orniciului monoton tic-tac;
Iar clipa, ca un negru liliac —
Tic-tac—ușor pe zidul vremii zboară.

Și'n noapte secolele mă'mpresoară
Și'n lilieci de-o clipă se prefac
Tic-tac — din veșnicie se desfac...
Și iar în veșnicie se trecoară:

Iar umbra zburătorilor pe zid
Se proectează'n pete mari de vid,
Ca niște guri enorme de ruine,

Ce'nghit mereu din largul viitor
Pe toți demenții obsedați ca mine
De spaima golului din jurul lor.

✵

D. Codreanu își închee cartea cu „moartea crinului“, care „o clipă mi-a parfumat salonul“:

Apoi s'a stins, sărmanul crin, cu'ncetul, —
Dar cine-a cunoscut eternul cânt,
Pe care pentru veci l-a scris poetul?

S'ar părea că acest sonet—în care se cântă moartea unui suflet — închee, nu o carte, ci o operă.

Ar fi dureros, pentru cei cari înțeleg că d. Codreanu poate găsi — în blazare, scepticism și cinism — destule motive de inspirație nouă.

Andrei Braniște

(1) *„Cântecul deșertăciunii“* (Iași, ed. Viața Românească 1921.)

Cortina

In țară

Teatrul Național. — Pregătește prima piesă originală nouă din această stagiune. E vorba de *Cain* dramă de d. Sabaru. In acelaș timp se repetă *Pleacă Berzele* de I. Minulescu, care deși reprezintată cu succes la Craiova, așteaptă de ani de zile lumina rampei din București.

Teatrul Regina Maria. Păiajenul și-a reluat vechiul succes de odinioară și se reprezintă cu d-na Tantzi Cutava Barozzi și d. Tony Bulandra în fața unor săli pline până la ultimul loc. Comedia d-lui de Herz va alterna cu *Trecutul* de Porto-Riche ce se reprezintă Miercuri 15 Decembrie. In această piesă va reapare d-na Lucia Sturdza-Bulandra. această mare actriță a noastră, în talentul căreia vibrează pasiunea, sentimentalismul și căldura eroinelor lui Becque, Porto-Riche și Bataille. Aceste spectacole de artă, dau măsura preocupărilor intelectuale ale direcțiunei, care înțelege și altfel menirea unui teatru particular.

Opereta. — Asociațiunea lirică „Elysèe“ a dat o frumoasă reprezentație cu *Geisha*, opereta atât de cunoscută, dar a carei reluare face totdeauna plăcere. De data aceasta dă prilejul unui frumos succes d-rei Gina Hermeziu.

Opera. — Afișe mari de culoarea dovleacului anunță personalul artistic, comitetele de onoare și de direcție, repertoriul, dar nicăeri nu scrie când e prima regrezentație. Să fie iar o farsă? Păcat de afi e!

La *Cernăuți*, o companie de teatru germană, care joacă dramă, comedie și operetă, reprezintă *Sylvia* de Kalman și *Intrigă și Amor*, tragedia lui Schiller.

In străinătate

Parisul așteaptă cu nerăbdare noua piesă a lui *Henri Bataille* „L'Homme à la rose“. Până atunci, aplaudă la Opera comică „Le Roi Candaule“ dramă lirică, de Maurice Donnay cu muzică de Alfred Brunneau.

Revistele

Le Monde Nouveau.

(Octomvrie 1920).

Pe marginea cărților lui Zola, scrie *Adr en Le Corbeau*, câteva considerații de ordin pur literar, analizând influența covârșitoare pe care «șeful școalei realiste» a avut-o nu numai în literatura franceză și străină, dar și în opinia publică de pretutindeni. Vom reveni asupra acestei schițări, care exprimă o mare parte din adevărul ce se desprinde din opera marelui romancier.

Tot aci găsim o admirabilă poemă a Elenei Văcărescu; *Le nuage du Soleil et de la Pluie* (légende roumaine).

Mercure de France.

(15 Noemvrie)

Gaston Sauvebois ne dă date interesante și consideră ca întâp uit *Sindicalismul intelectual*. de care s'a ocupat pe scurt și d. Rădulescu-Motru în «Adevărul Literar» (No. 2). «Confederația generală a muncitorilor intelectuali» a luat naștere și fac parte din ea tehniciani, oameni de teatru, ziariști, oameni de litere, autori dramatici și actori.

La Revue Mondiale.

(15 Noemvrie).

«Si vis pacem, para bellum» este deviza generalului Bajolle, care ca orice militar ce se respectă, se gândește la războiul de mâine, Acest război care trebue să izbucnească va fi pricinuit de însăși pacea care s'a făcut acuma și toată răspunderea va cădea în sarcina conferinței dela 1919.

D. Walter Berry a rostit, la deschiderea salonului francez din Barcelona, un discurs în care s'a ocupat de originile artei. In jurul acestui discurs, *Nicolas Ségur* își propune să discute chestiunea. Care sunt originile artei? Unde putem admira primele frumuseți eșite din mâna oamenilor? Care au scopul care îndemnă pe oameni să imite natura? Răspunsurile ni le dau descoperirile paleontologiei și ale sociologiei.

Sburătorul

(An. II. No. 20.—27 N-brie)

E interesant studiul d-lui Ramiro Ortiz asupra lui Carducci.

Vom reveni asupra lui îndată ce va fi terminat.

D-l Lovinescu, continuă cu cercetările sale literare asupra literaturei de după război și se ocupă de literatura d-lui Camil Petrescu, care „pulverizată prin amănunt, neestetică uneori prin preciziunea cuvântului, lipsită de armonia versului riguros construit, nu aduce, desigur, o formulă definitivă a poeziei. Este totuși o producție literară de valoare prin noutatea situații, prin vigoarea realismului și prin sufilul ei umanitar“.

O prea frumoasă poesie a Elenei Farago, care pentru frumusețea ei ar trebui citată toată, și versuri de F. Aderca, din care următoarele, dau o idee de nota personală a poetului:

Dar nu-ți plac versuri eminesciane.
Sentimentală'n nici un fel —
Viața ta e-o curte de hotel
In care, ca la nuntă, vin căruțe și rădvane.

Joc de inteligență

ȘAH

PROBLEMA No. 3

de W. PAULY.— București

NEGRU

a b c d e f g h

ALB

Alb trage și face mat în 3 mutări.

PROBLEMA No. 4

de S. Rosenfeld. — București

Alb (14 figuri): Rg7, Df3, Tc6 și e1, Ca5 și b5, Ng1, Pc2, c4, e4, f5, g3, g4 și h2.

Negru (9 figuri): Re5, Db2, Cb6 și e7, Nd6, Pa4, c7, g5 și h4.

Alb trage și face mat în 2 mutări.

PARTIDA No. 2

PARTIDA SPANIOLA

Jucată la Cambridge Springs (America) la 17 Mai 1904.

Alb: I. Mieses. *Negru:* D. Ianowsky.

1. e2—e4	e7—e5
2. Cg1—f3	Cb8—c6
3. Nf1—b5	a7 - a6
4. Nb5×c6	d7×c6
5 d2—d4 (a)	e5×d4
6. Dd1×d4	Nc8—e6
7 Nc1—e3	Cg8—f6
8. Cb1—c3	Nf8—e7
9. 0—0—0	Dd8×d4
10. Cf3×d4	Ne6—d7
11. f2—f3 (b)	0—0—0
12. g2—g4	g7—g6 (c)
13. Ne3—g5 (d)	h7—h6
14. Ng5—h4	c6—c5
15. Cd4—e2	g6 - g5
16. Nh4—g3	Nd7—e6
17. Td1×d8+	Th8×d8
18. h2—h4	b7—b5
19. Th1—d1	Td8—e8!
20. h4—h5	b5—b4
21. Cc3—a4	Ne6—c4
22. Td1—d2	Nc4—b5
23. b2—b3	c5—c4
24. Ce2—d4	c4—c3
25. Td2—d1	Nb5—d7
26. Ng3—f2	Ne7—d6 (e)
27. Rc1—b1	Rc8 - b7
28. Cd4—e2	Nd7—b5
29. Ce2—d4	Nb5—d7
30. Cd4—e2	Cf4×e6 (f)
31. f3×e4	Nd7×g4
32. Td1—e1	Te8×e4
33. Ce2—g3	Te4×e1+
34. Nf2×e1	f7—f5
35. Ne1—f2	Rb7—c6
36 Cg3—f1 (g)	f5—f4
37. Nf2 - d4	Ng4×h5
38. Nd4—g7	Nh5—e2
39. Cf1—h2	h6—h5
40 Abandonă	

a) De obicei se joacă 0—0. Alb încearcă însă prin mișcarea din text să facă remis.

b) Poziția albului pare a fi mai favorabilă. Mișcarea din text e în aparență bună, ar fi fost însă mai bine dacă ar fi jucat h2—h3 spre a juca apoi f2—f4 sau Cd4—f3.

c) Pentru ca la 13 g5 să răspundă cu Ch5.

d) Greșeală, care dă negrului ocazie să înainteze în mod favorabil cu pionii. E remarcabil modul cel simplu și repeziciunea cu care jocul albului e făcut imposibil de susținut.

e) Negrul a jucat foarte bine, a paralizat calul alb și a asigurat figurilor sale o forță de acțiune admirabilă. Poziția sa este acum mult superioară.

f) Negrul încheie jocul printr'un elegant sacrificiu al unei figuri.

g) Cu toate că negru are numai două figuri, el domină jocul. Alb nu poate găsi câmpuri favorabile pentru ofițerii săi.

La vitrina Librăriei

Leonard Paukerow.
Experimente bolșevizte. Cluj

I. Șarvari.
Cântece de astăzi,
Cântece de mâine, poesii. Ed. Avântul sufletesc. București.

Alexandrina Scurtu.
Sonete. Editura «Casei Școalelor.»

Mircea Dem. Rădulescu.
Sufletul Patriei, poesii cu o prefață de Delavrancea. Socec.

Alexandru Teodor Stamatiad.
Mărgăritare negre, poeme, cu un portret de Constantin Artachino. Tip. Diecezană Arad

Andrei Braniște.
Suflet de Femee, nuvele și schițe. Socec.

Dr. P. Zosin.
Socialism și Pozitivism. Tip. Lumina Moldovei Iași

Emilia Tailler.
Compromisă, roman. Socec.

„VICTORIA“ RHUM-COGNAC
tot ce este mai bun
Reprezentanți: Lazar L. Sanft & C°
Strada Mărăști 2 - București

SERIA II. – ANUL I. – No. 4 | 50 Bani Exemplarul în toată țara | Duminică 13 Decembrie 192[illegible]

Adevěrul Literar și Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888–1897 / CONST. MILLE 1897–1920

Prim-redactor: EMIL D. FAGURE

Don Quijote credea, că morile de vânt sunt uriași. Oamenii de rând cred, că uriașii sunt mori de vânt.

T. MAIORESCU

Ce ne lipsește

Multe ne lipsesc. Dar e mai cu seamă una care de lungă vreme îmi umblă prin minte și mi se pare că acuma e momentul cel mai potrivit de-a se aduce la îndeplinire.

Inainte de-a spune ce e, să-mi arăt temeiurile.

Știm cu toții și cine n'a știut'o cumva, are astăzi prilejul să-și oțărească sufletul — că poporul român e coada lumei în ce privește știința de carte. Nu numai că bulgarii, sârbii și grecii ne-au luat-o strașnic înainte, ci până și negrii din Cuba, Haiti și San-Domingo. Bulgarii de pildă au cu de trei ori și jumătate mai numeroși știutori de carte de cât noi. Inchipuiți-vă că le-au lăsat în urmă, cu puțin e adevărat, chiar pe Franța și pe Belgia.

Să nu ne înșelăm asupra democratizmului celor mai mulți dintre noi. Ce înțeleg unii prin cuvântul acesta numai unul D-zeu și ei o pot ști. Sânt însă legiune acei cari nu iubesc democrația din motive asupra cărora nu e locul să insist. De-aceia nu la democratism, nici la principiile creștinești, nici chiar la cele naționale nu vom face apel în ceia ce vreau să spun. Mă voiu apuca de-o pârghie care e vecinică și universală, în totdeauna mânuită cu siguranță și care în medie nu dă greș: voiu chema într'ajutor *interesul*.

Voi cărturarilor, farisei sau nu, nu cântați nu scriți, nu pictați, nu sculptați doar numai pentru stele, pentru iubită, pentru glorie sadea sau pentru posteritate. Dacă talentul vostru rămâne sterp ca rezultat material, vă întristați și vă revolați, și în cele din urmă riscați să vă reduceți la cinci dintr'o mie. Și aveți dreptate. Multul e tot așa de necesar în artă ca în toate. Calitatea fără cantitate e ca heruvimii cei cu capete și cu aripi frumoase dar fără trup.

Un popor neștiutor de carte vă va expune la uscăciune și poate chiar la peire, ca pe sămânța aruncată în nisip.

De-aceia e nevoe ca poporul să știe a citi și *să dorească* a citi, fie măcar pentru a-l socoti ca un bun client al tiparului.

* * *

Să dorească a citi. Iată-mă's drept la nodul chestiei. Că guvernele noastre vor trebui să facă repede și abundent jertfele necesare ca să se scoată și norodul nostru din ignoranța lui care durează din caverne, nu mă îndoesc. Dar asta nu e deajuns. Ați observat că țăranii cari părăsesc școala primară uită în scurtă vreme buchile sau cel mult citesc, un mic procent din ei, cărțuile acelea stupide și nesărate pe care le vând coropcarii cu coșurile, printre oglinjoare, roșu de buze, alifie de rîe și covrigi uscați.

Astfel fiind și cu de-al de astea, arta cea adevărată va mai aștepta lung și bine până ce va vedea venindu-i marele public. De-aceia se impune a găsi mijlocul care să apropie mai repede și mai intim creerul de trup.

Și atunci iată propunerea mea.

* * *

V'ați gândit poate la școlile de adulți? Să lăsăm cărările bătute pe care le deschidem mereu înainte, iar din urmă le umple iarăși spinii și buruenile. Nu la asta m'am gândit ci la o carte, *la o operă* de căpătâiu, care să stea vecinic sub ochii norodului, să-l solicite, să-l atragă, să-l încânte, să-l intereseze în tot momentul, și să fie minunată ca cuprins, frumoasă foarte la înfățișare, elegantă, solidă și impunătoare în acelaș timp, acea carte care să joace la noi rolul Iliadei și a Odiseei la Greci, a Bibliei la protestanți și la evrei.

De ce nu Biblia însăși? O primesc cu plăcere și pe dânsa. Decât că mai întâi nu avem încă o Biblie cum se cade — se speră că peste 5-6 ani vom avea-o — și apoi poporul care n'a apucat să se pasioneze pentru ea măcar de-acum 2-300 de ani, nu va mai fac-o azi. Va citi-o el, sper, când o va avea, însă pasiunea îi va lipsi pentru multe motive din care mi-i de-ajuns să spun numai unul; i-a trecut vremea, și i-a trecut la un neam la care vremea ei n'a fost nici o dată. Să căutăm altceva.

Iată ce-aș propune, dar.

Să se editeze, de stat, de stat în unire cu comunele și județele, de toate treile în unire cu bogătașii cari azi nu ma clădesc spitale și aziluri, ci mai vârtos întrețin cai de curse, cluburi, spelunci și cocote, dar poate că n'o fi pierit cu totul sămânța cea bună dintre ei, să se editeze *o carte de cetire* exemplară, la care intelectualii și artiștii să-și dea-și ei concursul lor.

Ș o văd astfel această carte de cetire:

Mai întâiu cuprinzând în mod clar, metodic și frumos spus toate cunoștințele principale do bândite în clasele primare, deci cartea cărților de școală. Pe urmă bucăți alse de literatură, morală, știință, călătorie, invenții, biografii, adică să fie și cartea înfloririi lumei. Și ilustrații multe și frumoase, apoi sfaturi și rețete utile însă cu adevărat practice, jocuri de aer liber și de casă, pe scurt și carte folositoare și distractivă.

Și să fie de 1000-1200 pagini mari cât Biblia sau cât un volum de enciclopedie, tipărită admirabil pe hârtie durabilă, legată splendid, o carte care să atragă ochiul și să-l încânte, o adevărată podoabă de masă, lucrul cel mai de preț și cel mai frumos din casa săracului.

Și să se dea gratuit câte-un exemplar fiecărui absolvent al școalei primare, având pe foaea dinăuntru icoana școalei lui ori cât de modestă ar fi fost, cu deviza „Nu mă uita".

Nu știu dacă ar costa cât câștigă un misit cu automobil într'o lună, dar ar fi fără de preț pentru țară, pentru neam, pentru literatură, artă, morală, pentru propășire într'un cuvânt.

Ce ziceți, propagăm ideea?

I. TEODORESCU

Bărăganul

după un desen de M. BOUQUET

Un pictor francez care a călătorit mult prin România, M. Bouquet, s'a inspirat dintr'un colț al Bărăganului pe care îl numește: „La Steppe".

Satirice

In alte vremuri

(După Petöfi)

In alte vremuri, înțeleptul
Mergea călare pe măgar.
Dar astăzi lucrurile-acestea
Nu le mai vezi, — e foarte rar.

Cu totul altfel se întâmplă
Acum și lucru-i chiar pe dos:
Azi merg călări pe cai, măgarii
Iar înțelepții, merg pe jos.

P. ROSIADE

Schițe din câmp

Carele

Simți șovăirea primăverii aci.

Drumurile sunt desfundate și duc încet în tristețea depărtării peste pânze rari de apă, cari strălucesc ca niște lacrimi mari.

Și carele se chinue amarnic.

Să fi pornit de veacuri oare să-și îndeplinească osânda, de năzuiesc așa de anevoios spre zidirea mută pe care noaptea o înaltă în fund?

Carele trase de boi se chinuie ca niște dricuri.

Sufletul de pe ele apasă greu.

Boii se leagănă'n jug deoparte și de alta a drumului.

Păcatul apasă și îngroapă roțile. Roțile gem. Vitele sufla, și plâng întinderea, ochii lor tremură.

Câțiva oameni sar lângă juguri și strigă, pe când se întunecă tot mai mult.

Dricurile se urnesc, iarna întârzie cu ele.

Desigur, se vor chinui așa mereu și pedeapsa lor e veșnică.

Lumini au înflorit departe, ca să arate că sânt foarte departe, și stele curate au sclipit sus, ca să arate că sunt foarte sus.

In prăpastia drumului desfundat, carele cu boi se chinuie domol și adaogă suferința.

Chinul omului se smulge, pleacă în nesfârșit.

Și simți șovăirea primăverii aci.

I. VINEA

Glasul unui poet maghiar

Năzuințele literaturii ungurești din Ardeal

de dr. Ernest Ligeti

D. Dr. Ernest Ligeti este directorul revistei literare „Napkelet" (Răsărit de Soare) și autorul mai multor volume de poezii. A tradus mult din marii poeți francezi și germani.

olo

Nu putem privi literatura decât numai ca întrețesută din nesfârșitul tört al vieții sociale. Opera literară, prin aceea că i s'a dat forma scrisă, gata să fie cetită, nu și-a început cariera încă, ci își începe cariera numai atunci când cetitorul și autorul simt că sunt indispensabili unul altuia, își simt atârnarea unul de celalt. Oricât am fi aderenții artei pentru artă, nu putem uita că scrierile noastre nu sunt scrise pentru ele însile ori pentru noi, ci totul se scrie pentru oameni, precum totul în lume e pentru oameni. Deci, avem datoria să studiem literatura: ori ca manifestare a voinții teleologice, ori ca efect ulterior al scrierii. Dar acest efect social, cauzat vrând nevrând de o operă literară, ne obligă la multe. Și tocmai de aceea trebue să scriem, ca să atragem luarea aminte a oamenilor asupra raporturilor dintre lucruri. Și cu toate că ungurește scriem, ungurește cugetăm și lirele noastre sfărmate țipă balada maghiară, nu putem să ne oprim cu dorul nostru de a cunoaște la hotarele unei comunități alcătuite de o limbă. Trebue să ne îndreptăm privirile spre orizonturi mai îndepartate. Noi scriitorii ardeleni, deoarece nu ne putem prostitua gândirile noastre intereselor puterii, ci suntem siliți să stăm „en garde" față de putere, trebue să ne iertăm luxul să propovăduim bunătatea — asemenea tuturor biruințelor și celor cari au suferit. Intr'adevăr, nici un cuvânt n'ar trebui să se aștearnă sub condeiul nostru, care să nu strălucească de cerneala bunătății hărăzite tuturora. Teza darwiniană în „struggle for life" al nostru este: *să propovăduim ideea umanitară, care îmbrățișează pe toți oamenii.*

Menirea scriitorului ungur din Ardeal nu mi-o pot închipui altfel decât în serviciul pacifismului, idealismului. Și, privind această misiune, care plutește ca o stea deasupra orizontului, înălțându-se dincolo de legăturile de sânge și neam, nu pot crede că nu ne vor întinde o mână de frate acei dintre scriitorii români, cari cugetă asemenea. Și dacă e astfel, ce ne oprește ca să lucrăm laolaltă călăuziți de un țel, pe o cale care să nu atingă în zboru-i pământul, ci care s'avântă în înălțimi ideale. Noi am fost totdeauna aderenții acestei colaborări frățești, dacă politica n'ar fi fost pe lume. E sigur că Eminescu și Petöfi nu s'ar fi luat la ceartă pentru numele străzilor. De asemenea, arcușul maestru al lui Enescu apropie pe om de om mai bine decât bunăoară conferințele economice. Ady Endre ar fi știut mai multe să-i spună lui Goga despre durerile sufletului maghiar, decât demonstrația nenorocită a funcționarului ungur redus.

In primul număr al revistei literare progresiste, dar mândră de sufletul ei maghiar, pe care o conduc cu modestele mele puteri, am spus că scriitorul român trebue să caute solidaritate la cel ungur. Ca să grăbim acest lucru, am cerut câteva cuvinte dela Eftimiu, Rădulescu-Motru și Emil Isac, cari au apărut în revista noastră. Spunem deci sus și tare că *datoria noastră cea mai de seamă e să ne cunoaștem reciproc cugetele și să ne schimbăm reciproc productele literare.*

Dar lucrurile materiale ne împiedică mult. Noi, o minoritate a cărei vitalitate abia ajunge să ne putem edita propriile producte literare, nu putem contribui la munca comună decât cu dorința platonică a reușitei. Literatura română mai vioaie, mai puternică materialicește va trebui să încerce prin traduceri și prin alte mijloace să ne cunoască și va trebui să ne pună și nouă la dispoziție propriul ei aparat, spre a servi în schimb publicul literar unguresc din Ardeal. Scopul acestei acțiuni literare mutuale îl știm cu toții. Vrem să știm însă cum, în ce chip ne vom pune pe muncă. Rog pe cei ce poartă și cel mai mic interes, față de acțiunea noastră, să ne ajute cu propuneri concrete.

DR. ERNEST LIGETI

Din dicționarul meu domestic

Vaca mea

Vaca mea s'a născut ca să moană. Se continuă în răstimp. Are o patrie de coceni ursuzi și-un univers care începe dincolo de peisaj. Vaca mea își iubește cocenii: deci patria. Patria e în totdeauna unde e coceanul. Dar vaca mea își iubește și universul; universul e un fel de patrie mai mare: trebue să fie acolo munți de coceni. Pe urmă e frumos și bine crescut să'ți iubești universul.

Vaca mea n'are vicii și mai ales n'are virtuți. E o persoană prin excelență socială. Ferită de virtuți și mai ales de vicii, vaca mea e ferită și de inteligență. Ori, se știe cât daună inteligența mersului normal al omenirii. De aceea vaca mea ar putea fi fericită, dacă ar avea conștiința că este. Dar dacă afirm că conștiința vacei mele, e compusă din atomi și e indivizibilă — nu pot însă afirma că există. Conștiința vacei mele e să deie lapte. Atât.

Vaca mea e fericită, fiindcă e tristă. Și e absurdă. Are tristețea lucrurilor fără contur, a plugului inutil, a pământului țărănos, ca rumegat: tristețea lucrurilor fericite. Dar vaca mea e fericită și fiindcă rumegă. Are un stomac cât patru. Mâncarea trece în fiecare stomac pe rând și vaca mea are de patru ori voluptatea mâncării.

Uite pășunea; vântul a încălicat pe ierburi și varsă polen pe nări. In cupe de romanițe albe, au murit gândaci de aur. Hăt dincolo, e trifoi. Dar nu se vede, nici nu se simte. Și totuși instinctul vacei mele duce la trifoi. Ea nu poate disocia: tăcerea implică amurg și frumusețea naturei, planta lecuitoare. Dar umblă prin natură, cum umblă prin trifoi. Mănâncă cât trifoi poate și câtă natură. Rumegă pe urmă. Devine tristă. Și-așa în fie-care zi. Trifoiul continuă să fie confundat cu poeza naturii.

Seara, mirosul fiert al câmpului urcă ca o vapoare de tămâie. Vaca mea tresare. Îi place mirosul și-i place seara. Își ridică botul, în care spânzură ca într'o dantură știrbă, trei funde de verdeață. Ar vrea să-și arate recunoștința față de seară și față de miros; dar nu găsește nici o modalitate ca să le poată mânca. De aceea pleacă singură spre casă.

Reverie.

Dacă vaca mea se frezește în drum cu vaca vecinului și cu vaca lui Ion al vădanei și cu vaca lui M-me Popescu (care se află aci în vilegiatură) și cu vaca codană și galeșă a primarului. Plecaseră probabil toate, fiindcă se supăraseră pe miros și pe seară. Nu vorbesc nimic între ele. Tac. Din când în când, o vacă din populație, pipăie un gard și rupe o portiță spre mărar și spre cartofi. Nimeresc singure acasă, obosite de trifoi și de poezie. Proprietarul le așteaptă în tindă, scrofulos și posac. Cafeniu și ofilit, (ca o cultură de cartofi) el calculează după laptele țâțelor, câtă poezie face vaca. El crede, ca și vaca, anume că laptele provine din ierburi și din iologeală. El știe bine că trăiește de pe urma vacii și totuși o privește cu ură. Nu-i poate ierta, chiar când îi produce câștig, proveniența echivocă.

Și vaca stă nemișcătoare și fericită. Și vaca stă în curte, resemnată. O să se lase iarăși mulsă și iar o să mănânce coceni. Prea e deterministă, ca să creadă că cineva îi poate schimba destinul, cum strămuți un râu.

Noaptea. Vaca mea n'a reușit să aibă memorie. De aceea nu știe că mâine o să fie iar ziuă și iar pășune. Și muge lung.

B. FUNDOIANU

Ungheni VII 1918.

Chemarea

Trecu o șoaptă, ca de vânt,
Pe fruntea-i de poet și zise:
„Sosit e timpul, — sol de vise!"

Desprinse genele 'ngânate,
Mirat, cu-o frică fără nume —
In fața lui era o lume.

„Acum, ia Visul tău și umblă!
„Sub pașii tăi sunt urme sfinte!
„Cu fruntea sus — mereu nainte!"

Era un drum spinos și greu.
Privi 'ntristat: — „...Dar unde sânt?"
— „In lumea ta — de pe pământ".

A mers, și-a mers, și-a mers. — „Dar ținta — ?"
Șopti el. — „Ținta ta? Privește:
„O stâncă 'n foc de zare crește —

„Ca un altar spre cer se 'nalță —,
„Cărarea ta acolo duce —
„Pe vârful stâncii, vezi, o cruce;

„Pe muta cruce de pe stâncă
„Un trup murind întinde brațe
„Ce binecuvintează încă —

„El tinde brațele — și moare
„Căci e un Om ce-avu un vis,
„Și moare pentru tot ce-a zis".

Poetu-a 'ngenuchiat spre chipul
Din sângerate zări pierdute;
Dar glasul iarăș zise: — „Du-te,

„Cuvântul bun, frumos și drept
„Din visul tău — tu spune-l sus!
„Și când cuvântul va fi spus —

„Pe vârful stâncii te aștept!"

A. TOIA

Foamea.

— Note din carnetul unui ofițer român prizonier în Bulgaria —

HASCOVO, 20 Februarie 1917

In coprinsul taberei s'au făcut pârtii, iar în dosul baracelor zăpada s'a bătătorit pe o întindere mai mare. Câțiva ofiteri au ieșit de dimineață la aer să se mai dezmorțească. Slabi, anemiați, zdrențăroși, par mai mult arătări din alta lume. Calcă rar, cu băgare de seamă, preocupați par'că de un singur gând, acela de a nu-și pierde echilibrul. Se mișcă așa, ca niște umbre firave, ostenindu-se să-și păstreze poziția verticală, flămânzi și chinuiți de dorul unei pâini întregi.

Pâinea întreagă! Iată idealul acestor oameni în cari foamea a nimicit par'că orice preocupări mai înalte, lăsându-le doar instinctul îndeplinirei nevoilor fiziologice. De dimineață îi văd dând târcoale în jurul bucătăriei, pe la cancelarie, pe la magazia cu provizii, iscodind pe bucătari, pe soldați, pe lucrătorii sârbi, pe oricine le iese în cale, ca să afle dacă în ziua aceea se dă pâine, și anume dacă pâinea e întreagă ori numai jumătate. De trei săptămâni însă rezultatul acestor iscodiri e invariabil: o jumătate de pâine, ceea ce nu mai stârnește în barăci nici simțimântul de indignare dela început, ci numai unul de desnădejde posomorâtă. O jumătate de pâinișoară de mălai pe zi și o mână de pere pădurețe fierte în apă însemnează nimicirea sistematică și sigură, sleirea oricărei vlăgi din trupurile captivilor.

Mă îngrijește mai ales starea lui Alexandru Filipescu, cunoscut cititorilor „Faclei" sub pseudonimul Filimon. Foamea îl seacă de pe picioare. E veșnic agitat, ca prins de friguri. Dimineața se plimbă pe pârtia din dosul barăcei gesticulând nervos, cu pași mari, cu căciula-i țuguiată trasă peste ochi. Spune tuturor că nu mai stă, că vrea să fugă, și-și făurește mereu planuri. Mă țin de el și caut să-l liniștesc cu vorba.

— Evadez! Să știi că la noapte evadez! Ori mă împușcă santinelele, ori scap!

— Dar unde? N'ai văzut că nici o încercare n'a izbutit?

— Spre Adrianopol. Intr'acolo n'a încercat încă nimeni. Mă dau în mâna turcilor.

— Crezi că la turci e mai bine?

Se uită la mine cu ochii holbați, mă apucă de gulerul mantalei și mă zgudue furios:

— Mă! Turcii sunt oameni de omenie, nu sunt sălbateci ca bulgarii. Ei au să-mi dea cel puțin pâine!

Și după un ceas de plimbare, obosit, istovit de puteri, se duce în baracă, se trântește în paie, își trage mantaua până peste ochi și stă nemișcat ca „să nu cheltuiască energie"! Nu se scoală decât când vine pâinea, și atunci o mănâncă toată, pe nerăsuflate.

L'am sfătuit într'o zi să păstreze o parte din pâine ca să aibă ce mânca și seara. Dar el mi-a făcut o teorie întreagă:

— Sistemul vostru nu e bun. Voi vă împărțiți pâinea și stați flămânzi toată ziua. Eu o mănânc toată, dintr'odată și am, cel puțin pentru o jumătate de ceas, iluzia că sunt sătul.

Și zguduindu-mă iar, îmi strigă în obraz:

— Mă, eu nu trăesc decât pentru jumătatea asta de ceas!

(Asemenea jumătăți de ceas n'a mai apucat multe, bietul Filipescu, căci peste vre-o trei luni s'a stins din viață, în lagărul Sliven, mai mult de foame decât de boală).

Pela ceasurile zece, ofițerii dela Neajlov, pe cari noi cei dela Kirdjali i-am găsit aici când am sosit, au fost chemați să li se achite soldele dela începutul captivității,—câte 30 de lei pe lună. Cei dela Kirdjali, deși împlinim șase luni de captivitate, suntem înștiințați că nu vom primi nimic, deoarece n'au sosit actele privitoare la noi.

Plata se face destul de repede. Care cum iese din baraca în care s'a așezat casierul plătitor, se îndreaptă întins spre cantină, în jurul căreia îmbulzeala e neînchipuită. N'am văzut niciodată o brutărie asaltată de flămânzi în vreme de foamete. Mi-aduc aminte însă de vorbele Directorului de teatru din Faust al lui Goethe:

„Aș vrea să văd mulțimea dând năvală la casă încă de pe la ceasurile patru și înghesuindu-se cu țipete și vaete, ca 'n jurul brutăriilor pe timp de foamete".

Nu-mi închipuesc ca priveliștea să fie mai grozavă ca aceea pe care o înfățișează cantina astăzi. Cei câțiva lei pe cari au pus mâna, înfățișează pentru nenorociții ce flămânzesc de atâta timp, putința de a mânca odată bine. Și iată-i acum pe toți la cantină, cu castroanele în mână, înghesuindu-se, strivindu-se, răcnind, apostrofându-se unii pe alții, căutând care mai de care să străbată până la tejghea ca să apuce una din puținele porții de mâncare pe care le poate pregăti cantina. Cei ce nu mai încap pe ușe au asaltat fereastra, iar cei din urmă caută să-și facă loc cu coatele, cu pumnii, ori își întind castroanele peste capetele celor dinaintea lor, strigând, cerșind, implorând pe cantinier. Inghesuiala e așa de mare încât furnicarul de năvălitori s'a preschimbat într'o masă imobilă, țeapănă, în care nimeni nu se mai poate mișca: cei ce au izbutit să ia mâncare nu pot ieși, ceilalți n'au putința să se mai apropie. Și stau așa, într'o încordare nemaipomenită, zădărnicindu-și reciproc silințele, asudați, răsuflând greu, cu foamea sporită de apropierea mâncărei, ca niște câini flămânzi înlănțuiți la doi pași de o bucată de carne ademenitoare. Din grupa aceasta, oribilă în ansamblul ei brutal, a dispărut orice urmă de omenie și n'a rămas decât animalul flămând redus la stare de instinct. Porția de mâncare spre care năzuesc cu o pornire atât de elementară, nu e o simplă porție de mâncare, e o parte din viața care li se macină zi cu zi de mizerie și de foame. Niciodată n'am văzut o icoană mai grozavă a luptei pentru traiu în tot ce are ea mai hidos.

Abia târziu blocul de carne omenească încremenit în jurul cantinei începe să se desfacă, iar norocoșii cari au izbutit să cumpere mâncare, pleacă îmbucând încă de pe drum cu lăcomie, urmăriți de privirile dușmănoase ale celorlalți.

21 Februarie

Doi tineri ofițeri, sublocotenenții Puiu Pitișteanu și Radu Bellu, trec vorbind pe lângă mine. Surprind în treacăt următoarea reflexie a unuia din ei:

— Aș fi fericit să mi se dea aici mâncarea pe care o dam acasă câinelui meu.

Am ajuns să pizmuim și soarta câinilor..

IOSIF NĂDEJDE

Maxime

Psihologie feminină

O femee cinstită are mai puțin de patruzeci de ani.

BALZAC

Se spune, că nu e frumos să iubești femeea, cu care ți-e rușine să te căsătorești.

STENDHAL

Oamenii cei mai buni, oamenii cei mai capabili de duioșie, fac să sufere femeile pe care le iubesc; le chinuiesc și simt o plăcere crudă știind cât de mult le doare. Lucrul se explică prin faptul că o astfel de suferinți este o dovadă de dragoste. Plânsul iubitei, li ișește mai mult pe bărbat, când acesta se îndepărtează, decât bucuria cu care îl primește când se înapoiază. In clipa când ciocârlia cântă, Romeo își poate da seama cât e de iubit

MARCEL PREVOST

Ronetti Roman despre „Manasse”

de B. Brănişteanu

Sunt cincisprezece ani de atunci. Se juca la Teatrul Naţional „Manasse" cu succes crescând. 'L-am întâlnit pe Ronetti Roman şi am vorbit cu dânsul de eroul său.

Il văd pe Ronetti Roman viu înaintea mea. M'a impresionat mai cu seamă privirea lui adâncă, blândă, pătrunsă de melancolia rassei, peste care, totuşi, omul se ridicase. Era simplu, era modest, prea modest chiar. Nu avea nici una din apucăturile scriitorului care a repurtat un mare succes. Se dădea natural. Vorbea puţin şi rar. Cântărea par'că fiecare cuvânt de două ori, înainte de a'l spune odată. Şi fără voia mea, pe când vorbeam cu dânsul, gândul îmi zbura spre cel mai bun prieten al lui, spre Caragiale. Firi congeniale, s'au iubit şi apreciat. Dar dacă amândoi aveau comun greutatea emisiunei operei literare — nonumque prematur in annum — în ce priveşte convorbirea, se deosebeau fundamental. Ronetti Roman şi vorbea par'că greu, pe când Caragiale era causeurul fermecător din naştere şi dacă e de regretat ceva, apoi este că n'a avut şi el un fel de Eckermann care să noteze tot ce a spus în viaţă, căci opera ce ar fi eşit astfel ar fi fost mai caracteristică pentru Caragiale decât chiar scrierile sale şi ar fi asigurat o şi mai mare strălucire personalităţei sale artistice în viitor. Dar aşa măsurat cum vorbea, par'că hezitând, par'că mereu căutând expresiunea cea mai potrivită, mai adequată, Ronetti Roman te prindea în farmecul gândirei sale, toată compusă din înţelepciune şi când lua forma glumeaţă, încă pătrunsă de un dram de amărăciune, necontestat partea de moştenire a urmaşului locuitorilor din Ghetto, te impresiona cât era şi ea de blândă şi împăciuitoare.

Mi-a istorisit atunci povestea tipărirei lui „Manasse" care, se ştie, a dus viaţa ticnită a cărţei, înainte ca s'o ia pe cea agitată — agitată până astăzi — a rampei. Atât de puţin îşi făgăduise Ronetti Roman dela „Manasse" încât 'l-a chemat pe d. Steinberg, cunoscutul editor, şi 'l-a spus: „Tipăreşte aceasta carte. Nu sunt sărac, aşa că dacă vei pierde la dânsa, iţi voiu acoperi eu paguba. Dacă vei câştiga şi vei crede că mi se cuvine şi mie ceva, îmi vei trimite acasă ce vei crede că mi se cuvine". Au şi cărţile soarta lor. Avem cu toţii cuvânt să credem că cea a lui Ronetti Roman a avut o soartă bună şi să sperăm că autorul n'a avut nici o pagubă de acoperit. Cine ştie însă dacă literatura dramatică nu ar fi rămas pentru multă vreme încă săracă de o mare operă, dacă Ronetti Roman nu ar fi putut ţine limbagiul de mai sus. Nu voiu prin aceasta să mă ating de meritele vechilor noştri editori, cari, cei mai mulţi, au făcut adevărate jertfe pentru literatură. Dar şi experienţa lor era descurajatoare şi n'aveau totdeauna putinţa de a ghici dacă ajută să dea la lumină o lucrare de valoare sau sporesc numai maculatura, de care pe vremea aceia, nu era lipsă...

Dar despre însuşi Manasse, ce-a spus Ronetti Roman?

Grija lui cea mai mare a fost de a se apăra contra părerei că a scris o piesă cu tendinţi. Dacă o tendinţă se manifestă, ea nu a precedat planul lucrărei sale. Ea a decurs din executarea ei, în conformitate strictă cu viaţa. Ce 'l-a preocupat pe dânsul, a fost eroul, tipul evreului bătrân din vremea veche, pe care el il apucase încă în copilăria sa, din care întâlnea ici-colo în Moldova câte un crâmpei, dar care dispărea tot mai mult. Ronetti Roman a gândit că tipul acesta e prea frumos pentru ca să nu fie păstrat amintirei generaţiilor viitoare şi s'a decis — după cum mi-a spus textual — să-i ridice un monument.

I-a fost pe dată clar că nu ar putea face aceasta mai bine de cât printr'o dramă. Pentru aceasta a trebuit să imagineze o acţiune. Acţiunea nu putea fi de cât aceia care avea să răscolească cele mai mari adâncimi ale sufletului eroului său, adâncimile în cari e ancorată religia, credinţa. Odată ajuns la această încheiere tema era par'că de la sine dată. Lumea veche, în deperire, din care bătrânul cu străbuna cerbicie şi neclintita credinţă a lui Izrael, se înălta ca o stâncă în mijlocul marei furtunoase care dă s'o acopere, trebuia să se ciocnească cu lumea nouă. Ideile de ură, resemnare, credinţă în trecut, amărăciunea născută din secole de suferinţi, experienta tristă, nu a unei vieţi omeneşti, ci a generaţiuni întregi, trebuia să se înalţe într'o ultimă sforţare, înainte de a se prăbuşi în faţa nouei evanghelii a dragostei şi împăcărei. Numai în această ciocnire se putea pune în evidenţă caracterul de aramă, dintr'o bucată, desvoltarea armonică, echilibrul sufletesc cum naşte dintr'o conştiinţă veşnic scrutătoare şi veşnic împăcată, filosofia acela a vieţei care iartă oamenii fiindcă-i înţelege, dar e implacabilă în lucrurile dumnezeieşti fiindcă ele nu ţin de domeniul înţelegerei, ci al imperativului categoric al moralei care se confundă cu credinţa, numai în ciocnirea aceasta dintre două lumi, dintre două credinţe, putea să ni se desvăluie cu puterea cu care ne apare Moise, sub dalta lui Michel-Angelo, figura impunătoare a lui Manasse. In ciocnirea aceasta, în conflictul acesta soluţiunea decurge în mod natural şi logic din observarea şi cunoaşterea vieţii însăşi. Manasse, în totul asemănător Profeţilor cari au apărut totdeauna la întretăierii ale drumului poporului lui Izrael, trebuia să se prăbuşească. Vestitor al timpurilor trecute, trebuia să afle că nimeni nu'i înţelept în casa lui şi că roata vremei nu se poate întoarce. Un slăbănog s'ar fi tocmit cu viaţa. El, cade sub povara vremei lui, pe când în depărtare se înalţă soarele unei noui credinţe, soarele toleranţei şi al iubirei, soarele care încălzeşte pe toţi deopotrivă, care ştergând deosebirile dintre creştini şi evrei şi alte confesiuni, caută prozeliţi pentru ...umanitate.

De altfel, a continuat Ronetti Roman, „Manasse" este ilustraţiunea şi a unui alt adevăr, anume a aceluia că nici un om nu poate trăi în totul după intenţiunile sale. Sunt prea puţini aceia cari ating idealul ce urmăresc. Adesea ori un incident, un lucru de nimic în aparenţă, schimbă complect rostul şi scopul vieţei noastre. Concepând drama sa, a înţeles să pue pe scenă şi evoluţia firească a lucrurilor: trei generaţii apar, fie-care cu alte aspiraţiuni. Intâia îşi trage idealul din trecut, a treia şi'l pune în viitor. A doua însă întruchipează generaţia de tranziţie, cea care nu mai crede în idealul din trecut în care fusese crescută şi nu crede încă, în idealul viitor, dacă măcar îl cunoaşte. Din punctul de vedere al vieţei fizice, ea e poate singura mulţumită şi fericită, dacă are, cum e cazul la Kohanovicii, avere. Şi trecutul şi viitorul însă nu o preocupă de cât când nevoile vieţei îi cer să ia poziţiune. Atunci e instinctiv cu progresul pentru că o aranjază mai bine sau pentru că dragostea pentru urmaşi e mai mare de cât cea pentru ascendenţi.

Convorbirea mea cu Ronetti Roman s'a terminat atunci cu o întrebare, anume dacă mai scrie ceva. Mi-a răspuns glumeţ: că e agricultor şi are multe afaceri, că din munca scrisului nu se poate trăi la noi, iar dacă munceşti altfel pentru a agonisi traiul, nu-ţi mai rămâne vreme să scrii. Totuşi m'a lăsat să înţeleg că lucrează la o nouă dramă, cu subiect din viaţa populaţiei creştine. Rămas-a vre-o urmă a acestei lucrări? Sau poate n'a ieşit din faza de proiect?

Era în anul 1908. Mă aflam la Berlin, când am primit dela Caragiale rândurile de mai jos, pe cari le reproduc pentru că în simplitatea lor sunt un frumos epitaf pe mormântul în care de doisprezece ani zace autorul mult hărţuitului şi totuşi eternului „Manasse":

Stimate Amice,
Iţi scriu mâhnit de tot. Azi dimineaţă până 'n ziuă, am primit o telegramă din Iaşi, care m'a sdrobit: Ronetti Roman a murit aseară luni. Păcat de el! Bietul meu vechiu prieten! Cât era el de bun! Ce om de inimă şi de spirit s'a prăpădit aşa iute.
Al d-tale prieten
Caragiale

Aşa am aflat că Ronetti Roman nu mai este. M'am dus la Caragiale acasă şi a fost o veghe dintre cele mai duioase, pentru omul de spirit şi de inimă, care se prăpădise atât de iute.

B. Brănişteanu

Prelegerile „Studio“

Dem. Teodorescu: Arta şi spiritul revoluţiei contimporane.

Se poate spune, că a doua prelegere „Studio" a fost ceiace trebuia să fie prima: definirea exactă a artei noui şi a felului cum noua grupare artistică şi culturală înţelege să manifesteze această artă. Se simţea nevoia unei explicaţii largi spre a se vedea în mod concret ce urmăresc atâtea conferinţe, atâtea cursuri de muzică, dans şi mimică nou create. Şi explicaţia era cu atât mai necesară cu cât în prima prelegere ni se vorbise de arta greacă, de arta veche de tradiţii ancestrale, iar grupul „Studio" continua să pasioneze totuşi prin... noutatea artei sale...

Se pare că d. Dem. Teodorescu şi-a luat greaua sarcină de-a da explicaţiile necesare asupra artei noui, asupra acestei „revoluţii în artă" a grupului Studio. Titlul conferinţei vorbea în deajuns: Arta şi spiritul revoluţiei contimporane. Adică rezultanta revoluţiei pe tărâmul cultural. Influenţa revoluţiei contimporane asupra unor sfere mai curate, mai imaculate decât sferele politice. Influenţa spiritului nou al revoluţiei contimporane asupra artei. Acest spirit nou nu s'ar reduce decât la închistarea cât mai puternică a elementului religios. Şi în această privinţă se poate spune cu certitudine că Wagner—care ştiuse să dea cele mai multe emoţii estetice împreunate în acelaş timp cu emoţii religioase—a fost premergătorul acestui spirit nou artistic. Arta având ca bază şi ca nerv al existenţei ei, acest spirit religios, va şti să adune în complexul ei dansul, muzica şi gestul şi va şti să'şi găsească teren prielnic de desvoltare mai ales în Teatru.

Grupul „Studio" ţinând să facă cunoscut mulţimei pasionate tendinţele ei prin glasul d-lui Dem. Teodorescu, nu poate fi decât felicitat—căci alegerea aceasta a avut un îndoit avantagiu, dacă se are în vedere—pe de o parte—felul cald, convingător în care vorbeşte conferenţiarul şi pe de altă parte frumuseţea subiectului desvoltat.

Tudor Vianu: Maurice Maeterlinck

Autorul cărţii de dragoste profundă şi înduioşătoare liberare sufletească „Le tresor des humbles" şi-a avut consacrată o zi în şirul prelegerilor „Studio". Intrucât noua artă trebue să întrunească în ea mai ales motive religioase, opera lui Maeterlinck trebuia să fie prin misticismul ei analizată printre cele dintâi.

După literatura durerii şi a revoltei contra Dumnezeirii a venit literatura tristeţii şi resemnării, literatura mistică. In ultimii ani această literatură a luat însă diferite înţelesuri. Unii o apropie de individualism, bazaţi pe faptul că misticismul este starea în care un suflet nu caută decât relaţiile cu infinitul. Alţii au văzut în misticism o stare analoagă quietismului şi Remy de Gourmont plecând de la fraza lui Maeterlinck, „Dumnezeu surâde la greşelile noastre cele mai mari, după cum surâdem noi la jocurile cainilor mici." îl clasează pe poet în rândul quietiştilor.

Ori cari ar fi înţelesurile date în ultimul timp misticismului, faptul concret rămâne că morala mistică ignorează orice operă care nu cuprinde în ea umanul şi divinul. Maeterlinck vede venind un timp în care oamenii se vor înţelege de la suflet la suflet, în care fiinţele libere şi mândre nu vor admite altă judecată decât judecata divină. Pe această temă este brodată întreaga operă a lui Maeterlinck, care nu formează decât un strigăt surd, un gemăt mistic.

Acest strigăt a fost analizat de d. Tudor Vianu, iar pentru uşoara înţelegere a geamătului mistic al lui Maeterlinck, d-na Lily Popovici a pus toată dulceaţa şi muzicalitatea vocii sale în câteva versuri.

T. Ş.

Lângă tine

Sunt iarăşi lângă tine.
Şi ca să fiu aicea am colindat o lume
Şi-am rătăcit o viaţă în dorul de mai bine
Şi-am plâns atâtea lacrimi şoptind acelaş nume.

De unde viu? — ce-ţi pasă frumoaso adorată!
Dar ţi-am adus cu mine un suflet şi-o iubire
Şi-o dragoste de viaţă, de viaţă ne'ntinată;
Şi'n ochi o rugăciune ce strigă: mântuire!
Eu ţi-am adus un suflet, ca soarele de vară
Inflăcărat de visuri, de dor, de tinereţe,
Şi sufletul meu cântă de-ai vrea, ca o chitară
Sub degetele fine ale unei cântăreţe.
O, sunt în el atâtea cântări nedesluşite
Dar ştiu un singur cântec anume pentru tine
In care atâtea vorbe sunt lacrime trăite
Şi ori şi care sunet e-un plâns de mandoline.
Am să ţi-l cânt pe-acela, căci l'am cântat adese
Şi-l spun pe dinafară, cum spun o rugăciune
Căci ţi-l spuneam tot drumul în şoapte ne'nţelese
Şi-mi pare nou de-apururi ori cât de mult l'aşi spune...

Sunt iarăşi lângă tine;
Şi mi-am uitat trecutul cu căi întortochiate
Şi cântecul meu jalnic din lacrimi şi suspine
Şi m'am uitat pe mine cum am uitat de toate.

Ridic spre tine ochii să te privesc în faţă,
Apoi sărut o mână micuţă şi frumoasă.
Doar m'ai privit o clipă şi m'am aprins de viaţă
Din viaţa ta cuminte şi-atât de luminoasă.
Ce netedă se-aşterne de-acum cărarea vieţii
Şi sufletul meu cântă sub degetele-ţi fine;
Mă simt ca'n Paradisul ce l'au visat profeţii:
Sunt iarăşi lângă tine!

I. C. Aslan

Viziune de iarnă

Tu vezi, afară ninge şi inflori'ri de nalbe
Căzând în adierea satanicului vânt,
Ca perle nestemate se prind în albe salbe,
Şi 'mbracă 'ntreaga stradă în argintat vestmânt.

Se dantelează geamul cu înfloriri bizare
Şi iarna 'nghiaţă 'n suflet cu albul infinit;
Tu vezi afară ninge şi'n alba fluturare,
Doar un drumeţ se pierde pe stradă rătăcit.

Ce greu îi sună pasul pe valul de zăpezi.
Brăzdează oare-o taină pe-obrajii lui de lut?
Tăcerea se 'nfiripă... şi-apoi nimic...
tu vezi,
Afară tot mai ninge...
Drumeţu-a dispărut...

V. Sandu

DATORIA

— SCHIŢĂ —

de C. ARDELEANU

— Ascultă mă, boule; încă odată — ai înţeles? — încă odată să se mai repete, adică să se întâmple, una ca asta, şi să ştii că te bat măr, te dau afară şi te amendez cu leafa pe o lună. Trăsurile, pietoni şi publicul, să meargă în trapul cailor.

— Şi automobilele, trăiţi?...

— Şi automobilele... în trapul cailor, şi care nu se va supune ia-l de gât şi la poliţie cu el, ai înţeles?... la poliţie. Dumnezeu dacă ar fi, ia-l de barbă şi... Ai înţeles?...

— Am înţeles...

— Să nu te uiţi că-s îmbrăcaţi, mai cu seamă cucoane de-alea; mai înţeles? cucoane...

— Cucoane, domnule ofiţer.

— Nu toate boule; de-alea cu ciorapii ca pânza de păianjen; le vezi tu după picioare şi cu pieptii afară; cucoane uşoare, adică femei uşoare; ai înţeles?

— Slabe domnule ofiţer.

— Şi grase boule şi grase, dar uşoare... ciorapi de i se vede pielea piciorului şi...

— Sânii.

— Aşa şi bagă de seamă, — ai înţeles, — bagă de seamă că...

Şi domnul ofiţer, lipi două palme sunătoare pe obrajii umflaţi ai vardistului ce-i sta în faţă, ca încheiere a moralei care începuse cu doi ghionţi în coasta dreaptă.

— Piei din faţa mea şi bagă de seamă trap, trăsuri, automobile şi picioare; şi pentru că sergentul tot nu plecase încă, ofiţerul complectă:

— Că de aia suntem ordine publică, de aia ne plăteşte statul şi de aia... — încă odată — să ştii ori şi cine; pe jos, călare, în trăsură, în automobil sau... — bou dracului — ori şi cine care nu va asculta de ordinele tale — pe cari le dau eu — şi care va turbura liniştea publică şi care va periclita — înţelegi — periclita şi care... care... haide marş, şi pe tat'tu să-l duci la poliţie.

Toate aceste instrucţii sfârşite, ofiţerul mai trase o înjurătură, — aşa ca pentru el — şi intră în cancelaria companiei, în timp ce sergentul Stancu mişcându-şi buzele, înjura şi el — la rândul său — pe ofiţer, ştergându-şi faţa cu mâna, ca şi cum ar fi vrut să ridice urmele palmelor, ce-i usturau încă, obrajii cu înţepături ca de ace.

A doua zi, în „post", Stancu, să se răzbune de morala domnului ofiţer, privea lumea trecătorilor, gata pe gâlceavă, răstindu-se când şi când:

— Circulaţi domnilor!... circulaţi... n'auzi mă, mişcă, ce strici ordinea publică?...

De trei luni era în poliţie şi slujbă ca în ziua aceia numai făcuse, nu el, dar nici unul.

Injura birjari, şoferi, notă câteva numere de trăsură în carnet, şi ca un leu furios, în cuşca-i de gratii, măsura înaintea şi în urma lui, cei şase paşi la cari îi dădea dreptul regulamentul, şi cu ochii în toate părţile, nimic să-i scape nevăzut.

Stancu se simţea mare şi rău, ca domnul ofiţer la teorie, sau în ziua în care trebuia să dea raportul domnului comandant cel mare, cel cu barba roşie şi cu patru trese la chipiu, în cancelaria poliţiei.

O trăsură trecu în fuga cailor pe lângă el, gata-gata să-l răstoarne. Stancu încremeni de spaimă şi sta locului, uluit de parcă Dumnezeu îi luase minţile, când se desmeteci, să repezi câţiva paşi pe urma trăsurei care era departe acum, puse ţignalul la gură, a vrut să fluere, dar şi-a luat seama mulţumindu-se cu câteva înjurături strangulate.

Ofiţerul, cu ordinele din ajun, era în spatele lui, venise în revizie.

— Boule!... ai adormit, era să te calce; să ştii că... şi scrâşnind dinţii şi strângând pumnii îi şopti parcă:

— Las pe mine, te aranjez eu. Apoi răstindu-se.

— Ia-i luat numărul?

— Luat..., îngăimă Stancu, care abia acum se gândise la asta.

— Dă-mi livretul spuse ofiţerul şi iscăli inspecţia „postului" respectiv, înapoia livretul şi plecă în timp ce Stancu se gândea mereu la trăsură, căutând să-şi aducă aminte de numărul ce-l avea. Parcă văzuse el un, doi, pe urmă trei sau opt, parcă era şi patru... şi tot chibzuind şi frământându-şi mintea ajunse să noteze în catastif trăsura No. 1248 şi rămase cu ochii căscaţi privind, ca şi cum atunci să ştersese trăsura pe lângă el.

Din susul străzei venea o trăsură în goana cailor de parcă era suflată de vânt; lui Stancu i se luminară ochii de bucuria răsbunărei. Asta-i îşi zise el şi cu sulul de cauciuc, cu care până atunci se lovise peste carâmbul cismei, făcu, de departe semn vizitiului să oprească, urechile îi ţiuiau şi parcă auzea încă glasul domnului ofiţer:

— „Boule!...

Intoarse capul, i se păruse numai. Vizitiul opri.

— La poliţie boule!... întoarce la poliţie!... se răsti Stancu.

In fundul trăsurei din mijlocul unui maldăr de blăni, Stancu văzu două picioare în ciorapi străvezii de mătase, şi doi ochi albaştri.

— Tâlharule!... vrei să omori lumea?... las că-ţi arăt eu ţ'e.

— Dar ce s'a întâmplat?... întrebă speriată stăpâna blănurilor, a ochilor şi a picioarelor aşa de frumoase.

— La poliţie se răsti din nou sergentul, şi punând piciorul pe scara trăsurei încercă să i-a hăţurile din mâinile vizitiului.

— Ascultă sergent, reluă doamna din trăsură; Ce s'a întâmplat? ce vrei?...

— Dumneata să-ţi vezi de treabă, ţi-am văzut picioarele, te cunosc; prea ţi-ai luat vânt. Când eşti în birje vrei să sbori, şi când mergi pe jos te împiedici de toţi, te cunosc eu, te cunosc... şi smuci hăţurile vizitiului care se uita nedumerit la sergent şi nu-i venea să creadă la cele spuse stăpânei.

Circulaţia se opri, lumea se adună, şi în mijlocul mulţimei Stancu, ţipa şi ameninţa, dete câteva ţignale, mai veni un sergent, încă unul, un subcomisar şi cercetările sumare începură.

— Domnule subcomisar, începu doamna, sunt soţia d-lui ministru X şi...

— Ce soţie!... ce ministru!... minte domnule subcomisar, o cunosc eu, nu te uiţi la picioare?... a mai făcut dumneaiei destule, o cunoaşte şi domnul ofiţer, şi pe urmă... ce mai stăm de vorbă, mână mă, se răsti la vizitiu şi cu toţii, pe scările trăsurei şi pe capră, intrară în curtea poliţiei, iar după ei, lumea cunoanelor, privea prin zăbrelele de fier ale împrejmuirei...

Când se deschise uşa camerei, comisarului de serviciu, Stancu urmat de doamnă, vizitiu şi ceilalţi sergenţi înţepenind în faţa comisarului, abia răsuflând, începu:

— Trăiţi domule comisar,... trăsura cu... numărul... — şi scoase catastiful din mâneca mantalei, cu numărul... 1248 trecând cu viteză,... cu caii în galop prin „post"... era să mă calce şi fără să se sinchisească... a gonit... înainte... marior a fost şi domnul... şi domnul.. ofiţer.. Bârzdoagă Niculai care... care a făcut chiar atunci revizia postului.

In clipa aceia uşa se deschise şi ofiţerul vâră capul înăuntru cu sfiiciune... Când îl văzu pe Stancu intră înăuntru şi dându-se pe lângă el îl întrebă:

— Ce-ai făcut?...

— Datoria domnule ofiţer,.. mi-am făcut datoria. Trăsura care era să mă calce, şi care poate a călcat pe cineva e asta şi arăta pe vizitiul ce sta în spatele doamnei.

Doamna îşi spuse numele comisarului, acesta imediat se ridică în picioare şi plecându-se de mijloc, cât p'aci, era să se plesnească cu fruntea de biroul din faţă şi abia mai stăpânindu-şi mâinile şi plecându-se mereu ca o nuia, repeta mereu acelaş:

— Scuzaţi... vă rog... scuzaţi doamnă... Excelenţă...

— Eu am trăsură de casă, nici n'are număr.

— Nu face nimic doamnă, scuzaţi,... mă rog...

— A fost obrasnic continuă doamna, s'a exprimat...

— Scuzaţi mă rog, nu face nimic, o 'să... şi adresându-se grav ofiţerului spuse acestuia:

— Iacă isprava sergentului dumitale!... a adus la poliţie pe d-na ministru X...

— Eu am să-i spun soţului meu şi...

— Nu face nimica doamnă. Excelenţă... şi comisarul se legăna mereu pe picioare.

Stancu sta drept ca un lemn, nepricepând prea bine ce se petrecuse. Când ochii ofiţerului se pironiră în ai săi şi înjurăturile începură să curgă, ca ploaia de toamnă, înţelese că nici de data asta nu-şi făcuse datoria.

C. Ardeleanu

Conferinţele dela Ateneu

12 Dec. 1920.—*N. Iorga*: Avem o educaţie naţională? 19 Dec. 1920. — *Dr. I. Jianu*: Impresiuni din războiul întregirii neamului. 26 Dec. 192 . — *Georgescu Constant*: Din ţara soarelui răsare. 2 Ian. 1921.—*Ion Peretz*: Originea firească a Dreptului. 16 Ian. 1921.—*Aurel Iliescu*: Să râdem sau să plângem? 23 Ian. 1921.—*P. Gârboviceanu*: Şcoala şi iniţiativa privată. 30 Ian. 1921.- *N. N. Săveanu*: Emanciparea femeei şi dre tul de vot. 6. Febr 1921.—*Paul Negulescu*: Organizaţiile româneşti din America. 13 Febr. 1921. *Dr. Poenaru-Căplescu*: Tuberculoza după răsboi (cu proecţii). 2 Febr. 1921.—*D. Drăghicescu*: Consecinţele democratice ale războiului. 27 Febr. 1921.—*I. Th. Florescu*: Solidaritatea latină. 6 Martie 1921. — *I. Nistor* (rector al Univ. din Cernăuţi): Subiect reservat. 10 Martie 1921.—*N. Petrescu Comnen*: Chestia muncitorească la noi. 13 Martie 1921 —*Maximilian Hacman* (Decanul Facult. drept din Cernăuţi): Subiect reservat. 20 Martie 1921. *Em. Antonescu*. Din prbegie. 27 Martie 1921. — *N. Bălănescu*: Jertfele şi idealul nostru. 1 Aprilie 1921.—*C. Banu*: Politica petrolului. 10 Aprilie 1921.—*Th. D. Speranţia*: Amintiri din Rusia. 17 Aprilie 1921. — *Ştefan C. Ioan*: Trei săptămâni în ţara inarhiei. 24 Aprilie 1921. *I. It. Bobescu*: Idealism şi materialism în România Mare. 8 Mai 1921. -*Ionescu Constant*. Aspecte din America de după război. 15 Mai 1921. *Dr. C. R duescu*: Morfinomanii in legătură cu dezastrul războiului mondial. 22 Mai 1921.—*I. P. Barzan*: Noui probleme isvorate din răsboiu.

Conferinţele se ţin în Palatul Ateneului la ora 9 seara.

LECTURI

Toader-nebunul

Nuvelă de Alfred Moşoiu.

O poveste comico-tragică, în care autorul taie secţiunea unei vieţi, plămădită din ereditate şi mediu.

Cu toate că rezultatul operaţiei sale, tindea mai mult spre patologia celulară a insului, poetul însă disecă un proces sufletesc, în materia bolnavă a lui Toader-Nebunul. Povestea e ţesută comic fiindcă mediul — de unde îşi ridică eroul la o înălţime de roman — este privit de autor printr'o blândă prismă caricaturală, care-l distrează, amăgindu-i doar simţul estetic şi nu revolta moralizatoare.

Fără biciu şi fără imputări violente, Dl. Moşoiu, zugrăveşte micimea sentimentelor şi caracterelor lumei în care s'a născut Toader-Nebunul, cu o rezemnare filosofică şi din lumea aceasta, D-sa potriveşte măestrit, fundalul, pe care se profilează, aşa de puternic, tragedia eroului său nebun.

Comicul înconjurător, al nuvelei sale, întregeşte mai mult mistica personalitatea lui Toader ba îl ridică chiar până la posibilitatea unui simbol.

Nebunia lui Toader, rezidă în idealism, în vreme ce lumea lui înconjurătoare, nu cunoaşte decât interesul material şi meschina împăcare a nevoilor trupeşti.

Ca într'un întunerec de noapte, unde dispare forma şi coloarea, unde se multiplică adâncul besnei — aşa în lumea lui Toader dispar motivele idealului, reducând lupta vieţei la un scop imediat şi mercantil. Toader este copilul unui dascăl de ţară. Părintele său moare din alcoolism.

Il cunoaştem pe Toader, încă din prima copilărie, când capul lui blond, trecea peste muchile gardurilor, ca o lună plină, pe un orizont îndepărtat.

Copil de dascăl, crescut în biserică, alături de un popă, care reducea şi lumânările la schimbul unui golgan nou, lângă un tată beţiv, care murea de nostalgia picăturilor de vin vărsate pe trupurile morţilor alături de inşi ce au transformat slujba religioasă într'un schimb ruşinos de monedă şi nevoie.

Toader, simte ridicându-se în gândul lui, forţa unei reprezentări creştine şi forţa aceasta — sub presiunea nevropatiei sale a căturii ereditare—se transformă în ideia fixă, care ucide ţesutul raţiunei, şi aduce nebunia cuminte.

Ca un martir, al unei credinţe postume, Toader simte nevoia unei suferinţe intense, comandată de gestul lui Isus, cu care să reediteze viaţa fascinantă, a lumescului Dumnezeu.

Din creştinism, aşa cum l'a învăţat din biblie şi din Evanghelia popei, Toader alege sălbateca poruncă a suferinţei, prin care omul, a devenit Dumnezeu.

Râvna către acest ideal, către restaurarea unei divinităţi speculate de slujitorii ei — face din copilul dascălului, pe Toader-Nebunul.

Obsesiunea aceasta, care transformă cugetarea şi o prelucrează până la sinteza ideei fixe este mobilul nebuniei lui Toader—nebuniei sale religioase.

Nebunia lui însă, dacă şterge prin forţa ideiei dominante, toate celelalte calcule mintale, orânduește însă şi concentrează obsesia sa cerebrală, cu o uimitoare metodă de gradaţiune. La infirmi unul din simţuri se desvoltă totdeauna din lipsa celoralte, aşa de mult, că ajunge să poată sezisa şi percepe, cu un singur simţ, toate senzaţiunile cerute de organism. Judecata nebunului, ieşită din celulele, orânduite de natură, ca un fagur de miere, se strânge într'un singur punct al spaţiului cerebral şi acolo lucrează cu o forţă îndoită, ideia care-l posedă.

Această vecinică lucrare, această lege autocrată, transformă insul în vizionarul lunatec.

Nebunul, la rândul lui, îşi transformă obsesia, în realitate, dându-i viaţă şi mişcare, ca unei noui fiinţe. Fiinţa cea nouă, ieşită din îndărătnica visare a lui Toader e însuş Isus.

Modul cum ajunge dl. Moşoiu la această realizare, formează gama sensibilităţii sale creatoare.

Ca să îşi plimbe eroul prin peripeţiile unei aventuri de basm ca să-i apropie şi mai mult de porunca nebuniei sale, îi materializează idealul, punându-i-l în mâini, odată cu icoanele, date de popă, să i le vândă la târg.

Comicul intervine iar în zugrăveala fundalului şi iarăşi tragedia eroului creşte fantastic de dureros.

Inspirat de o poezie plastică, autorul, deşteaptă hotărâtor germenul nebuniei. Şi halucinaţia lui Toader, se ridică, când acesta cerca să pescuiască în largul unui lac nemişcat. Atunci de sub apă crescu, capul tatălui său mort.

Toader, sgudult, pricepu în nebunia lui, marea taină a vieţei şi desluşi în mintea încâlcită, că nemişcarea e legată de nemurire.

Reprezentarea lui, ca un pescuitor nedumerit, mort în abstractul imposibilei sale probleme, atinge frumuseţea definitivă a unui creator de imagini şi evocă printr'o asociaţie de reprezentare pe *Pescuitorul* lui *Puvis de Chavannes*, pe care imaginaţia pictorului, îl confundă cu însuşi Isus.

Mai departe Toader, printr'un comic dar fatal concurs de împrejurări, ajunge în ospiciu, unde sufletul lui, trăeşte inconştient, din tributul unei dragoste mincinoase.

Acum Toader iubeşte, cu tot golul existenţei sale nepricepute, cu toată rezerva simţurilor lui neprihănite.

Margareta, nebuna din ospiciu care iubea acum pe oricine, fiindcă a iubit numai pe unul singur—îl iubeşte şi pe Toader.

Idila lor, alături de brazda de pământ răsturnată de Toader, capătă ceva din misticismul parabolelor biblice, odată cu echivocul trăit de Margareta, ca o noua Samariteancă.

Trebue să spun dar, că unul din meritele cu care subjugă, Toader—nebunul, este fără îndoială, unitatea atmosferei, în care se desfăşură tragedia. Idila de lângă brazdă, cum şi pseudominunea săvârşită de Toader, noaptea în dormitorul din ospiciu când a vând cat ideia unui nebun, care şi credea mâna căzută —sunt tablouri de o rară calitate vizionară.

Apoi întoarcerea lui Toader acasă, şi apariţiunea lui Christ în sperietoarea câmpului, adică realizarea idealului ajuns la paroxism, formează întregul aepegiu barbar, al acestei orge, instrumentată de nebunie.

Toader—nebunul, este una din cele mai originale şi puternice nuvele, ale Literaturei noastre

Simbolul, poezia şi fantezia ciocatoare, din care a purces — sunt promisiunile sigure ale unui roman, ce va veni.

Clamin

MASCA

Const. I. Nottara

O voinţă de fier, o pasiune de teatru susţinută de o ambiţiune pe care nimic n'a putut'o înfrânge, un instinct al frumosului clasic, potenţiat de o cultură, care depăşea cu mult pe aceea a vremei şi, cu deosebire, a mediului în care lucra.

Energia lui virilă, simetria admirabilă a judecăţei şi simţirei sale l'au îndreptat, din capul locului, spre naturile de intelect, de fermitate, de diabolică putere a inteligenţei. Infrigurata sa ardoare de luptă l'a împins o jumătate de veac în rândul întâiu al activităţei teatrale şi cei mai tineri nu pot disputa nici azi pofta lui de a juca şi simţul lui de datorie.

E actorul care are înăscută linia majestăţei. Capul lui de imperator roman îi rezumă întreaga fiinţă:

— E Cezar care trece!

Yorik

Băi de soare

— SCHIȚĂ —

de AL. CAZABAN

In vagonul nostru, era și o femeie bogată, care se întorcea de la băi, din străinătate, împreună cu două fetițe.

Vorbea într'una. Vorbea mai ales de călătoriile pe care le făcuse în Austria, Germania, Anglia, Suedia sau Norvegia. Văzuse și vizitase multe orașe mari, și povestea cum a petrecut pe acolo, cu nepăsarea cu care aș fi vorbit eu de o călătorie până la Bacău, Buzău, Ploești sau Pitești. Din câte ne-a spus, am înțeles cu toții, că nu mai era stație balneară sau climaterică în Europa, pe care doamna cea bogată să n'o fi vizitat. Lăuda mult pe străini pentru-că știu să administreze bine, și nu găsia cuvinte să-și arate neplăcerea că a fost nevoită să se întoarcă în țară.

— La noi, — se plângea, — băile n'au confort!... Dacă soțul meu n'ar fi legat de moșia lui din Râmnicul-Sărat, n'am sta o clipă în țară.

Cei din vagon încuviințau tot ce spunea, iar ea părea încântată că avea cui vorbi, — că era înțeleasă.

Cum nu-mi place să'i aud pe cei bogați când se plâng, că nu pot petrece, după cum le dă mâna, de la o vreme nici n'o mai ascultam.

Totuși, nu-mi puteam lua ochii de la călătoarea asta ahtiată de băi cu confort. Nu pricepeam un lucru: Atât mama cât și cele două fetițe aveau fața și mâinele așa de arse de soare, încât păreau, mai repede, că se întorceau dela prășit sau dela secere, decât dela Karlsbad sau dela altă stație balneară, renumită pentru confortul ei. La întâia vedere, am crezut că așa trebue să fie ele, de felul lor, negre la piele, dar părul lor blond și ochii albaștri, mă încredințară îndată că tustrele nu puteau fi de cât pârlite de soare sau de vânt. Nu mă dumeriam de loc cum cucoana asta bogată care avea, desigur, tot felul de umbrele și de pălării, și care își putea ascunde brațele până la coate în mănuși lungi de piele sau de mătase, ajunsese să-și prăpădească „tenul" în așa hal că semăna la față cu o țărancă sau chiar cu o țigancă.

Ca și când mi-ar fi ghicit gândul, călătoarea se uită deodată, cu multă băgare de seamă, la mâinele ei, apoi își ridică repede capul și mă privi drept în față:

— Nu'i așa că nu-ți plac mâinele mele?.. Parcă ar fi ale unei țărănci! D'apoi fața!... Nu'i așa că e și mai neagră?

Luat așa în pripă, n'am știut ce să răspund, și am bolborosit doar câte-va cuvinte de desvinovățire.

Dar doamna zâmbi binevoitoare.

— Nu te mai scuza domnule!... Ai dreptate: Sunt neagră... da, să știi, sunt pârlită de soare... Și sunt mândră!.. Zâmbești? Poate crezi că întrebuințez dresuri cum fac unele cucoane ca să-și dea aere că...

— Se poate să cred una ca asta! — i-am tăiat vorba — Care e femeia așa de nebună să-și sluțească, ea singură, fața?...

— Cum sluțit, domnule! — izbucni doamna într'un hohot de râs — Dumneata, nu știi că astăzi în Germania, Anglia și Elveția e la modă să umble femeile cu fața și cu mâinele arse de soare? Și vezi ca să ajungă cine-va să fie așa de neagră ca mine, trebue să facă multe băi de soare... Altele sunt care, fără să facă o singură baie de soare, se ung cu o pomadă neagră ca să înșele lumea că sunt la modă...

— Cum adecă — întrebai nedumerit — ați stat dinadins în soare ca să vă pârliți?... La noi cucoanele nu știu cum să se ferească mai bine să nu le atingă o rază de soare, și dumneavoastră cutreerați Europa ca să vă pârliți?.. Și ca să nu fiu discret: Cum faceți, vă rog, băi de soare?

Doamna 'mi răspunde repede:

— Nimic mai simplu: Ne expozăm, desbrăcate, la soare.

— Ca să vă pârliți?

— De sigur. Dar în mod sistematic... E foarte sănătos!... Și o femeie inteligentă ține mai mult la sănătate decât la frumusețe!!

— Și adecă asta se cheamă sănătate? Să stai la soare în luna lui Iulie și să-ți coci creerii în cap!.. Nu vă temeți de insolație?

— Cum să ne temem? — zâmbi ironic femeia — Așa se face cura... E ceva natural...

— Cum natural!.. De ce a mai lăsat Dumnezeu umbră pe pământ? De ce atunci nu fac și animalele,— fie domestice, — cură de soare? Cred că ați băgat de seamă că atunci când e arșită, până și curcile se ascund la umbra cotețelor sau a șoproanelor... Și epurii și vulpile și ori care lighioană, când e cald, se ascunde în bălării sau în pădure... Și cred că asta nu le împedică să fie sănătoase...

Glumele mele o enervară:

— Bine, domnule, dar băile de soare sunt prescrise de cei mai mari medici din Europa!.. A trebuit să vin în România s'aud astfel de... aprecieri!... Băile de soare au dat cele mai bune rezultate!..

Poate că dumneata nici n'ai auzit de băile de soare?

— Ba am auzit!... Am auzit că se recomandă celor cari au tuberculoză la încheetura oaselor... Și după cum văd dumneavoastră nu prea aveți aerul să suferiți de o așa maladie... Dar poate, cine știe, și moda de a fi pârlită de soare e un fel de boală la cucoanele din Anglia, Germania și Elveția...

Doamna cea purtată în lume nu-și putut stăpâni un surâs despretuitor, văzând că se poate glumi pe socoteala unei mode cu care se fălea și cu care voia, desigur, să „epateze" pe cucoanele din Râmnicul-Sărat:

— De asta țara noastră nu progresează!... Luăm toate lucrurile serioase în zeflemea! Auzi, dacă se poate râde de efectele băilor de soare!

Atunci un călător — un moșneguț negru la față ca un adevărat lăutar, — ca să arăte că e om bine crescut se amestecă în vorbă:

— Are dreptate doamna!... Am auzit și eu de băile de soare... Sunt minunate... Păcat că nu-mi permite timpul... Aș face și eu regulat băi de soare....

— Nu vă temeți să vă pârliți fața? — glumi cine-va de lângă dânsul.

Cucoana își mușcă buzele subțiri:

— Mereu râdeți la vorba pârlit... Mai bine pârlit, decât bolnav...

Ca să-mi răzbun că m'a privit cu dispreț, o ațâțai din nou:

— Eu, vă spun drept, dacă aș fi femeie aș vrea să fiu mai bine zece ani frumoasă, de cât o sută sănătoasă și... urâtă...! Ce e mai frumos pentru o femeie de cât să aibă fața și mâinele ca crinul?... Noi bărbații când sărutăm o mână albă...

— Pardon! — mi-o scurtă doamna. — Mai întâi, eu nici nu cer să-mi sărute cine-va mâna.. E un obiceiu urât... ș'apoi nu'i nici igienic...

Un domn bătrân sări:

— Cum, doamnă, de hatârul igienei să nu mai sărutăm mâinele cucoanelor... Ce ne facem atunci, noi ăștia care cu atâta ne mai putem mângâia?

Unul mai tânăr prețui:

— Noroc că nu toate femeile au ideile doamnei!...

— Și noroc că mai ales nu fac toate cură de băi de soare! — am adăugat, uitându-mă chiorâș la mâinele doamnei.

Atunci s'a întâmplat ceva: Doamna, cu un gest repezit, își ridică mâna'n sus ca să-și așeze părul cam ciufulit de atâtea voiajuri. Mâneca bluzei de mătasă moale, îngrămădindu-se spre cot, desveli, deodată, un braț alb ca crinul și lucios ca fildeșul.

A fost o scăpărare albă numai de o clipă, dar a fost deajuns să pricep că la băile de soare, femeia română ca să fie la modă cu femeele din Anglia, Germania sau Elveția, n'are nevoie, numai decât, să se „expozeze" în costumul Evei, fată de bătrânul Helios.

Al. Cazaban

Macedonsky și Eminescu

Pe când de curând decedatul maestru al stanțelor de „Bronzes" punea temelia școalei decadente, apăreau în „Literatorul" din București polemici rimate și epigrame împotriva membrilor „Junimei" din Iași, unele scrise cu mult sarcasm de Macedonsky.

Mai ales Eminescu era ținta săgeților ironice ale poetului decadent, întrucât geniul nenorocitului autor al „Epigonilor" pătrunse cu sgomot în toate cercurile literare.

Intr'o seară de Iulie Eminescu și Creangă — doi singuratici oaspeți ai vestitelor cârciumi din mahalalele Iașilor — ședeau în grădina localului de petrecere „Viața Lungă" care ca o deridere a trepetnicului morței e drept în fața cimitirului „Eternitatea".

Marele povestitor din Humulești vorbea domol și aproape în șoapte, în timp ce Eminescu își pripea vorba, tăind văzduhul cu gesturi largi.

In grădină mesele celelalte erau mai toate goale. Doar câțiva gropari întârziați beau tăcuți vinul delicios ale podgoriilor pe atunci renumite de pe dealurile din împrejurimile pitorești ale Iașilor.

— Macedonsky nu merită nici cât turta cioarei, din vârful Goliei, *) resună vocea enervată a lui Eminescu.

Un domn, uscățiv, cu gâtul subțire ca de cocostârc, într'o redingotă largă și-o fundă lată peste tăetura deschisă a jiletcei, se ridică de la o masă pe care o ocupase singur și cu pas domol apropiindu-se de cei doi scriitori, zise:

— Domnii mei, iertați-mă că vă cad cu nepusu'n masă. Vorbiți despre literatură — mă interesează. Dați-mi voe să vă ascult și eu, fără să mă amestec în vorbă.

Și nemai așteptând vre'o altă poftire domnul uscățiv luă loc la masa scriitorilor și-și comandă un paliciu **) de Cotnari.

Eminescu, fără a băga în seamă pe noul sosit, continuă să tune și să fulgere împotriva lui Macedonsky — tăios, mușcător, ironic și incisiv, așa cum știa să-și închege gândirea în graiul autorul satiricilor „Scrisori".

Domnul cel uscățiv asculta liniștit, cu urechea ațintită și bea tacticos vinul de Cotnari.

Plecaseră și groparii — se auzea în grădina pustie numai vocea din ce în ce mai aprinsă a lui Eminescu, împotriva lui Macedonsky, a școalei decadente și a „franțuzismelor".

Când zorii aruncară cea dintâi paloare peste crucile „Eternității", cei trei întârziați plecară din grădină.

Acum mergeau tăcuți: Creangă tușind ușor, Eminescu încruntat la frunte și după el domolindu-și pasul domnul cel uscățiv.

Ajunși la casa cu „Plopii făr'de soți", unde Eminescu ședea, poetul rămase locului și după ce dădu bună dimineața lui Creangă, întinse mâna domnului uscățiv și zise:

— Mă chiamă Eminescu.

— Și pe mine Macedonsky, răspunse domnul uscățiv.

Cele două mâini se strânseră deodată bărbătește, adânc, vânjos și convulsiv ca ghiarele a doi vulturi ce s'ar lupta pe crestele cu promoroacă ale Carpaților.

Nu și-au spus nimic. Doar ochii lor erau fulgere!

Riga

*) Un fel de turn al Colței, așezat în preajma boltei balamucului vechi din Iași.

**) O cinzcacă, cum se aude în Muntenia.

S'au făcut anchete, s'a discutat și se discută încă în jurul reprezentărei lui Manasse. Chestiunea a revenit la ordinea zilei în cercurile intelectuale, cu prilejul împlinirei a doisprezece ani dela moartea lui Ronetti Roman, când se reprezintă piesa la Teatrul Lyric.

Credem, că e interesant, să svicuim părțile esențiale dintr'un studiu mai lung al regretatului Pompiliu Eliade, care a fost profesor de limbă și literatură franceză la Universitatea din București și câtă-va vreme director general al teatrelor.

Acest studiu se află în primul volum al interesantelor sale: „Causeries Littéraires".

Drama „Manasse"

Mulțumită lui Dumnezeu literatura este una din acele rare ținuturi, unde nu ți se cere nici numele, nici să-ți spui religia și nici cine îți sunt strămoșii!

De altfel cine a refuzat vre-odată să acorde evreilor, inteligența? Inteligența și Voința! Li s'a negat din când în când bunătatea de suflet și felul de a lucra une-ori dezinteresat! Dar poate că ne înșelăm și aci. Ce este un „evreu"? Există un portret abstract al „evreului"! Trebue totdeauna să definim individul prin calitățile generale ale rasei? Ființa omenească nu e ea însăși o cutie cu surprize? Nu e mai bine să vorbim de cutare sau de cutare evreu, în loc să ne-agățăm din chiar senin de rasa evreiască întreagă? D. Ronetti Roman însuși ne prezintă în drama sa o colecție de tipi care nu se aseamănă de fel: bunicul Manasse și copilul lui, Nissim! Nepotul său, Lazăr, samsarul Șor și antreprenorul Horn....!

Ceea ce admir în această dramă intitulată Manasse e faptul că nu e ceeace numim o piesă „à thèse".

Aceasta are nevoe de o mică explicație cu atât mai mult cu cât am auzit spunându-se: „Drama aceasta nu poate fi reprezentată la noi pentru că ea conține aluziuni și tendințe care ar indigna publicul nostru". Ne e foarte ușor să dovedim mai întâi că publicul n'ar avea pentru ce să se supere în cazul când piesa ar conține o teză, dar mai ales că putem fi liniștiți cu privire la Manasse: autorul n'a vrut să dovedească ceva, el a făcut pur și simplu artă pentru artă.

Trebue neapărat ca o operă literară să susțină o teză? Au fost mulți literați și mulți critici de artă care au discutat această chestiune. Pentru noi, răspunsul la această chestiune ne pare foarte simplu. O operă literară mai înainte de toate, trebue să fie o operă literară. Literatura e o artă și înainte de toate trebue să răspundă chemărei sale de a face artă. O dramă, un roman, o poezie lirică, o bucată de elocință, trebue să ne facă cunoscută starea de spirit a acelora care le-au produs și trebue să îmbrace o formă exterioară cât mai perfect posibilă. *Sentimentul* și *forma* iată cele două elemente esențiale, indispensabile, ale oricărei arte, ale oricărei producțiuni literare și când o operă știe să le reunească, restul nu ne mai importă; autorul este liber să susțină și să combată toate adevărurile care îi plac!...

Piesa d-lui Ronetti Roman nu susține nici o teză, nici un adevăr general. Ea *arată* dar nu *dovedește* ceva! Autorul a vrut să facă artă, iar nici de cum filosofie. A vrut să arate *ceea ce este*, iar nu *cea ce ar trebui să fie*. E copilăresc chiar să atribuim autorului intențiunea de a celebra în această dramă înaltele calități ale rasei judaice. Mi-aduc aminte de protestările de mai deunăzi ale unui student al meu izraelit dela facultatea din București: „Domnule Profesor, drama Manasse este o operă cu tendință pentru că autorul a vrut să... denigreze pe izraeliți! N'ar fi putut găsi o altă femee în locul Estherei; n'ar fi putut găsi ceva mai bun ca Șor ori ca antreprenorul Horn?"

Te simți mai bun când cugeți asupra dramei lui Ronetti Roman. Te simți mai bun când descoperi că există în viață spirite atât de pasionate și atât de însetate de adevăr cum este al lui, — te simți mai bun aflând că o parte a omenirei, pe care ne-am obișnuit s'o urâm, nu e atât de rea precum o credem.

O dragoste infinită ne coprinde sufletul. D. Ronetti Roman să nu se supere, dar e o dragoste de natură creștină. In fundul sufletului asculți o rugăciune ca asta:

„Doamne, numele tău e slăvit de noi în toate zilele;

„Trimite-ne harul tău, revarsă peste noi bunătatea ta;

„Coboară-te, coboară-te, printre noi și învață-ne din nou, ceea ce am înțeles greșit: adevărata învățătură creștină care povățuește să ne iubim aproapele;

„Așa e, doamne, că pe oameni trebue să-i judecăm după gândul și fapta lor, iar nici de cum după credințele lor;

„Coboară-te, coboară-te, printre noi și învață-ne cum să ertăm pe fii acelora pe care i-ai ertat de mult:

„Dă-ne puterea ta de cuget; fă-ne să fim buni față de acel neam nenorocit, care fu cel dintâi să aducă pe pământ cunoștința unui singur Dumnezeu;

„Față de acel neam care are cusururi și bunătăți ca toate neamurile după pământ;

„Care a suferit îndeajuns pentru că nu te-a cunoscut;

„Și care e, poate, neamul cel mai nobil dintre atâtea neamuri, pentru-că tu ai aparținut lui."

Pompiliu Eliade

Premiul Nobel pentru poezie

Carl Spitteler

Nume cu totul necunoscut. Asta nu dovedește, însă, lipsa noastră de cultură generală, pentru că cel căruia i se dă în anul acesta premiul Nobel pentru poezie este foarte puțin cunoscut chiar în străinătate. Trăind retras în Elveția lui, după lungi peregrinări prin Rusia, omul acesta se complace în izolarea ce și-a impus-o. Departe de sgomotul reclamei asurzitoare ce și-o fac de obicei scriitorii, mai mari sau mai mărunți, Carl Spitteler, a scris lucruri frumoase, atrăgând atenția areopagului care împarte premiile nemuritorului scandinav. Poate că nici acum nu 'l-ar fi știut lumea, dacă n'ar fi rostit un discurs celebru la „Noua Societate Elvețiană" împotriva propagandei germane, în 1914, iar mai târziu n'ar fi semnat un manifest rămas în analele războiului mondial, prin care protesta împotriva violărei Belgiei de către germani. Atuncia de-abea cercurile intelectuale s'au ocupat de acest scriitor elvețian, cel mai mare poet al Elveției, născut în 1845 la Lieskel din cantonul Bâle.

Profesor de limbi romanice în Rusia, pe care a cutreerat-o în lung și în lat, scrie la vârsta de 35 ani o lungă epopee mistică *„Prometeu și Epimeteu"* în care Dumnezeu ca să-l facă pe Prometeu să renunțe la trufașa lui mândrie îi oferă imperiul lumei. El refuză această propunere divină, pe care în schimb o primește fratele său, condamnându-se singur la acea izolare legendară și la acele torturi morale cari au inspirat pe atâția poeți în decursul veacurilor.

In 1885 publică *Fluturele*, un mănunchiu de admirabile descrieri a naturei și mai târziu, în 1896, *Baladele*.

In proză a scris câteva romane printre care se citează *„Gustav"* o idilă de un farmec rustic cu totul deosebit și *„Micii Misogini"*, care nu e numai o încercare, ci un adevărat și adânc studiu de psihologie a copiilor.

Insuccesul poetului, până acuma, sau mai bine zis neluarea în seamă de care s'a bucurat, Carl Spitteler, se datorește faptului, cum singur o spune, că a scris literatură idealistă în vremurile unui hidos realism. Literatura lui se adresează elitei intelectuale și nu poate pătrunde în masele mari, cari consacră și acordă gloria visată de către cei mai mulți. E un simbolist cu un pronunțat cult pentru antichitatea clasică. E un idealist care scrie pentru el și pentru cine vrea să-l înțeleagă.

L'ar înțelege mulți, dar l-au citit puțini. Poate că acuma, să meargă editorii și revistele de popularizare să-l scoată din vizuina lui, dându-i lui, gloria la care are dreptul și literaturei alte monumente neperitoare.

Vagabonzii în literatură

de Tudor Șoimaru

Dacă acum trei sute de ani, în „camera albastră" a hotelului Rambouillet, la lumina sclipitoare a lampadarelor, elegantul Racan cu coada peruci, muiată în argintul pudrei, înduioșat de mizeria umană ar fi citit suavelor marchize o „baladă a golanilor" în locul subtilelor lui „Bergeries", desigur că atentatul acesta la moralitate i-ar fi adus ceva mai multe zile de închisore decât în timpurile noastre lui Jean Richepin. Toanele regilor, dragostele începute cu primul surâs al primăverei și sfârșite cu ultima frunză de toamnă, aventurile eroice ale învingătorului Maurilor, don Rodrig, sau plângerile Fedrei erau destule motive de tristețe pentru brunele marchize ca să mai poată concepe o altă suferință, mai mai adâncă, mai de compătimit decât suferința erolor lui Corneille, mai profundă cu cât era mai aproape. Căci de unde erau să știe micile păpuși, sclipitoare de diamante și frumusețe, crescute în puf și mătăsuri, că în apropierea alcovului lor molatec alții își aștern scânduri drept pat sau umbra șanțului drept perdea, că din firimiturile mesei lor bogate s'ar fi săturat atâtea vieți ofilite și bolnave.

Au trebuit ani, pentruca acea clasă de cerșetori, de vagabonzi să atragă privirea cercetătorilor de suflete, pentruca oroarea inspirată de vederea diformei sărăcii să se transforme în subită compătimire. Și-atunci când suferințele acestei clase de vagabonzi, din plămădirea umană a sufletelor generoase, și-au găsit aceiaș înțelegere deplină ca și suferințele burgheze, era natural ca nenorocirile micului vagabond „Frisé" să ocupe acelaș loc în literatură ca un moș „Goriot" sau orice alt respectabil burghez al literaturei realiste.

*

Soarta vagabondului l'a interesat în special pe d. Jean Richepin. In „La chanson des gueux", dela naștere până la moarte, putem urmări firul existenței mizere a vagabondului.

Nașterea lui? Mai de plâns decât nașterea lui Isus într'un staul... Intr'o zi înghețată de Decembrie, de oarece nici o ușă caldă de bucătărie nu se deschisese femeii prinsă de durerile facerii — lumea burgheză fiind o adevărată lume străină vagabondului — rodul femeii, viitorul vagabond, vede lumina zilei, de fapt a nopții tainice ca și sufletul său, ca un vierme într'o groapă, în care

Le vent est dur. Sa chair est nue.

Aucune étoile dans la nuit
Ne vient saluer sa venue.

Nici magi, nici cadouri, nici păstori călăuziți de stele. Intins pe spate, singur pe lume, lângă cadavrul mamei, copilul așteaptă o mână miloasă să'l ridice. Va fi poate mâna unei cerșetoare, care spre a asigura copilului ei un tovarăș de suferință, va crește și pe micul vierme din groapă.

La doisprezece ani, cei doi copii, cu câte un pachet în spate și saboți largi în picioare, vor porni spre a'și câștiga existența, ținându-se de mână, cu aere grave, cel mai mare fluerând

Un refrain pour paraître plus brave, mais il sent des gros pleurs lui rouler dans les yeux.

Totuși nu plânge, pentru că este cel mai mare, pentru că drumul este lung și pentru că—închee poetul—la doisprezece ani copilul vagabond devine patriarh.... Au pornit în lume. Viața lor? Un drum lung, nesfârșit. Copiii batjocoritori se strâng pe uliță la trecerea lor. O implacabilă oroare le țâșnește din priviri. Totul din ei îți amintește de foame, oboseală și nesomn. Membrele lor vorbesc de lipsa de hrană și de frigul nopților de Decembrie. De multe ori merg de dimineață până seară fără să audă sunetul banului, fără să capete o bucată de pâine. Și atunci dorul de mamă, de un cuvânt dulce și o privire caldă, îi face să se întoarcă acasă. Ce vor găsi oare? Casa goală. Mama moartă, svârlită în fundul unui cimitir. Nimeni la întoarcere nu le va potoli amara lor flămânzire.

Et demain il faudra repartir par les routes
Et mendier encor, et se nourrir des croutes,
Des restes, des vieux os que l'on dispute aux chiens.

Dar nu vor plânge, pentru că e golul lor nu îi lasă și pentru că vagabonzii la doisprezece ani devin șefi de bandă. Astfel cresc, devin mari. Atunci, în foametea lor se vor hrăni la văpaia dragostei. Când primăvara își va deschela primii muguri, în timp ce țăranii vor lucra din greu, singuri ei, vagabonzii, se vor îndrăgosti în crângul tăinuit. Aci își vor îneca setea și foamea în sărutări, și numai aci, cu toată sărăcia lor vor fi frumoși și bogați. Își vor petrece viața în lenevie, din furt sau cerșit. Noaptea vor dormi somn întăritor în umbra șanțurilor sau în maldărul grâului. Și așa vor îmbătrâni. Atunci, în sufletul vagabondului, ca o mare se vor urca miile de regrete. Bătrânul care n'a avut familie, nici casă, care n'a avut femee de îndrăgit sau copii de îngrijit, bătrânul care n'a cunoscut altă mândrie decât aceia de a rătăci la voia întâmplărei, fără să facă nimic.

Se prend a songer, tout bas, avec douleur,
Que le travail este bon, alors qu'il a pour fleur
Un enfant dont on veut rendre le sort prospère.

Cu toate că își dă seama de inutilitatea vieței, bătrânul vagabond nu vrea să moară. In lumea mizeriilor, în lumea hoților își simte locul sigur. Îi este dragă felia de pâine cerșită, s'a [illegible] cu disprețul burghezului și cu banul lui. Nu dorește fericiri celeste.

In setea lui nesfârșită mai vrea să bea din sursa vieței, această mizeră viață și totuși pentru el,

Un si grand bien
Que ce veillard, ce gueux, ce chien,
Regrette tout, lui qui n'eut rien.

*

Ce-ar mai fi rămas din acești vagabonzi, cerșetori sau găinari, dacă Jean Richepin nu le-ar fi scris cântecul, dacă Jehan Rictus în celebrul său „soliloc al săracilor" nu le-ar fi ridicat limbagiul la înălțimea limbei literare, dacă Verlaine nu i-ar fi imortalizat în „grotesques"? Ce-ar mai fi rămas din acești hoți, șefi de bandă, cârcotași, morți după o pâine și un pahar de cidru, doritori de libertate și lenevie, dacă din sânul lor nu s'ar fi ridicat glorii? Căci incontestabil, în cursul veacurilor, natura a avut grije să presare și glorii vagabonde, printre gloriile literare. Vagabond a fost Gasse Brulé care, în secolul XIII, făcea cântece în nordul Franței—dintre cari, un cântec asupra locului natal a fixat pentru totdeauna pe autor în viitoarea antologie a poeților francezi.

Vagabond a fost Colin Muset, unul din acei poeți și cântăreți rătăcitori, oaspe al castelelor și tavernelor, care și-a cântat viața în versuri pline de umor. Și în sfârșit, adevăratul mare poet vagabond, adevărata lor glorie literară, Villon, adânc cunoscător al mizeriei, vagabondând luni de zile, făcând veșnic cunoștință cu închisoarea Châtelet sau cu pădurea în care jefuia pe trecători. Acest vagabond, cu o mână pe peniță și alta în gâtul trecătorilor, în operele sale a scos sfâșietoare strigăte de căință iar geniul său care i-a dictat acea „Ballade des dames du temps jadis" a format și formează încă mândria unor întregi generații de desrădăcinați, de vagabonzi, atât de minunat cântați de Jean Richepin și atât de reabilitați de privirile umanei compătimiri a generației noastre.

Tudor Șoimaru

Lecturile lui Tolstoi

Tolstoi a adunat o viață întreagă, zi cu zi, într'un carnet, toate cugetările ce i s'au părut demne de reținut, din vastele sale lecturi.

„Am de gând în aceste lecturi, ne spune el, să mă folosesc de înaltele și binefăcătoarele gânduri ale deosebiților scriitori, pentru a da marelui public, lecturi zilnice, care trezesc gândurile cele mai bune, precum și cele mai bune sentimente.

Doresc, ca publicul, citind aceste pagini, să resimtă acelaș binefăcător și înălțător sentiment, pe care l-am resimțit eu însumi adunând acest mănunchiu de mărgăritare și pe care îl resimt mereu de câte ori îl recitesc".

Iată-le:

Citește totdeauna cărțile de care se vorbește numai bine. Dacă vre-odată ai dorința să mai citești și altceva, nu uita să revii la cele dintâi.

Seneca

Citește cărțile bune, înainte de a le citi pe cele rele, altfel nu mai găsești vremea să le citești vre-odată.

Toro.

Deosebirea dintre otrăvurile materiale și cele intelectuale e următoarea; cele dintâi sunt rele la gust, în vreme ce celelalte sub formă de ziare și de cărți sunt atrăgătoare și cu atât mai mult ispititoare cu cât cititorul e mai pervers.

Fie-care om își are povara alcătuită din defectele sale; nimeni nu poate trăi fără ajutorul altuia, deaia trebue să ne ajutăm unii pe alții, să ne sfătuim, să ne mângâiem și să ne facem atenți asupra surprizelor vieții.

Seneca

Lumea în care trăim e în așa fel alcătuită, în cât o mie de oameni lucrând împreună produc mai mult de cât ar produce fiecare, dintre ei lucrând singur. Aceasta, însă, nu înseamnă că nouă sute nouă zeci și nouă dintre ei trebue să devină sclavii unuia singur.

Henry Georges

Rana pricinuită de o armă poate să se vindece, dar cea făcută prin cuvânt nu se mai vindecă nici odată.

Proverb persan

Te-ai gândit vre-odată bine la ce ai în mica și aleasa ta bibliotecă? Tot ceea ce țările civilizate, timp de mii de ani, au dat, tot ce-a fost mai înțelept și mai distins printre oameni, se găsește acolo, la îndemâna ta în cea mai perfectă ordine cu rodul cercetărilor și al înțelepciunii lor.

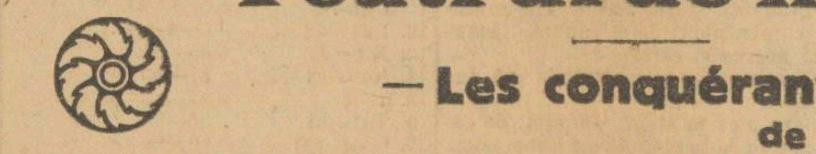
Ți-ar fi fost cu neputință să surprinzi pe acești oameni în intimitatea lor, izolată și greu de pătruns. Totuși gândirea lor, pe care n'au spus-o nici celor mai buni prieteni, e scrisă limpede pentru noi, cari nu le suntem de cât străini și care aparținem unui alt secol.

Emerson.

Ascultă certurile altora, dar nu lua parte la ele.

Să te păzească Dumnezeu de mânie în cea mai neînsemnată discuție. Mânia e totdeauna răufăcătoare, mai ales când cauți adevărul, pentru că turbură și întunecă discuția.

[illegible]

Teatrul de mâine

— Les conquérants —

de Charles Méré

Războiul n'a adus numai vrășmășiile dintre popoare și dintre indivizi, n'a adus numai o întărire a simțului național și al sentimentului patriotic, el n'a produs numai nevroza inerentă urmărei marilor cataclisme și scumpirea excesivă a traiului, el n'a produs numai bolșevismul și era revendicărilor sociale, ci ne-a adus și o radicală schimbare a mentalității noastre cu o covârșitoare influență asupra acțiunilor și gândirei omenești.

Această schimbare, care se simte pretutindeni, care zvâcnește din toate părțile nu putea să nu influențeze literatura și teatru. Ca toate prefacerile sociale și morale, schimbarea aceasta e încă lentă, dar destul de puternică pentru ca să ne dăm seama de ea. Nu s'a schimbat încă lumea, dar e pe cale să se schimbe; n-am ajuns încă la linia de demarcație, care desparte lumea de eri de cea de mâine, dar se observă, în mai toate ramurile activității omenești, cum individul dibue să-și găsească drumul, care să-l scoată la capătul preocupărilor sale sufletești.

Teatrul nu putea să rămână în urmă. El, care oglindește viața, cu tot ce are viața mai rău și mai bun, nu putea să-și aburească luciul în care se reflectă spasmele omenirei în durerile nașterei. Iată că alături de teatrul cellalt, teatrul de adulter, de pasiuni și de glumă, avem un început, un fel de „avant-gout", care ne dă o idee despre ce va fi și ce trebue să fie teatrul nou, teatrul de mâine.

Se represintă la Paris o piesă nouă de un autor aproape necunoscut la noi, Charles Méré. Piesa e intitulată „Les Conquérants" (Cuceritorii).

Subiectul nu prezintă vre-o noutate oarecare, pentrucă oamenii sunt aceeași de totdeauna. Conflictul dramatic este mai nou, pentru că el izbucnește între *doi oameni*, care reprezintă *două lumi*: lumea veche și lumea nouă.

De-oparte stă noblețea mândră și învechită în moravurile, cărora nu le lipsește farmecul și poezia trecutului, precum nu e lipsit de frumusețe, soarele, când coboară dincolo de zarea însângerată, iar dincoace, burghezia muncitoare și îmbogățită, care stă la pândă să înghită totul prin puterea muncei, a perseverenței și a voinței.

Marchizul de Belmont rătăcește trist și abătut prin odăile largi ale castelului său. Pe păreți atârnă cadrele cu chipul strămoșilor și afară suflă vântul prefacerilor sociale. E bătrân și bolnav. Eleganța și farmecul timpurilor vechi i se târăsc încă la picioare, dar s'a lăsat să alunece pe povârnișul plăcerilor și al datoriilor.

Brandon, un fost mecanic, azi îmbogățit, are doi băeți, pe Georges, inginer harnic și pe Robert pilot vestit, mai are și o fată pe Jeanne. Câte și trei ajută pe Brandon-tatăl să-și realizeze visul de a contribui la progresul aviației. E pe cale să-și construiască chiar un port aerian.

Conflictul izbucnește între aceste două familii. Lui Brandon îi trebue castelul marchizului, ca să-și mărească garajurile. Marchizul, în ruptul capului, nu înțelege să se despartă de zidurile vechi care au adăpostit atâtea generații de nobili și-atunci Brandon cu ajutorul creditorilor pune mâna pe castelul grevat de ipoteci.

Aceasta e piesa; acesta e conflictul.

Castelul nu mai însemnează nimic; e un parazit ca și marchizul, care trăește fără folos pentru omenire, fără farmec pentru el însuși, — trebue dărâmat, tot ce nu mai e trebuincios, trebue să piară, ca și marchizul, ca și noblețea! In locul lor se clădește altceva, vin garajurile, vin fabricile, vin atelierele și școlile.

In zadar marchizul îi asvârle în față tot disprețul de care e capabil, arătându-i că el, Brandon, e lipsit de sentiment și că nu vede în toate decât beneficiile afacerilor, Brandon, în scena mare, scena capitală, care pune față în față cele două lumi vrășmașe, îl tratează de parazit și de păduche al claselor stăpânitoare de până eri.

E frumoasă și interesantă învățătura ce se desprinde din „Cuceritorii" lui Méré. Asiști cu duioșie la moartea sentimentalismului și a poeziei de odinioară și auzi cum geme departe, amenințător și sigur pe sine „lucrul nou" care vine să le înlocuiască.

Toate manuscrisele colaboratorilor noștri, precum și tot ce privește redacția „Adeverului Literar și Artistic" se trimit numai pe adresa Secretarului „Adeverului Literar". Corespondența și manuscrisele lăsate sau trimise pe altă adresă, riscă să nu ajungă la destinație.

Hugues Leroux

Te souviens-tu? (Plon)

O carte de-o infinită și dureroasă tristețe. Fiecare pagină, fiecare rând este un suspin. Ne aflăm în fața durerii unui tată, căruia i-a murit copilul și par'că îți pare rău că tiparul n'a putut reproduce lăcrămile, ce trebue să se fi scurs din ochi pe paginile manuscrisului.

Hugues Leroux a avut nenorocirea să-și piardă fiul în războⅰ. Și precum fiul, a povestit odinioară agonia soldatului din: „Mort au champ d'honneur“, așa vine acum tatăl să povestească despre fiul, care s'a dus să doarmă somnul de veci alături de eroul lui. Dar nu e numai atât. Hugues Leroux îl învie din morți, îl ia cu el și cutreeră împreună țările pe unde călătorește însărcinat cu deosebite misiuni. Termină, odată cu războiul și cu pacea care vine să-i liniștească sufletul.

Câtă durere și câtă superbă resemnare se desprinde din fraza următoare: „Mulțumită ție nu rătăcesc prin obscuritatea credinței, prin frigul sufletului și prin foamea inimei. Nu sunt un orfan, pentru că ești totdeauna cu mine, fiule, care mi-ai devenit tată“!

Stéphane Lauzanne

Les Hommes que j'ai vus (Fayard)

Autorul e un ziarist, dar un ziarist din aceia, care nu e nevoit să scrie pentru ca să umple coloanele unui ziar. La toate calitățile unui ziarist, mai adaogă discernământul, spiritul de observație și priceperea lucrurilor în felul unui literat. Critic independent al faptelor vremii, asvârlă în ziare, în reviste, în pamflete observațiile sale asupra oamenilor în legătura cu evenimentele zilei. Și-a adunat o parte din aceste articole și le prezintă publicului într'un strălucit mănunchiu de-o valoare literară incontestabilă, la care se adaogă farmecul actualității. In prefața care deschide paginile volumului, Stéphane Lauzanne, se recomandă ca gazetar, dar mai încolo cu cât înaintăm în miezul lucrărei sale, observăm că e ceva mai mult. Fin psiholog adâncind problemele care au agitat lumea și punându-le în legătură cu firea, tendința și perspicacitatea fiecăruia, ne dă portretele lui Wilson. Lloyd George și Clemenceau după ce ne schițează silueta lui Joffre și ne vorbește pe larg de Poincaré, omul care n'a pierdut niciodată nădejdea și care în ceasurile amare a dat curajul trebuincios celor din jurul lui.

Robert de Flers

La Petite Table (Flammarion)

Am putea spune după vechiul obicei „prietenul și colaboratorul nostru“ atât de bun prieten ne-a fost și atât de prețioasă ne-a fost colaborarea lui în uriașa noastră muncă pentru victorie. Ce-a făcut pentru noi, știm! S'a spus, s'a vorbit, s'a comentat; dar iată că acuma scrie chiar el, despre noi și despre ce-a făcut, și aflăm lucruri pe care nu le știam și pentru care îi mulțumim. Soldat și diplomat, a luat parte la lupte pe frontul româno-rus de dincolo de Siret, ne-a susținut și ne-a încurajat până în ultimul moment, când întorcându-se, după pacea de la București, în aeroplan pe deasupra tunurilor antiaeriene și dușmane din teritoriul ocupat, a adus acel mesagiu dătător de viață, prin care ni se vestea apropierea armatelor lui Berthelot.

La Paris în timpul conferinței, a scris luând apărarea bietelor țări cu „interese limitate“ și în special apărarea noastră.

Volumul său „La Petite Table“, (mescioara pe care și-a scris notele și observațiile, atât de deosebită de acea pe care își scrie neîntrecutele sale comedii pline de umor și de ironie) e mai mult de cât o frățească amintire, e un document istoric, care nu trebue să lipsească din biblioteca cea mai săracă a unui bun român.

Georges Duhamel

La confession de Minuit. (Mercure de France)

Poet și autor dramatic, Georges Duhamel, ne dă de data aceasta un roman. Regăsim pe autorul dramatic în repeziciunea cu care desfășură acțiunea, iar poetul răsare pe ici, pe colo în descrieri și în imagini, cari cu tot realizmul în care plutește acțiunea, nu-și pierd din frumusețea lor clasică. Ca literatură, romanul lui Duhamel s'ar putea pune alături de „Anomaliile“ lui Paul Bourget. Și aci e vorba de un nebun. care coprins de nevoia unui gest ciudat, suferă până la urmă consecințele lui, otrăvindu-și viața și schimbându-și firea.

Salavin e funcționar într'o instituție. Chemat într'o zi de șeful său erarhic nu se poate abține să nu-l apuce de urechi. El singur nu-și dă seama, cum i-a venit să facă ăst lucru nepermis.

E dat afară și bineînțeles în căutarea unui alt post, rămâne câtăva vreme acasă lângă mumă-sa care îl îngrijește și-l încurajează.

Șederea acasă, încetul cu încetul, îl îndreaptă către lene. Lenea aceasta îl nenorocește. Devine nesuferit și brutal. Boala, — căci numai despre o boală, poate fi vorba, — accelerează dezastrul lui moral, iar când într'o zi amorul îi apare sub chipul Marguerittei, fuge de-acasă aiurit, înebunit.

Camille Mauclair

Princes de L'Esprit. (Ollendorf)

Ideologia lui Edgar Poe, stilistica impecabilă, psihologia realistă și idealismul creștin al lui Gustave Flaubert, legăturile între opera literară a lui Villiers de L'Isle-Adam și opera literară a lui Poe și Flaubert, pagini asupra lui Delacroix și asupra lui Isabey, alcătuesc volumul lui Camille Mauclair împărțit în trei părți: *Cugetarea, Puterea* și *Farmecul.*

Dr. I. Frumusan

La Cure de Rajeunissement. (Edit. Revue Mondiale)

E o mare deosebire între felul cum ne întinerește Voronoff și cum vrea să ne întinerească dr. I. Frumusan. O parte din volumul, care apare acuma s'a publicat fragmentar în „Revue Mondiale“ care îl și editează. Pentru români *datoria, posibilitățile* și *mijloacele de întinerire* ale doctorului Frumusan au o îndoită valoare pentru că pe cât se pare domnia sa este român.

Cartea se citește cu o rară plăcere și este însoțită de o prefață pe care o semnează Jean Finot. Iată ce scrie despre ea criticul dela *„Le Temps“*.

„Studiul e curios, plin de povețe bune, mulțumită cărora am putea străbate hotarele secolului, dorința generală a bieților muritori“.

Le Cri de Paris:

„Această lucrare va pasiona pe oameni la o oarecare vârstă. Autorul, care este unul din mari practicianii parisieni, indică cu multă precisiune mijloacele de reîntinerire a organizmului, făcându-l să funcționeze mai mult de un secol“.

Le Gaulois:

„Dr. Frumusan aduce contribuția sa la această chestiune atât de interesantă pentru speța umană.

Bulletin des Sciences:

„Nu putem de cât să urmăm povețele acestei cărți bune: La Cure de Rajeunissement“.

Ne bucură această bună primire, ce-o face critica și publicațiunile străine, mai ales când aceste elogii se adresează unuia, care ilustrând știința din țările străine nu-și uită origina sa.

Insemnări

Nobel

Un cititor ne întreabă cine este Nobel? Iată:

Nobel a fost pe vremuri un fel de Krupp, adică avea uzini imense unde se fabricau mijloacele de distrugere a civilizației, cu singura deosebire că fabrica dinamita. Produsele uzinelor lui au făcut atâtea ravagii și i-au adus atâtea milioane, în cât omul, probabil ca un semn de pocăință, a dispus prin testamentul ce s'a găsit, după moartea lui, să se institue premii pentru toți aceia care luptă pentru pace.

O comisiune alcătuită din tot ce are mai distins cugetarea scandinavă, decerne în fie care an premii pentru cele mai bune lucrări științifice, literare, sociologice, pacifiste, etc.

Anul acesta se spune că premiul pentru pace va fi acordat lui Wilson, cel pentru literatură a fost dat lui Knut Hamsun, despre care am vorbit în nr. 1 al Adevărului Literar, iar cel pentru poezie se decerne acuma lui Carol Spitteler despre care se vorbește în nr. de față,

Românii în străinătate

La Buenos Ayres, în Argentina, apare de doi ani o revistă românească „Unirea română“, care are și'o ediție spaniolă. Revista aceasta are de scop să popularizeze literatura românească în ținuturi atât de depărtate și încearcă să facă o atmosferă favorabilă culturei românești.

Lucrul nu poate de cât să ne bucure. Dacă toți românii, pe cari soarta, îi trimite prin straini, s'ar gândi să imite gestul atâtor oameni de acțiune, poate că și străinii ne-ar cunoaște mai bine iar literatura românească bună ar putea avea o influență eficace de care s-ar putea mândri.

Teatrul românesc tradus în limbi străine

Teatrele ungare și germane din Transilvania s'au hotărât sa înscrie în repertorul lor piesele autorilor români. Au făcut o selecție din tot ce se joacă la București și până acuma s-au oprit asupra următoarelor piese, care s-au și tradus: *Napasta* de Caragiale, *Prometeu* și *Akim* de Victor Eftimiu, *Sanda* de Al. G. Florescu și *Păiajenul* de A. de Herz.

E un început, care poate aduce mai mult de cât mult dorita înțelegere. Piesele odată traduse și puse la îndemâna directorilor teatrelor din Viena și Berlin, își pot face drumul și într'acolo, așa în cât nu numai noi să reprezintăm pe scenele noastre literatura dramatică germană, dar și scenele germane să reprezinte literatura noastră dramatică.

Maxim Gorki

Nu se poate spune de Gorki, că e comunist, dar nu este nici contra-revoluționar. După o lungă și ciudată tăcere se simte de-odată împins de o energie acumulată ani de-a rândul. Înainte de revoluția rusească, el trăia la Capri, bolnav, desamăgit și plin de ură împotriva unei lumi care îl dase uitărei. Când izbucni revoluția fu cuprins de un entuziasm ce-i da credința că poate fi șeful acestei revoluții, mai ales că în multe părți bolșevicii se slujeau de numele lui pentru a aprinde flacăra în care trebuia să se mistue rămășițele oligarhiei.

Intors în patrie, artistul și cugetătorul, fu crud impresionat de isprăvile revoluționarilor. Lenin știu să-l împace; cunoscând sufletul oamenilor și mai ales vanitățile literaților, puse pe diferitele instituțiuni bolșevice, devizele lui Gorki.

Toată activitatea lui se reduce la organizarea artelor în „lumea nouă“ pe care o propăvăduește de atâta vreme și dădu avânt marelui său talent poetic în discursuri rostite împotriva dictatorilor la *Sovremennik* și la *Novaia Jizne.*

Presimțirile oamenilor mari

Revista engleză „The Pregressive Thinker“ povestește un lucru amuzant despre *Sienkievici* și foarte interesant pentru cei ce cred în fatalitate, în puterea viselor și în presimțirile oamenilor cu o anumită structură a sistemului nervos. Iată ce povestea însuș autorul lui „Quo Vadis“.

„Pe când eram la Biaritz, făcui cunoștința cu o tânără englezoaică, cu care aveam dese convorbiri despre spiritism.

După o astfel de convorbire, într'o seară, mă duc să mă culc și visez în fața unei case înalte, un dric în dosul căruia se afla un tânăr cu ochii senini, îmbrăcat într'o haină albastră cu nasturi de metal. Visul acesta mă urmărește câteva nopți de-a rândul, făcându-mă nervos și certăreț.

Câteva săptămâni mai târziu mă dusei la Paris.

Tânăra mea prietenă se afla de câteva zile în hotelul unde mă coborâsem. A doua zi ducându-mă să iau ascensorul, văd în fața mea groomul care conducea liftul. Băiatul acesta avea o groaznică asemănare cu tânărul zărit de-atâtea ori în visul ce mă urmărea. Invitându-mă să intru în cabina liftului, făcu acelaș gest, pe care cellalt mi-l făcea noaptea ca să intru în dric. Fu de ajuns ca să nu mă mai sui în el. Ingrijit de această întâlnire intru în camera de lectură și aud după câteva minute un sgomot asurzitor. Spaima îmi fu atât de mare în cât era aproape să leșin. Când îmi revin, văd mai multe trupuri întinse în vestibul. Ascensorul căzând se sfărâmase iar corpul celui ce conducea ascensorul-dric zăcea printre cei omorâți.

Arta mimei

La Paris în „Maison de l'oeuvre“ o artistă, domnișoara *Maria Ricotti*, entusiasmează lumea cu o artă nouă Arta de a mima! Arta e nouă, deocamdată pentrucă sărbătorita artistă reduce o formulă care îi este personală. Ea exprimă complexele sentimente ale unei opere de artă prin expresiunea ce-o dă fața ajutată foarte puțin de gesturi și de atitudini. „O seară la Grenada“, „Gelozia“, „Lingera“ și un sketsch între „Femeea și Umbra“ sunt bucățile pe care le mimează în fața unui public, care înțelege totul, ca și cum i le-ar exprima graiul sau divina poezie a muzicei.

Intinerire

Cine nu vrea să întinerească? Cine nu vrea să reînceapă acea epocă de fericire pe care ți-o dă tinerețea, mai mult de cât gloria și de cât averea?

La *Revue Mondiale* ne adusese acum câtă va vreme o serie de articole desprinse dintr'un studiu mai lung, datorit doctorului Frumusan, în care cei interesați găseau rețeta dorită, precum găseau alții prilejul să urmărească noua descoperire a savantului doctor.

Pe noi, românii, chestiunea asta ne mai interesează și dintr'un alt punct de vedere. Savantul care se frământă în laboratorul său pentru a aduce o nouă bunătate omenirei, este român. De altfel nu era greu să ghicim aceasta ci indulgea(?) numele cu atenție. Dela Frumușeanu la Frumusan nu-i de cât un pas. Și pasul l-a făcut doctorul care și-a pus în gând să ne arăte cum ne scurtăm viața prin necunoștința ce o avem despre legile vieții și prin supunerea noastră față de prejudecățile moștenite din veacuri trecute. Dacă stabilim, ne spune doctorul Frumusan o terapeutică rațională și preventivă în momentul când începem să coborâm povârnișul vieței vom obține o întinerire.

Alături de descoperirea lui Voronof, lucrările intențiuni ale lui Frumusan nu pot de cât să ne bucure.

Francois de Curel și Carl Spitteler

Cititori vor găsi în altă parte o dare de seama asupra operei literare a lui Carl Spitteler care a obținut premiu Nobel pentru poezie.

Iată cum descrie Francois de Curel pe autorul *Olimpicei Primăveri*:

Un om cu figura gânditoare, încadrată de o barbă cenușie, cobora pe stradă pustie cu două coșuri ce-i atârna de fie care braț. Era într'o Marți, zi de piață și omul acela era Carl Spitteler care mergea să cumpere fructe și zarzavat. Marele poet și mândrul cetățean nu se dedea înapoi să se amestece în lumea din gura pieței și să discute cu ea dacă oul e proaspăt sau nu!...

Literatură umanitară

O revistă și în urmă „Adevărul Literar și Artistic“ făcând recenzia revistei, vorbesc de versurile d-lui Camil Petrescu, ca ce e dintâi scrieri umanitariste de după războⅰ.

E nevoe în interesul adevărului să restabilim un fapt.

In Mai 1918, poetul *B. Luca* a publicat în editura „Samitca“ dela Craiova două volume: *Golgota* și *„Păcate“*.

Acolo, înainte de versurile d-lui Camil Petrescu și înainte de a se cunoaște «Le Feu» de Barbusse, (neîngăduit în Moldova) se găsesc încercări de literatură umanitară, care fac cinste poetului nostru.

S'a pus sub tipar, și va apare de sărbători, în editura librăriei Socec, **Remember**, *1916—1918*, de Radu D. Rosetti.

Joc de inteligență

ȘAH

PROBLEMA No. 5

de S. Herland. — București

NEGRU (3 figuri)

Re5, Dg8, Ch8

ALB (11 figuri)

Rb2, Db1, Te7, Cc8 și e4, Nb3 și e8, Pb5, d2, e5 și h4

Alb trage și face mat în 3 mutări.

PROBLEMA No. 6

de S. Rosenfeld. — București

Alb (11 figuri): Ra5, Dh7, Tg1 și g4, Cb4 și g8, Na1 și h1, Pa7, b3 și b.
Negru (10 figuri): Rc5, Dh5, Tc7 și g5, Cf4 și f6, Nf1, Pd3, d6 și f3.

Alb trage și face mat în 2 mutări.

PARTIDA No. 3

PARTIDA FRANCEZA

Jucată la Petersburg la 11 Martie 1909.

Alb: Forgacz. *Negru:* Tartakower

1.	e2—e4	e7—e6
2.	d2—d4	d7—d5
3.	Cb1—c3	Cg8—f6
4.	Nc1—g5	Nf8—e7
5.	e4—e5	Cf6—e4 (*a*)
6.	C3×e4	Ne7×g5
7.	Ce4×g5	Dd8×g5
8.	g2—g3 (*b*)	c7—c5
9.	c2—c3	Cb8—c6
10.	f2—f4	Dg5—e7
11.	Cg1—f3	Nc8—d7
12.	Dd1—d2	0—0 (*c*)
13.	Nf1—d3	c5—c4
14.	Nd3—c2	b7—b5
15.	0—0	a7—a5
16.	Ta1—e1	b5—b4
17.	f4—f5 (*d*)	e6×f5
18.	g3—g4!	f5×g4 (*e*)
19.	Cf3—g5	g7—g6 (*f*)
20.	Tf1—f6	Rg8—g7
21.	Te1—f1	Nd7—e8 (*g*)
22.	Dd2—f4	Cc6—d8
23.	e5—e6!	Ta8—a6
24.	Df4—e5!	Rg7—h6 (*h*)
25.	Tf1—f5!	f7×e6
26.	Cg5—f7+	De7×f7
27.	Tg5—h5+!	Rh6—g7
28.	Tf6×g6+	mat

a) O continuare neobișnuită și riscantă. De obicei se joacă Cf6—d7.

b) Alb intenționează să joace f2—f4 și nu trage din această cauză Cg1—f3.

c) Mai sigur era c5—c4 ceeace îndepărta Nebunul de pe diagonala b1—h7. Exceptând chiar pericolul iminent, rocada este deplasată în această poziție. Negru putea să vază după mutări ca c5—c4 sau chiar Ta8—c8 cum se va desfășura jocul.

d) Acest sacrificiu de pion este introducerea unei geniale combinațiuni de mat. Este demn de a mirat că Alb se gândește într'o pozițiune atât de simplă la asemenea combinațiuni.

e) La f5—f4 ar fi urmat g4—g5!

f) La 19..., h7—h6 urmează 20. Cg5—h7 și Albul poate câștiga în diferite feluri, de ex. prin Ch7—f6+ sau Tf1—f6!

g) La Nd7—e8 ar fi urmat 22. Cg5×e6+, f7×e6 23. Dd2—g5!

h) Singura mutare, de oarece la Rg7—g8, Alb câștigă Dama prin e6×f7+.

REVISTELE

Revue Mondiale

(1 Decembrie)

E epoca generalilor. După ce-au făcut războiul, acum în perioada întâia, care vine după încheerea păcei, își scriu amintirile. In toate țările care s'au luptat, căpeteniile armatelor au ceva de spus. Se desvălue acuma lucruri, pe cari nici nu le bănuiam. Memoriile acelora care au condus luptele în fiorii victoriei și în desnădejdea înfrângerilor, sunt documente prețioase pentru aceia care în dosul frontului se dedeau la tot soiul de critici mai toate neîntemeiate.

Acuma în ajunul reîntoarcerei lui Constantin pe tronul Greciei, când asistăm la tragicul conflict dintre națiunea care îl cere și Antanta care fără să intervie direct, caută pe căi lăturalnice să exercite oarecari presiuni, îl vedem pe regele exilat bătându-se cu pumnii în piept mărturisindu-și dragostea pentru cei care nu'l vor. Interviewuri peste interviewuri, articole și broșuri, în care unii aduc argumente pentru re'intronare și alții pentru perpetuarea exilului. iar pe de-asupra contribuția acelora care au stat în contact direct cu eroii dramii. Generalul Regnault publică o serie de amintiri despre nenorocitul rege Alexandru, care fără să fie pregătit pentru tron, se găsește de-odată în situația de-a și urma părintele surghiun sau de a urca treptele unui tron. Căsătorit cu o femeie din aristocrația greacă, Regele se frământă între dorul de părinți, grija de Antanta și dragostea de țara, în care s'a născut, dar pe care nu se gândea s'o domnească vre-odată. Generalul pare să fi fost un bun prieten al tânărului rege, mort în condițiuni tot atât de tragice pe cât de stupide. L'a iubit mult pe nefericitul care își tot potrivea o coroană ne ajustată pe capul lui, în care se frământau alte vise și alte doruri. Moartea lui n'a adus numai un doliu într'o familie liniștită și pașnică, n'a adus numai căderea lui Venizelos, ci a adus încurcături care frământă întreaga Atenă în momentul de față.

Povestea vieții și moartea lui Ali Pașa din Ianina, grozav de asemănătoare prin șiretlicul turcilor, cu aceea a lui Grigore-Vodă-Ghica, e descrisă în colori suggestive de către André de Maricourt.

La Revue des deux Mondes.

(1 Decemvrie)

Aci este Ernest Daudet care în „Scènes du Drame Hellénique“ nu se mulțumește numai să descrie episoade din frământarea Atenei, dar arată cum fostul rege Constantin nu mai poate fi nici odată „actualul rege“! Cu o cruzime feroce, din care se vede convingerea lui Daudet, că „Tino“ nu va putea fi nici odată un prieten al Antantei, ni se dau câteva amănunte decisive, care dovedesc ura ce-o nutrea regele Greciei împotriva dușmanilor Germaniei. Diferite scene între rege și miniștri, aluziile care le făcea sau cuvintele care îi scăpau în convorbirile cu reprezentanții Antantei, dovedesc cu prisosință că, regele, credea în victoria cumnatului său și prin urmare trebue să urmeze soarta ce le-a fost hărăzită tuturor învinșilor.

Entuziasmat de primirea ce se făcuse lucrărei sale „Histoire de la Littérature Anglaise“, **Hippolyte Taine** se pregătea să scrie alta asupra Germaniei contemporane. Terminase cele două volume „l'Intelligence“ și adunase notele și fișele trebuincioase lucrărei, pe care vroia s'o înceapă. O parte din aceste note și observații culese din alte lucrări similare au și apărut în tomul al treilea din **Vie et correspondance.** La 28 Iunie 1870 el pleacă în Germania și vizitează Frankfurt, Eisenach, Weimar. Lipsca și Dresda. Vroia să meargă la Berlin, dar e rechemat în țară la 28 Iulie din pricina unui doliu în familie. După aceea începe războiul și e nevoit să renunțe la proectul său. Se publică acuma crâmpee din studiile ce le făcuse până atunci. Literatura critică pierde un monument de mare valoare, precum poporul german, pierde o descriere a lui, făcută cu obiectivitatea ce caracteriză spiritele înalte și vaste din rândul cărora făcea parte autorul acelei interesante: „Philosophie de l'art“.

Numărul acesta ne-aduce vre-o zece poeme semnate de **Jean Richepin.** Sunt inspirate din lungul și durerosul războⅰ. Impreună cu Edmond Rostand. Jean Richepin, rămâne cel mai de samă cântăreț al epopeii. Neputând cita toate poemele în întregimea lor, ne mărginim să reproducem următorul sonet admirabil prin idee și prin forma sa lapidară:

Le retour à la Terre

T'y voilà de retour, paysan, à la Terre!
Tu reprends ton labeur d'un éternel souci.
Le héros que tu fus là-bas, tu l'es ici.
Porte-le fièrement, ton bonnet militaire.

Le chiffre de tes morts est là, sans commentaire,
Pour prouver que la France et que le Monde aussi
Te doivent leur salut, ô paysan!... Merci!
Moi, j'en reste à jamais ton humble tributaire.

Quand me viendra, bientôt, l'inéluctable jour
Du vrai, définitif et suprême retour
A la Terre, à la glèbe auguste et maternelle,

N'est-ce pas toi, mon gars, travailleur merveilleux,
Qui m'auras assuré de l'avoir, libre, en elle,
Le bon coin du bon lit où dorment les aïeux?

Raymond Poincaré se ocupă în cronica sa politică, despre soluția găsită în chestiunea orașului Fiume, cu acordul semnat de Giolitti și Vesnici la Santa Margherita Ligure; despre căderea lui Venizelos și veleitățile lui Constantin; despre acordul dintre aliați cu privire la evenimentele din Rusia.

La nouvelle Revue Francaise

(Octombrie)

Publică notele intime ale lui *Jules Laforgue* pe vremea când era oaspele împărătesei Augusta. Sunt scrise în 1883 și poartă titlul „Notes d'un agenda“.

Ostland

(Noembrie)

E o revistă condusă cu mare pricepere de literați sași din Sibiu. Publică în ultimul număr versuri de Alexandri și proză de N. Davidescu, ca o dreaptă dovadă că apropierea culturală dintre neamuri, pe care o dorește atât de mult, încearcă să agite și sufletul intelectualului sas. Este negreșit un început lăudabil și noi nu putem de cât să-i încurajăm. pentru că din acest schimb mutual de lucrări între scriitori de diferite neamuri ai României-Mari, se va putea aștepta un resultat bun.

L'Italo-romena.

Această publicație italo-română este condusă de un bun român, Alfredo Nicolau din Milano. Își mărește formatul, adună colaborări prețioase și apare în condiții excelente.

Ultimele numere sunt tot atât de conștiincios alcătuite ca acelea pe care le cunoaștem de mai de mult. Fără fonduri, neîncurajată de oficialitate, revista „L'Italo romena“ este azi singura revistă, care informează Italia despre stările noastre culturale.

Activitatea d-lui Nicolau pare a se lărgi, căci publicistul român are de gând să mijlocească pătrunderea pieselor românești pe scenele teatrelor din Italia. In sensul acesta au început serioase tratative între scriitorii noștri și directorii de teatru de acolo. Ne bucurăm de orice acțiune, care ne apropie de Apus, convinși fiind, că nimic nu servește mai bine cauza unui neam, cum o servește cultura lui.

Napkelet.

(Răsăritul de Soare)

E revista scriitorilor Unguri din Transilvania, care recunoaște și dânsa vina intelectualilor maghiari, de-a nu să interesa de produsul culturei românești și de-a micșora în dispreț valoarea artistică a literaturei noastre. Ca o datorie și ca o pioasă amintire față cu Alexandru **Vlahuță. Napkelet** aduce în traducere ungurească o nuvelă a poetului român, pe care o intitulează „Pedeapsă“, în tălmăcirea cunoscutului publicist **Erdélyi.** Domnul **Kádár** face o apoteoză a lui Vlahuță, într'un articol special în care însă confundă—în lipsa informației precise—pe Vlahuță cu... Coșbuc. Aceste lipsuri ale informărei nu sunt de loc în detrimentul acțiunei și dacă revista ungurească o să urmeze cu traducerea autorilor noștri de seamă, profitul nu poate fi de cât al ei.

Muzica

(revistă pentru Cultura Muzicală)

An. II. No. 12.

Apare la noi în condițiuni frumoase și aduce pentru iubitorii de muzică informațiuni interesante cu privire la mișcarea muzicală de la noi și din streinătate.

Articolul d-lui Georgescu-Breazul, în care găsim date interesante asupra „Corurilor de Biserică“ e menit să atragă luarea aminte a acelora, care lasă în părăsire o instituție de care nu se pot lipsi bisericile. Muzica noastră bisericească, atât de bogată, în alte vremuri, a rămas în urmă, tocmai pentru că nimeni nu se ocupă de ea.

D. Nikita Macedonsky are câteva rânduri pline de poezia „Chansonetelor“ pariziene și povestește cum se nasc și cum se răspândesc aceste producțiuni specifice spiritului parizian.

Greoae și imposibile ca formă sunt „Aforismele“ traduse de I. O. St.

Neamul românesc pentru popor.

An. VIII. Nr. 43.

Profesorul Iorga, găsește vreme în multiplele sale ocupațiuni să nu uite poporul care îl adoră și de care n'a uitat o clipă să se ocupe cu acea dragoste și largă solicitudine care îi caracteriză întreaga sa activitate politică și literară. **Fapta ticăloasă** a acelora cari au săvârșit atentatul dela Senat e povestită așa cum trebue și pe înțelesul populațiunii rurale, iar **Omul cel cu meșteșuguri multe,** povestire de Cardaș, precum și Snoavele lui Tudor Pamfile sunt o admirabilă lectură pentru șezătorile țărănești în serile de iarnă.

Țăranul mai poate afla din această publicație tot ce se petrece în lumea largă ca și în Sfatul Țărei noastre, căci d. N. Iorga are grijă să'l ție în curent și să'i primenească sufletul cu gânduri curate și sfaturi bune.

Critica d-lui G. Ibrăileanu *)

Că n'avem o mișcare critică în marginile literaturii noastre, este adevărat și dureros. Fie că românul se naște poet,—cum pretindea Alecsandri, fie că se naște bursier, trăește funcționar și moare pensionar, cum afirma Caragiale, el nu e pornit către critică. Iar dacă la cafenea găsește cusururi nu numai svartului cotidian, ci și politicii și artei,—asta n'o face nici dintr'un spirit de revoltă, nici din năzuința spre mai bine; ci numai din tendința inconștientă de-a bârfi cu și fără rost, în ceasurile de flecărială. E de ajuns să-și ia ziua bună dela prietenul, în tovărășia căruia a făcut rechizitoriul cutărei manifestări a vieții românești, pentruca același cetățean—o clipă mai de vreme desgustat—să uite tot răul, pe care l-a descoperit,—și să se bucure de răcoarea amurgului în Cișmigiu.

Caragiale, care a închis în cele patru acte ale „Scrisorii pierdute“, toate temperamentele reprezentative ale nației noastre, n'a găsit decât un cetățean turmentat. Nu însă unul indignat.

Și asta e lămuritor—pentru noi. N'avem puterea de-a ne indigna, fiindcă nu luăm nimic în serios. Dovada cea mai bună, este zâmbetul pe care-l stârnește orice articol de gazetă, în care palpită cât de cât o fărâmă de revoltă împotriva unui om.

Dar n'avem nici scepticismul elegant și aristocratic, care privește totul de sus, din înălțimile senine. Șovăim între aceste două atitudini și alegem media burgheză: bârfeala.

In asemenea condiții, un critic român e o dihanie tot așa de rară, ca—de pildă—femeea cu barbă de la panoramă. Cu deosebirea că, pe când în jurul monstrului expus fac cerc toți gură-cască,—în jurul criticului se face un gol simțit. Individul se ferește să s'apropie de dihanie, fiindcă n'o crede domesticită.

In pustnicia sa din Iași, d. Ibrăileanu lucrează totuși. Venit în urma lui Maiorescu și Gherea, d. Ibrăileanu e primul critic literar în istoria — nu tocmai voluminoasă, a adevăratei literaturi românești.

Maiorescu a fost criticul diletant, sceptic și rafinat, care a ironizat defectele-riscând și câteva teorii. Nici odată însă, nu s'a rătăcit în ceeace se numește analiza literară. A trăit în vremea lui Caragiale, Alecsandri și Maiorescu,—dar n'a scris un studiu asupra unuia din aceștia. A cultivat critica negativă—critica defectelor—în epoca în care era indispensabilă această critică, iar era necesară și cealaltă.

Gherea a început-o. Dar, robit generoaselor sale concepții socialiste, a fost, mai ales, sociologul transpus în literatură, decât criticul adevărat.

D. Ibrăileanu e deci primul, care îndrumă critica pe terenul analizei literare.

Opera sa critică se reduce până în clipa aceasta—la trei volume: „Spiritul critic“, „Scriitori și curente“ și „Note și impresii“. La aceasta, trebue să adăugăm un admirabil curs de universitate, care—când va fi tipărit—va constitui un îndreptar temeinic pentru cititorul buimac pe căile încâlcite ale scrisului de azi și de eri.

Marea calitate a d-lui Ibrăileanu este că n'a adoptat nici un sistem critic. A măsura valoarea unei opere, cu scurtimea unui anumit principiu,—înseamnă a privi manifestările atât de diferite ale spiritului omenesc printr'o singură prizmă. Toți microbii pot fi studiați cu acelaș aparat: microscopul. Dar nu toți scriitorii pot fi prețuiți cu acelaș sistem critic. Ba dimpotrivă chiar: cei mai de seamă — individualități puternice, nu pot fi încătușați în zalele regulilor pentrucă ei înșiși sunt excepția oricărei reguli.

Cu o evidentă putere de discernământ, d. Ibrăileanu a știut aplica măsurat partea de adevăr din superbul eșafodaj de teorii arbitrare ridicat de Taine; (studiul asupra d-lui Brătescu-Voinești, de pildă). A știut alege ceva din puțina estetică pură a pedagogului doct. Brunetière (De-aci aversiunea d-sale pentru extremiști: naturaliștii și decadenții). A știut prețui diletantismul lui Faguet și, puțin, Lemaitre. (In cele mai multe din articolele sale și în articolul impresionist prin excelență asupra lui Vlahuță). A știut aplica — mai ales — principiile criticei psihologice a lui Saint-Beuve și, cu deosebire, Paul Bourget. (In studiul asupra „Curentului Eminescu“ în special).

Aci stă importanța criticei d-lui Ibrăileanu. D-sa stabilește legătura dintre scriitor și mediu, când această legătură există: stabilește totdeauna legătura dintre scriitor și operă, fiindcă legătura aceasta este netăgăduită; și face, în acelaș timp, și critică estetică, învederând calități și defecte. Critica sa nu este numai doctrinară, numai științifică, numai psihologică, numai estetică— ci este și doctrinară și științifică și psihologică și estetică. Cu un cuvânt, este **explicativă** și **educatoare.**

In disecarea unei opere de artă, d. Ibrăileanu—ca un chirurg—uzează de toate instrumentele necesare. Dacă ar uza numai de unul, operația ar fi anevoioasă și n'ar izbuti decât pe jumătate. D. Ibrăileanu se ocupă și de trăsăturile dominante și de amănunte. D-sa pune în lumină toate fațetele operei literare.

Dar dacă nu este adeptul unui sistem—ceeace constitue o mare calitate, d. Ibrăileanu este criticul unui curent. Și acesta este un defect, pentru că mărginește simțitor **conprehensibilitatea critică.** D. Ibrăileanu este criticul curentului poporanist. Deci, d-sa cere artei o anumită culoare, un rol social și un efect moralizator. Și dacă n'o spune prea fățiș, lasă să se întrevadă aceasta din preferințele sale literare. Sunt atâți scriitori—destul de vechi—cari, pentru păcatul de-a nu fi poporaniști, au fost ignorați de d. Ibrăileanu. Un alt critic—mai pătimaș i-ar fi criticat cu înverșunare. D. Ibrăileanu—care păstrează foarte des măsura—a lunecat asupră-le. Scriitorii aceștia n'au pierdut. D. Ibrăileanu iarăși n'a pierdut. Dar cititorul a pierdut o serie de articole, în care ar fi găsit îndrumări utile.

D. Ibrăileanu nu este, în sfârșit, un stilist. Nici imagini, nici frază elegantă. Știe însă, să spună clar tot ce gândește și să lămurească cele mai abstracte chestiuni.

Și, pe de-asupra, d. Ibrăileanu își respectă cititorul: și în scrisul său și în prețuirea sinceră, dacă nu totdeauna dreaptă, a scrisului altora. Și asta e nespus de mult, pentru un critic.

Ultimul său volum ne stârnește un regret: că, ocupat prea mult cu cântărirea literaturii momentului, d-sa nu ne-a putut da încă monografiile asupra marilor dispăruți: Eminescu, Caragiale, Delavrancea, Vlahuță, Coșbuc...

ANDREI BRANIȘTE.

*) Cu prilejul ultimului său volum: **„Note și impresii“** (ed. Viața Românească, Iași 1920).

In țară

Teatrul Național repetă piesa originală a d-lui Sabaru: *Cain și Pleacă Berzele* de I. Minulescu.

Directorul teatrului împreună cu d. Mișu Fotino fost societar la teatrul din Craiova se ocupă de deschiderea teatrului orășenesc din Brașov. Directorul acelui teatru ar fi artistul Fotino, care a obținut frumoase succese într'un turneu făcut acum, de curând, în Ardeal.

Teatrul Regina Maria. Trecutul piesa lui Porto-Riche, după cum prevedeam, a obținut un strălucit succes cu ansamblul companiei Bulandra. E o notă bună pentru public, care stă să asculte și altfel de lucruri, când acele lucruri artistic reprezintate, izbutesc să emoționeze și să placă. Teatrul lui Porto-Riche, alcătuit din sentimente și nuanțe, din subînțelesuri sentimentale, învelite în stratul subțire al unei poezii intime, nu admite mediocritatea în interpretare. Succesul lui depinde de jocul actorilor, așa în cât e cu atât mai strălucită biruința d-nelor *Lucia Sturdza-Bulandra* și *Tantzi Cutava* alături de artistul înțelegător de nuanțe, cald și sincer care e d. *Tony Bulandra.*

Păiajenul comedia d-lui A. de Herz se apropie de a suta reprezentație. E triumful comediei originale românești. Sălile pline care la fiecare reprezentație aplaudă pe autor și interpeți, dovedesc că *Păiajenul* va supraviețui centenarului!

Se repetă pentru viitor „Hoții“ de Schiller.

Prejudecata este titlul comediei d-lui Romulus Voinescu. Ea va fi jucată la teatrul Național.

Opera română repetă Samson și Dalila.

Opereta. Compania Elyseé pregătește reluarea operetei lui Kalman „Sylvia“.

In străinătate

La Paris s'a reprezentat în sfârșit mult așteptata piesă a lui Henri Bataille *„L'Homme à la rose“* despre care, va vorbi în nr. viitor corespondentul nostru din Paris.

Multă discuție în jurul piesei *L'Enfant Maître* de Henri Marx. Publicului, la teatru, îi place claritatea și situațiunile net-de. Piesa lui Marx e încâlcită și prost făcută. Prolixitatea și neîndemânarea în prezintarea și desfășurarea ideilor, a indispus critica și a îndepărtat publicul.

OTTONEL
DINING CAR ALB
VITĂ DE CHAMPAGNE
VITĂ DE RIN
DINING CAR NEGRU
Stirbey
PREFERATE DE AMATORI DE VINURI FINE.

„VICTORIA“
RHUM-COGNAC
tot ce este mai bun
Reprezentanți: Lazar L. Sanft & Co
Strada Mărăști 2 - București